

Thorsdagen den 4 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 sistlidne Mars.

§ 2.

Föredrogs, men bief ånyo bordlagdt, Konstitutions-Utskottets memorial N:o 6; och beslöt Kammaren, att detta ärende skulle företagas till slutlig behandling i sammanträdet nästkommande Onsdag den 10 dennes.

Dernäst föredrogs och blef likaledes ånyo bordlagdt Stats-Utskottets utlåtande N:o 43; i afseende å hvars slutliga behandling Kammaren beslöt att densamma skulle försiggå i sammanträdet nästa Lördag den 6 dennes, och detta utlåtande, för sådant ändamål, då uppföras främst bland de ärenden, som böra nämnde dag till afgörande hos Kammaren förekomma.

Ytterligare blefvo andra gången bordlagda Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 8, Lag-Utskottets utlåtanden N:is 20 och 21 samt Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 9.

Då sist anförda betänkande N:o 9, angående tullbevillningen, hade inflytande på slutliga fastställandet af statsregleringen och sålunda fordrade skyndsam behandling, beslöt Kammaren, enligt förslag af sednast hållna Talmanssammanträde, att detta ärende skulle till afgörande företagas i sammanträdet nästa Lördag den 6 i denna månad.

Slutligen bordlades för andra gången Lag-Utskottets utlåtande N:o 22.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda Kamrar numera bifallit den af vederbörande Utskott tillstyrkta ansvarsfrihet för Riksdagens fullmäktige i Banken och Riksgäldskontoret, blef, under åberopande af hvad vid sednaste talmanssammanträde i sådant afseende öfverenskommits, det förslag af Herr Talmannen nu framställt, att val af de valmän, som hade att utse ej mindre bemålde fullmäktige jemte deras suppleanter än jemväl styrelseledamöter och suppleanter vid Riksbankens lånekontor i Göteborg, Malmö och Wisby, måtte företagas i Kammarens sammanträde nästkommande Onsdag den 10 dennes.

Detta förslag bifölls; hvarjemte Kammaren, likaledes på Herr Talmannens framställning, beslöt att för ifrågavarande valmän skulle, omedel-

bart efter valmansvalet, utses suppleanter, hvilkas antal vid denna, såsom vid föregående riksdagar, bestämdes till sex.

§ 4.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 15, i anledning af väckt motion om ett tillägg till Kongl. förordningen den 16 Februari 1864, angående nya strafflagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall.

Ordet lemnades till

Herr Ola Jönsson, som anförde: Redan innan jag hade den äran att vara ledamot af Riksdagen, och att i dess förhandlingar deltaga, var den öfvertygelsen hos mig rotfastad, att staten bör lemna ersättning åt oskyldigt häktade personer. Redan vid den första riksdag jag hade förtroendet att utöfva representantkallet gjorde jag derföre framställning i detta ämne, men min motion afslogs då, såsom jag trodde, derföre att frågan var för tidigt väckt. Jag hade likväl hoppats att under den tid, som sedan dess förflutit, åsigtorna möjligtvis skulle hafva förändrat sig till förmån för min motion. Men jag märker, att jag misstagit mig. Frågan tyckes äfven denna gång vara för tidigt väckt, äfven för denna gång har motionen genom Första Kammarens bifall till Lag-Utskottets utlåtande blifvit afslagen. Jag finner likväl ingen stor fara deri, enär uti en nations lif ett eller annat år endast utgör ett eller annat ögonblick och enär jag betraktar denna sak endast såsom en framtidsfråga. Men mig synes Lag-Utskottet haft svårt att motivera sitt afstyrkande af motionen, och de skäl som i sådant afseende blifvit anförda, måste jag säga förefalla mig ganska underhaltiga. Då frågan emellertid måste anses såsom fallen, kan det naturligtvis ej vara min mening att ingå i någon närmare granskning af nu föreliggande betänkande, hvilket likväl skulle kunna gifva anledning till ganska vidlyftiga betraktelser. Jag beder blott att i korthet få vidröra några af Utskottets motiv.

Utskottet börjar i afseende å detta förslag sina anmärkningar dermed, "att den, som olagligen häktar någon, derför är, enligt gällande lag, underkastad icke blott strängt kriminelt ansvar, men äfven ersättnings-skyldighet till den sålunda förorättade för skada, som denne till följd af den lagstridiga åtgärden lidit." Ja! nog har Utskottet rätt deri, att den som verkställt olaga häktning är underkastad laga ansvar derför äfvensom ersättning åt den olaga häktade. Men detta är två olika saker: ansvaret ådömes efter gjordt åtal, hvaremot det icke är någon skyldighet för åklagaren att yrka ersättning åt en oskyldigt häktad person. Detta blifver denne sednares ensak, och man kan föreställa sig att i många, kanske de flesta fall den sålunda oskyldigt lidande personen saknar i mer än ett hänseende förmåga att föra sak mot den som verkställt den olaga häktningen, och det kan till och med låta tänka sig att han är ganska nöjd att slippa ifrån den person, som förorsakat hans oskyldiga lidande.

Utskottet medgifver likväl att "beträffande åter det fall, att häktningen varit föranledd af någon omständighet, som inför lagen rättfärdigar

en sådan åtgärd, men att den häktade ändock af domstolen frikännes, så kan det väl synas, som om billigheten här talade för en ersättnings skyldighet å statens sida, synnerligast om det tillika klarligen visar sig, att den häktade varit oskyldig till det brott, hvarför han blifvit i häkte inmanad.“ Härmed har således Utskottet medgifvit, att skälen kunna vara sådana, att häktningsåtgärden kan försvaras, i hvilken händelse naturligtvis någon ersättning ej kan komma ifråga, såvida icke staten skall lemna den — och dels på samma gång att den oskyldigt lidande bör erhålla ersättning af staten. Men, säger Utskottet vidare: “härvid bör man dock betänka, att ifrågavarande preventiva polisåtgärd har sin grund och sitt berättigande i nödvändigheten att upprätthålla allmänna rättssäkerheten, och att hvar och en som åtnjuter skyddet af samhällets lagar måste underkasta sig dessa lagars tillämpning, äfven om han derigenom, till följd af det ofullkomliga i allt menskligt och således äfven i den menskliga samhällsordningen, någon gång kan blifva oskyldigt lidande.“

Hvilken mening måste jag anse ligga i denna strof? Jo, den, att derföre att man åtnjuter skydd af samhällets lagar, man också är underkastad att oskyldigt beröfvas sin frihet derföre att man existerar eller med andra ord på ärligt sätt försörjer sig, man är skyldig att utan någon slags upprättelse låta häkta sig, om än aldrig så oskyldig. I sanning! ett vackert skydd, aldrig helst om den lidande personen i följd af sin ställning tillhör den samhällsklass, som saknar politiska och äfven andra medborgerliga rättigheter.

Längre ned säger Utskottet: “föga ändamålsenligt skulle det dessutom vara att i öfverensstämmelse med motionärens förslag bestämma ett visst ersättningsbelopp för hvarje dag, hvarunder den oskyldigt häktade varit beröfvad sin frihet, denna förmån som för olika personer har så ofantligt olika materiellt värde.“ Här vill det synas, som om Utskottet missuppfattat mitt förslag; ty jag har icke påyrkat lika ersättning åt alla, åt hvilka ersättning kan komma i fråga — jag har icke talat om något maximum, endast om ett minimum, väl vetande att den tid som går förlofad har olika värde för olika personer.

Vidare säger Utskottet: “ett sådant stadgande kunde ock någon gång utgöra lockelse för nödställda personer att genom tillställningar låta inmana sig i häkte blott för att åtkomma den af staten utlofvade dagspenningen.“ Denna anmärkning beder jag, såsom nu icke värd att besvara, få aldeles förbigå. Utskottet låter äfven påskina, att, i händelse detta förslag blefve lag, staten skulle få vidkännas ganska dryga utgifter. Detta är den vanliga kapphäst man använder, då det är fråga om ett förslag, som man icke tycker om, men jag tror, att detta sätt att gå till väga i förevarande fall är föga lämpligt, emedan jag tror att hvar och en, som med någon eftertanke tager denna sak i betraktande, skall finna att de utgifter staten i detta hänseende får vidkännas icke äro i ringaste mån känbara, jag vågar säga icke ens nämnvärda.

En enda anmärkning, jag medgifver det, skulle med fog kunna göras mot mitt förslag, men har icke af Utskottet blifvit framhållen, den nemligen att, om det blefve en skyldighet för staten att ersätta oskyldigt häktade personer och på samma gång en rättighet för densamma att söka

återvinning hos den, som förordnat eller verkställt olaga häktning, den polismakt eller åklagaremak, hvilken det tillkomme att verkställa häktningen, af fruktan för ersättningsskyldighet måhända skulle låta afhålla sig från att verkställa häktning, der sådan borde ega rum. Jag medgifver, att detta vore en anmärkning, som kunde hafva skäl för sig. Men då jag anser ett tillräckligt korrektiv för olaga häktning ligga i ansvaret derfor, så kan jag icke finna annat, än att Lag-Utskottet mycket väl kunnat godkänna mitt förslag, med uteslutande af orden: "med rättighet för staten att af vederbörande ersättningsbeloppet utsöka"; dock så att den, som af ondt uppsåt eller grof vårdslöshet vållat olaga häktning, borde vara skyldig ersätta den derigenom oskyldigt lidande personen.

Utskottet slutar med en önskan, då det nemligen säger: "Utskottet, som hyser den åsigt, att korrektivet emot misstag i ifrågavarande hänseende bör sökas i en sträng begränsning af möjligheten af sådana misstag, får alltså vördsamt hemställa" etc. Detta är en önskan kanske mer än en förhoppning och, jag medgifver det, en ganska from önskan; men det är ju i allmänhet ganska vanligt att misstag begås, och isynnerhet tror jag sådana kunna ega rum i ifrågavarande fall. Statens och det allmännas säkerhet fordrar, att den, som är skäligt misstänkt för brott, sättes i fängsligt förvar, dels på det han icke skall kunna åstadkomma mera skada och dels på det att brottet måtte kunna upptäckas. Erfarenheten har ofta visat, att brott genom misstänkta personers häktande blifvit lagda i dagen och bestraffade, hvilket icke skulle hafva blifvit händelsen, om häktningen ej verkstälts. Men då i detta afseende misstag lätt kunna begås, vore det enligt min uppfattning ej mer än både billigt och rättvist, om sålunda oskyldigt lidande personer kunde tillerkännas någon ersättning. Om i lagen är föreskrifven rättighet och skyldighet att häkta en skäligen misstänkt person, så måste det äfven vara en skyldighet för staten att omedelbart ersätta den genom häktningsåtgärd oskyldigt lidande. Då förslaget emellertid, såsom jag nyss antydt, är fallet, ämnar jag icke framställa något yrkande. Men jag tror att, om äfven denna Kammare godkänner den i utlåtandet förekommande, här nyss upplästa strofen: "härvid bör man dock betänka, att ifrågavarande preventiva polisåtgärd har sin grund och sitt berättigande i nödvändigheten att upprätthålla allmänna rätts-säkerheten, och att hvar och en, som åtnjuter skyddet af samhällets lagar, måste underkasta sig dessa lagars tillämpning" — jag tror, säger jag, då Kammarerna godkänt denna strof, försigtighet bjuda, att icke tala så mycket om det fria Sverige och dess fria medborgare, ty denna fras är i sanning icke annat än ett hån mot menskligheten och ett hån mot rättvisar.

Herr Mankell: Då jag reserverat mig emot det beslut, hvartill Utskottet i detta förslag kommit, anser jag det vara min skyldighet att angifva skälet härtill, hvilket är helt enkelt det, att jag i dess helhet måste ogilla Utskottets afstyrkande, emedan jag anser motionen fullt befo-gad. De skäl, på hvilka Utskottet grundat sitt förslag, förefalla mig också mindre tillfredsställande. Som emellertid motionären vidlyftigt ådagalagt detta, återstår för mig icke mycket att ytterligare tillägga. Hvad först beträffar Utskottets anmärkning, att den som verkställer olaga häkt-

ning därför ådrager sig kriminelt ansvar äfvensom ersättningskyldighet, så är detta visserligen riktigt. Men jag ber att i likhet med motionären få påpeka, att det för den oskyldigt häktade ofta möter svårigheter att skaffa sig rättvisa och utfå ersättning. Han måste klaga hos justitieombudsmannen och i vanliga fall föra denna klagan under lång tid samt måhända nödgas skaffa sig rättegångsbiträde, hvilket hans tillgångar ofta icke medgifva. Derföre låter han sig i de flesta fall nöja med den lidna oförrätten och uraktlåter att klaga. Denna Utskottets anmärkning synes mig dessutom icke hafva med motionen att göra; ty motionären har icke fordrat något ytterligare ansvar i afseende på olaga häktning än det lagen redan stadgar, utan blott ersättning i sådana fall, då tillräcklig anledning funnits till häktningsåtgärden, det vill säga då någon, utan att förut hafva varit dömd till ansvar för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende, blifvit häktad på grund af sådana angifvelser, derför någon häktas må; således fullkomligt laga häktning.

Utskottet framhåller vidare, att man måste underkasta sig oskyldigt lidande till följd af nödvändigheten att upprätthålla den allmänna rätts-säkerheten, äfvensom att, likasom i allt menskligt, ofullkomligheter äfven finnas i lagstiftningen. Detta är mycket sannt, men bör väl icke utgöra hinder att söka skaffa ersättning åt den oskyldigt lidande. Det lidande han blir underkastad genom att en längre eller kortare tid beröfvas sin frihet kan i alla fall aldrig betalas med penningar, men väl möjligen den tid han förlorar då han sitter i fängelset.

Vidare finner jag i utlåtandet det besynnerliga påståendet, att friheten för olika personer har olika materielt värde. Här hafva vi åter den högst bedröfliga skillnaden mellan rik och fattig. Denna tanke om olikhet inför lagen, som våra jurister och äfven andra icke kunna skilja sig ifrån, är i och för sig sjelf förhatlig; men äfven dessförutan kan jag aldeles icke finna, hvarföre friheten skulle hafva mindre värde för den obemedlade än för den rike, eller den förre lida mindre skada af att hållas i fängsligt förvar än den sednare. Enligt min åsigt eger just motsatsen rum. Den fattige daglönaren, arbetaren, som lefver af sitt dagsarbete, har väl långt svårare att afvara den tid, hvarunder han hålles i fängelse, än den mera bemedlade, som alltid sammansparat så mycket för sig och sin familj, att densamma icke behöfver lida direkt nöd.

Mot nyssnämnda åsigt måste jag således på det högsta protestera. Skulle friheten verkligen hafva olika materielt värde för olika personer, så måste jag tillerkänna den fattige det större behovet deraf än den rike.

I likhet med motionären anser jag Utskottets anmärkning, att den föreslagna ersättningen skulle kunna medföra en lockelse för nödställda personer att genom tillställningar låta inmana sig i häkte, vara så kortsynt, att till dess vederläggande inga ord behöfva spillas. Det vore i sanning dålig polis och dåliga domare, som låte narra sig af dylika tillställningar.

Af särskild vikt anser jag förslaget vara för vår kära hufvudstad, der oftast häktning af personer, som sedermera befunnits oskyldiga, eger rum; nästan ingen vecka förgår, utan att man i tidningarne ser berättelser derom. Möjligt är att man i landsorten ej har så stor kännning af

det öfverklagade missförhållandet, hvarföre man anser förslaget vara af mindre vigt. Men för de större städerna anser jag bifall till detsamma ganska angeläget. Då emellertid motionären icke gjort något yrkande, vill jag naturligtvis icke heller göra det, ehuru jag eljest ämnat föreslå just detsamma, som han antydde, nemligen förslagets godkännande med uteslutande af de sista orden i detsamma: "med rättighet för staten att af vederbörande ersättningsbeloppet utsöka". Jag anser det nemligen hårdt och orättvist, att den person, som anställt häktning på sådana laga grunder, hvilka göra det sannolikt att brottslighet förefinnes, skulle blifva lidande derigenom, att staten af honom uttager ersättningsbeloppet; utan jag har föreställt mig, att en liten fond eller kassa borde finnas, ur hvilken den oskyldigt häktade kunde direkte utfå ersättning. Helt annat är förhållandet, om olaga häktning blifvit verkställd. Då måste lagen hafva sin gång.

Herr Ribbing: Det förefaller mig, som om motionären i sin motion och vid de synpunkter, från hvilka han i denna vill se den häktning bedömd, om hvilken motionen handlar, hopblandat det beröfvande af friheten, som utgör och ådömes såsom straff på grund af redan hållen räkning och deraf följande dom, samt det beröfvande af friheten, som i lagen kallas häktning, och hvarom bestämmes när den skall ske eller får ske i Kongl. förordningen den 16 Februari 1864. Det är endast om denna sednare, om häktning motionen handlar, d. v. s. om ett inmanande i häkte, som företages på grund af angivelse eller misstanke för vissa brott och när sannolika skäl för sådan misstanke finnas. Det är, som bekant, § 18 i nyss citerade Kongl. förordning, som bestämmer dels vissa anklagelser i följd af hvilka häktning *skall* ske, dels andra anklagelser, efter hvilka häktning *må* ske, när nemligen i det ena som andra fallet sannolika skäl för misstanke finnas. Med dessa i lag bestämda grunder eller anledningar till häktning är det först och främst af vigt att märka, att häktningen ingalunda innebär en behandling af den häktade personen såsom brottslig, på sätt motionären har antydt. Ty räkning är ju, när häktningen sker, *icke* hållen, och afgjort är således ännu icke om brottslighet förefinnes eller ej, icke heller kan således ändamålet med en persons häktande vara straff, då ju icke är afgjort om den som häktas skall hafva straff eller ej. Men deraf följer då vidare, att ej heller måttstocken för, huruvida en person skall häktas eller icke, han hemtas ur brottets verklighet, storlek eller beskaffenhet, kort sagdt, icke deraf, huruvida personen är skyldig till brottet eller ej, eller huruvida han i följd deraf blir dömd till straff eller frikänd: allt sådant är nemligen, i det ögonblick häktningen kommer i fråga, något, hvars afgörande tillhör framtiden och som derföre är och måste anses för tillfället ovisst och obekant. När är personen då *skyldig* att träda i häkte? Derom upplyser och stadgar, på sätt ofvan blifvit nämnt, nyss omnämnda 18 § i 1864 års förordning. Häktningen kan således anses olaga endast i det fall, att den häktade personen icke är anklagad för sådant brott, för hvilket han skall eller må häktas, eller också att denna anklagelse icke har sannolikhet för sig.

Under sådana förhållanden är det redan underligt att tala om

“oskyldig“ häktad — oskyldig nemligen med afseende å begånget brott. Ty det är ju ej brottets begående eller icke som utgör grunden för att en person är skyldig eller icke skyldig att träda i häkte, utan grunden därför är angifvelse och dennas sannolikhet. Ännu mindre kan man eller har lagen såsom måttstock för att en person bör häktas eller icke stadgat det slutliga frikännandet eller fällandet, och det af det enkla och naturliga skäl, att detta är något som icke har föregått när frågan om häktning uppstått, utan något, som då är stäldt på framtiden; och lagen är i detta afseende tillräckligt billig för att icke fordra hos den myndighet, som skall afgöra om häktningen, förmåga eller skyldighet att skåda in i framtiden. Detta är deremot just den måttstock motionären antagit såsom afgörande för, huruvida en person är oskyldigt eller skyldigt häktad. Efter denna måttstock skall nemligen, efter motionärens yrkande, bedömas om den häktade skall få ersättning eller ej, för att han varit häktad, d. v. s. detta skall afgöras efter utgången af något, som *ännu icke* inträffat, då häktningen kommer i fråga.

Ser man nu — såsom motionären i sin motivering *äfvén* gjort — på den ekonomiska skada, som häktning kan ådraga en person eller hans närmaste, så är det ju gifvet att denna hans “ruin“ eller skada blir precis lika liten eller stor, om den häktade slutligen befinner sig oskyldig eller skyldig. Skall alltså ersättning lemnas åt honom eller hans närmaste för den ruin, som kan åstadkommas genom en häktningsåtgärd, eller, med andra ord, skall den ekonomiska förlust en sådan åtgärd kan medföra för den som deraf träffas utgöra grund för tillerkännande af den föreslagna ersättningen, då finnes precis lika stora skäl dertill, när den häktade i den slutliga domen blir fälld, som när han blir frikänd. Denna sida af saken synes likväl snarare vara föremål för fattigvården än för kriminallagstiftningen.

Tager man åter i betraktande sjelfva häktningen eller lagens stadgande om *att* sådan under vissa förhållanden skall eller får ske, så är väl att märka, hvad ock motionären sjelf och den siste ärade talaren anmärkt, att i motionen icke är fråga om olaga häktning och ersättning för om en sådan skett, utan att i motionen och med den ersättning, der föreslås, afses laga häktning, sådan som “må ske.“ Anser man då i allmänhet sådan häktning före ransakning och dom med misstänkta personer gå för långt här i Sverige? Detta kan i så fall bero antingen deraf, att vederbörande myndigheter, utöfver hvad lag bjuder och medgifver, låta verkställa häktning. I sådant fall vore utan tvifvel den enda rätta åtgärden att föreslå, att, der så behöfves, noggrannare hand skulle i förevarande hänseende hållas öfver vederbörande tjänstemän och myndighet i deras sätt att handhafva lagen om häktning, och att den som begått olaga häktning, med större stränghet än hittills skett, skulle befordras till laga ansvar. Något stort besvär för den som varit olaga häktad behöfves härvid ej, icke heller finnes, såsom den värde motionären påstått, någon omöjlighet för honom att bringa den som olaga häktad till ansvar: *detta* är en pligt från den offentliga myndighetens sida, och den olaga häktade behöfver i detta fall blott göra formlig och ordentlig anmälan om saken, ej sjelf utföra process eller bevisning. Men om något sådant missbruk i tillämpningen af lagen om häktning har motionären icke talat, icke heller yrkat några

skärpta ansvarbestämmelser därför. Eller ock kan man anse häktning af för brott misstänkta personer hos oss gå för långt af *dei* skäl, att man anser sjelfva lagen som anbefaller eller tillåter sådan häktning, det vill säga anser sjelfva åtgärden att häkta på grund af misstanke i allmänhet vara orättvis, och att man icke bör beröfva någon person friheten förrän hans brottslighet är klar och gifven, det vill säga efter föregången men icke stundande dom och ransakning. Må man då motionera om upphäfvet af hela lagen om häktning grundad på misstanke och angifvelse eller om inskränkningar i den. Detta är den naturliga åtgärden, i fall man vill upphäfvä eller minska häktandet. Men icke heller något sådant finnes uttaladt eller yrkadt i motionen eller af motionären. Nej, man säger deremot att häktning får ske, men att om den verkställes mot en som sedan befinnes oskyldig till det brott, för hvilket han misstänkes, då skall denne hafva ersättning därför; det vill säga, man fordrar antingen att den som företager häktningen skall på förhand veta hvad som kommer att ske, eller också att staten eller dess embetsmän skola betala derföre att de exequerat gällande lag i laga ordning. Det förra skulle åtminstone hafva för sig ett sken af rimlighet, om sannolikheten för en angifvelses riktighet alltid stode i jemn proportion till brottets verklighet och möjligheten att bevisa denna, så att, der i allmänhet den misstänkte sedermera befunnes laga förvunnen att hafva begått brottet, sannolikheterna vid angifvelsen varit större, och der han icke blir förvunnen sannolikheterna varit mindre. Men så är såsom bekant icke alltid förhållandet; utan det kan mycket ofta hända att en angifvelse som har stor sannolikhet för sig ändå slutligen befinnes vara falsk eller obevislig, medan, tvärtom, der ganska ringa sannolikhet finnes i början, man efteråt likväl finner att brottet just der blifvit begånget. Under sådant förhållande återstår, såsom tankegång och åsigt hos motionären, blott det andra af ofvan nämnda alternativ. Alltså: häktning är laglig och den häktade skyldig träda i häkte — således icke "oskyldigt" häktad — så fort en viss slags angifvelse är gjord och sannolikhet dertill förefinnes. I begge afseendena sker häktningen oberoende af den slutliga domen på grund af närvarande befintliga och kända förhållanden. Icke desto mindre skall den häktade få kontant betalning, om en framtida händelse inträffar — och han *efter* hållen ransakning blir frikänd. Ett bifall till motionärens förslag innebure således, att man skulle betala en person äfven när han är lagligt häktad, och att denna betalning skulle presteras vare sig af staten som stiftat och anbefallt lagens tillämpning eller också af den statens embetsman, som, sin pligt likmätigt, lydt statens lagar och exequerat de af dem, hvilkas exekution tillhör hans embete. Äro vi komma så långt, att en person skall hafva betalning derföre att han är underkastad statens lagar — att staten skall gifva betalning derföre att den exequerar sina lagar — må vi då, på samma gång vi proklamera en sådan grundsats, proklamera en till, nemligen att upphöra att stifta lagar, hvilket blir fullkomligt onödigt om deras utförande är fästadt vid sådana vilkor, som på längden åtminstone blifva omöjliga att uppfylla. Med ett sådant vilkor för lagens tillämpning, som här är föreslaget, vore vi sålunda komna derhän, att tillvaron af det lagbundna samhället såsom lagbundet berodde af statens förmåga att tillfredsställa medborgarnes, utan tvifvel ständigt växande pretentioner att få betalning, derföre att de un-

derkasta sig statens lagar, och deraf att dessa personer finnas villiga att blifva laglydiga mot kontant erkänsla. Jag tror för min del ej, att denna ställning hos oss ännu är för handen; och af de anförda skälen yrkar jag fördenskull bifall till Utskottets afstyrkande hemställan.

Herr Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! Då frågans öde redan är afgjordt, föreställer jag mig Kammaren icke vill afhöra några långa tal i densamma, och något yrkande har icke heller blifvit framställt. Jag anser mig blott böra förklara, att huru puerilt en här föregående talare än må anse Lag-Utskottets resonnement, detta yttrande likväl mindre träffar resonnementet än sjelfva förslaget. Den värde motionären säger sig icke vilja besvara den af Utskottet gjorda invändningen, att det af honom föreslagna stadgandet, att staten skulle lemna en ersättning af minst 2 R:dr per dag till hvar och en som befinnes vara häktad utan att kunna fällas, skulle utgöra en lockelse för många att låta inmana sig i häkte. Ja, den invändningen tror jag också man icke kan besvara; ty om de värde Herrarne än aldrig så mycket beskärma sig öfver hvad Utskottet i detta afseende framhållit, så får jag säga, att under alla de samtal jag hört och haft i detta ämne, jag icke hört en enda människa som icke tyckt det förslag nu omhandlade motion innehåller vara på tok. Om staten skulle fastställa ett premium af 2 R:dr per dag åt alla personer som häktas utan att kunna fällas, så, det vågar jag tillägga och tager heller icke tillbaka mitt påstående, blefve det ganska många som komme att tycka detta vara en lätt förtjent dagspenning. Detta må vara sorgligt och icke kunna lemnas något svar på, men det är sannt. Vi få icke utsträcka våra sentimentala fraser; det bär sig ej — och vi äro för praktiskt folk i denna Kammare för att förledas dertill. Utskottet har sagt det enda rätta korrektivet mot missbruk af häktningsåtgärd ligga i det ansvar som drabbar den, hvilken verkställt olaga häktning, och jag kan i detta afseende åberopa egen erfarenhet såsom öfvervakare af dessa förhållanden, under tretton år såsom landshöfding och tio år förut såsom ledamot af öfverrätt, under hvilken tid jag sett högst få exempel på olaga häktning. Jag vill särskildt fästa uppmärksamheten derpå, att motionären endast afser att förskaffa den person ersättning, hvilken icke förut varit dömd för ansvar för brott som medför förlust af medborgerligt förtroende. Jag försäkrar eder, mine Herrar! att man betänker sig två gånger innan man häktar en sådan person. Sker det likväl, så böra vi icke förglömma, hvilket ock Utskottet påpekat, att de menliga samhällsinstitutionerna liksom allt menkligt äro ofullkomliga, samt att af brist på bevis domaren ganska ofta nödgas förklara en anklagad person icke kunna fällas, ehuru både han och alla andra äro öfvertygade om denne persons brottslighet; och att vid sådant förhållande gifva den tilltalade dertill ersättning för den tid han hållits fängslad vågar jag påstå icke vara rätt.

Vidare har man sagt, att den fattige icke har någon utväg att göra sin rätt gällande om han blir oskyldigt häktad. Nämnde talare har likväl på samma gång erinrat om justitie-ombudsmannen. Vi som haft tillfälle att genomläsa denne embetsmans diarium kunna intyga, att han icke nedlagt någons talan utan att först hafva inhämtat tillräckliga upplysningar. Hvad åter beträffar kostnaden att göra en anmälan om åtal hos

justitie-ombudsmannen, så är den icke särdeles stor, och jag tror att ingen människa, hon må nu vara aldrig så ringa eller fattig, som vill begagna denna utväg att förskaffa sig rättvisa, skall blifva ohörd. Jag vädjar i detta afseende till alla dem, som under många år deltagit i Lag-Utskottets granskning af justitie-ombudsmannens diarier, huruvida denne embetsman försummat att åtala en enda gång der åtal verkligen bort ske.

Man har äfven sagt, att Utskottet återkommit till den bedröfliga skillnaden mellan rik och fattig. Utskottet har icke gjort en sådan skillnad, utan endast sagt att friheten har ett större materiellt värde för den ena än för den andra, och detta lär väl vara en sanning som icke kan disputeras. För en som icke har bröd att stoppa i munnen för dagen och icke arbete, kan friheten icke vara lika mycket värd som för en annan, det är det enda Utskottet påstått. Men detta bevisar icke att han snarare än någon annan bör underkastas häktning. Visst icke! Friheten är i detta fall lika dyrbar för honom som för hvarje annan människa. Men frågan gäller ersättningsbeloppet, och det är just svårigheten att bestämma detta.

Slutligen har man tillagt: det vore dålig polis och dåliga domare som låte narra sig af tillställningar af dem som ville förtjena med stöd af denna lag. Jag vill i detta afseende blott framställa ett exempel. Man anmäler en person och det förebringas ett eller flera vittnen att han gjort sig skyldig till det eller det lagbrottet för hvilket häktning bör ske. Domaren är då tvungen, såvida icke jäf mot vittnena förefinnes, att häkta karlen. När denne sedan vill komma i åtnjutande af den fastställda dagliga ersättningen, förebringas andra vittnen, som påtagligen visa att den anklagade varit borta under den tid det brott för hvilket han tilltalats blifvit begånget. Man behöfver således icke vara så dålig domare för att på detta sätt låta narra sig. Precist enahanda är förhållandet med åklagaren, som också kan genom falska vittnen föras bakom ljuset. Dessa missförhållanden hafva sin grund i de menskliga institutionernas ofullkomlighet — en ofullkomlighet hvars sanning väl ingen kan förneka och som framgår t. ex. deraf att vi nästan dagligen se personer om hvilkas moraliska brottslighet vi äro innerligt öfvertygade likväl gå fria af brist på lagliga bevis; och på samma sätt kan det ju möjligen hända att en person blir häktad, utan att han kan fällas för det brott för hvilket han blifvit tilltalad. Men att han derföre skulle hafva ersättning, då man likväl är öfvertygad om att han är skyldig, anser jag vara något för långt gånget.

Herr Uhr: Det är ett ganska eget förhållande med den siste talar-
ren, hvilken, på samma gång han förklarade att det ej vore det ringaste skäl att hålla långa tal öfver en fråga som redan kan anses så godt som afgjord, likväl undfägnade Kammaren med ett långt anförande i ämnet. För min del har jag ej kunnat underlåta att begära ordet i denna viktiga fråga, ty jag önskar verkligen all möjlig framgång åt motionärens nu föreliggande förslag. Vi veta nemligen alla, hurusom många, hvilka blifvit anklagade för brott, ofta få sitta häktade under flera månader eller till och med åratal, samt slutligen, då de ej kunna sakfällas, utsläppas ur fängelset. När sådana personer derefter återvända till sina hemorter, vilja vanligen de församlingar eller kommuner, dit de höra, ej göra något

vidare för deras framtida utkomst, alldenstund de varit häktade på grund af angivelse för brott, och emedan man ju ej så noga kan veta hvilka mer eller mindre viktiga skäl som föranledt deras frikännande. Samme ärade talare sade äfven, att det vore en hasard att processa, och det är verkligen så; men jag tror äfven, att det stundom är endast beroende af hasard att blifva af domstol frikänd, sedan man förut blifvit på blotta misstankar att hafva begått något brott häktad. Har man deremot efter ordentlig ransakning och dom förklarats oskyldig till det brott för hvilket man blifvit angifven, och har tillika skälig ersättning blifvit tillerkänd den orättvist lidande, så ligger just i denna ersättning något mera än uti ett blott frikännande. Denna ersättning utöfvar nemligen ej så mycket inflytande på den oskyldigt anklagades ekonomiska omständigheter, som den fastmer i moraliskt hänseende kraftigt inverkar på den anklagades omgifning. Det är af dessa skäl som jag för min del önskar framgång åt motionärens förslag, samt yrkar bifall till detsamma.

Herr Carlén: Då jag antecknat mig som reservant mot Utskottets förslag utan att dervid angifva min åsigt, anser jag mig nu böra tillkännagifva den. Jag har visserligen icke kunnat instämma i motionärens förslag derom, att i lagen skulle införas bestämmelser om ovilkorlig rätt till ersättning från statens sida för en person som på skälig anledning blifvit häktad, men sedermera blifvit befunnen oskyldig. Men jag har ansett motionens hufvudsyfte behjertansvärdt och derföre önskat, att Utskottet annorlunda motiverat sitt betänkande, möjligen på sådant sätt att dymedelst Kongl. Maj:ts uppmärksamhet fästades derpå, att det verkligen skulle kunna förefalla sådana ömmande omständigheter, att en person, som lagligen blifvit häktad, men som sedermera befunnits vara alldeles oskyldig, i någon mån borde beredas upprättelse för ett sådant lidande, derigenom att någon godtgörelse lemnades honom af det till Kongl. Maj:ts disposition ställda förslagsanslag, hvaraf åt fångar i allmänhet vid deras frigifvande ur häktet nu lemnas tärpenningar.

Den ärade talaren från Wenersborg har stämplat hela förslaget som ett "tokeri". Jag hade verkligen trott, att det ej skulle hafva fallit någon in att i denna Kamraren begagna dylikt uttryck om en medrepresentants förslag, icke ens utom Kamraren tror jag, att någon man med sinne för det välvilliga i motionärens syfte skulle vilja så stämpla det. Men sådant må nu vara den nämnde talarens ensak.

Den ärade talaren på upsalabänken har sökt vrida saken till något annat än den verkligen är, ty både af motionen och af motionärens anförande framgår tydligt, att här icke afses något *olaga* häktande, utan ett sådant som lagligen bort verkställas. Till följd häraf hör alldeles icke till saken allt detta tal om det skydd lagen redan lemnar mot olagligt häktande. Denne talare anmärkte vidare, att staten bör ega rätt tillämpa sina lagar, utan afseende derå om någon blir lidande till följd af ofullständigheten af lagarne, liksom af alla menckliga institutioner, men deraf följer dock icke, att staten ej bör söka gifva upprättelse åt den i följd af lagarnes ofullkomlighet oförskyldt lidande, såvida sådant utan våda eller för stor uppoffring för staten kan ske. För min del kan

jag ej finna, att någon våda för staten eller statsverket ligger deruti, att det finnes något anslag som af regeringen kan användas såsom bidrag åt sådana personer, hvilka bevisligen befunnits vara oskyldiga till det brott hvarför de blifvit angifna.

Särskildt ber jag få fästa motionärens uppmärksamhet på att orsaken hvarföre jag ej kunnat godkänna motionen är dels den redan nämnda, eller att ämnet icke lämpar sig att blifva föremål för en positiv lag, dels ock den, att ehuru motionären talar om en häktad person som verkligen i det slutliga utslaget blifvit "frikänd", möjligt dock är att ersättning kunde komma till godo äfven den, hvars oskuld ej uppdragas. Vål är det så, att jurister i allmänhet begagna det uttrycket "frikänna" endast om person, mot hvilken inga skäl finnas, under det de deremot, der skäl som göra honom fortfarande misstänkt förebragts, begagna uttrycket, att den tilltalade ej kan "till ansvar i målet fällas". Men jag fruktar att detta af motionären rätteligen begagnade uttryck ej alltid skulle komma att gifvas den tydning som jag anser vara den riktiga, eller att den ifrågasatta ersättningen endast skulle tillfalla sådana personer, hvilkas oskuld blifvit fullt ådagalagd. Rätt är det nemligen ingalunda, att alla personer, hvilka blifvit tilltalade för brott, men därför ej kunnat fällas, alltid skola erhålla ersättning, ty det händer mycket ofta, att tilltalade ej sakfällas, fastän domaren är moraliskt öfvertygad om deras brottslighet. Icke böra väl dessa, endast derföre att de gå fria från straff, äfven få ersättning af staten för den tid de varit häktade. Detta är skälet, hvarför jag ej velat intaga såsom en positiv lagbestämmelse rättighet till ersättning för hvarje häktad men slutligen frikänd person. Jag har dock på samma gång velat, att en möjlighet skulle beredas för samhället att gifva upprättelse åt den bevisligen oskyldigt lidande, och det är icke motionären ensam som tänkt denna af Lag-Utskottets ordförande såsom "tokiga" benämnda tanke. Den är icke ny, utan är föremål för diskussion i flera andra länder, såsom äfven torde vara bekant för den sistnämnde ärade talaren, hvilken i juridiska saker så gerna ställer sig på främmande grund. I Tyskland har man länge debatterat denna fråga, och jag är öfvertygad att densamma förr eller sednare kommer att lösas just i det syfte som motionären nu föreslagit.

Detta har jag velat säga såsom skäl, hvarföre jag låtit anteckna mig som reservant mot Utskottets beslut, och jag hoppas att vid en kommande riksdag motionen måtte åter upptagas på ett annat sätt, så att frågan verkligen må hafva en praktisk möjlighet för sig att blifva löst.

Herr Ola Jönsson: Det må tillåtas mig att med några ord bemöta de invändningar mot mitt förslag som nu under diskussionen blifvit gjorda. Den förste talaren yttrade sig ganska vidlyftigt i ämnet; men jag får förklara, att jag ej rätt förstod tankegången i detta hans yttrande. Så mycket är dock klart för mig, att han skiljde mellan de fall, då en anklagad efter vederbörlig ransakning, eller endast på grund af misstankar om ett begånget brott förklaras skyldig att träda i häkte. Det är tydligt att en betydlig skilnad finnes mellan dessa båda fall, men den värde talaren har icke observerat, att jag i min motion talar endast om det

fall, då den anklagade på grund af det slutliga utslaget i saken blifvit från angifvelsen frikänd. Jag kan nemligen ej gå in på den siste talarens påstående derom, att det slutliga utslaget ej gerna får den lydelsen, att den anklagade sällan eller aldrig helt och hållet frikännes, utan att utslaget merendels affattas i de ordalag, att den anklagade af brist på bevisning förklaras i saken icke kunna fällas. Jag tror nemligen, att äfven i detta sofnare fall ett fullständigt frikännande eger rum, och jag anser, att man ej, såsom den andre talaren i ordningen sade, i dylika fall bör vara nöjd dermed, att den oskyldigt häktade lössläppes, utan att sakfällas såsom brottslig. Det är nemligen ej moraliskt rätt att, med begagnande af sådana uttryck, endast lössläppa en oskyldigt häktad person, emedan han derigenom möjligen för framtiden stämpas såsom brottslig, eller åtminstone såsom mycket misstänkt för att hafva begått något brott.

Den ädle greffen har riktigt nog anmärkt, att jag ej bemött de skäl som i Utskottets motivering blifvit anförda för afslag å min motion. Jag får häremot invända, att jag just begagnat det uttrycket, att jag ej *kunnat* besvara Utskottets invändningar mot mitt förslag, derföre att jag ej *velat* besvara dem, och detta åter kommer sig deraf, att jag ansett dem så enfaldiga, att jag ej trott det vara min skyldighet att öfver desamma inlåta mig i svaromål. Då nu emellertid den ädle greffen behagat närmare motivera de af Utskottet anförda skälen genom att säga, att om en person förskaffar sig ett eller tvänne vittnen derpå, att han begått något brott, så måste han visserligen häktas, men genom att ytterligare förskaffa sig andra vittnen som intyga hans oskuld måste han åter frikännas och på detta sätt, enligt den ädle greffvens åsigt, förklaras berättigad att erhålla den ersättning af staten, hvarom min motion handlar. Jag får härtill svara, att jag ej kan förstå annat, än att den person, som sjelf eller genom komplot med andra falskeligen angifver sig såsom brottslig, omöjligen, när sanna förhållandet uppdagas, kan tänkas kunna göra anspråk på den ifrågasvarande ersättningen, hvilken deremot endast skulle komma den oskyldigt anklagade till godo. Dessutom ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att ett drygt ansvar drabbar dem som falskeligen angifva någon annan för brott.

Jag vill ej fästa mig vid den ädle greffvens påstående derom, att mitt förslag skulle innebära ett tokeri allt igenom; ty de ogrannliga yttranden som fällas mot mig personligen sätter jag mig öfver, och anser det vara under min värdighet att dem bemöta. Jag vill blott nämna, att om mitt nu föreliggande förslag är så alldeles på tok som den ädle greffen förmenat, så eger äfven samma förhållande rum i afseende på flera andra länders lagstiftning i samma ämne. Jag tror nemligen, att i Schweiz har redan länge en en dylik lagbestämmelse med den nu af mig föreslagna funnits, och jag vet äfven bestämdt, att ett dylikt lagförslag på fullt allvar varit ifrågasatt i Preussen, och jag tror till och med att en sådan lag redan derstädes blifvit antagen.

Det har äfven blifvit sagt, att det ej skulle kunna komma i fråga att justitie-ombudsmannen skulle underlåta att väcka åtal mot vederbörande för en olaga häktningsåtgärd. Jag har aldrig bestridit detta, men jag har sagt, att justitie-ombudsmannen icke har skyldighet att å den oskyldigt

häktades vägnar göra anspråk på ersättning. Jag har för icke längesedan läst om en olagligt verkställd häktning af en qvinsperson. Domaren, som gjort sig saker till detta tjenstefel, ålades böter äfvensom skyldighet att såsom ersättning till staten för underhåll af den häktade utbetala en summa af 104 R:dr och några öre; men i berättelsen finnes intet ord nämndt derom att någon ersättning kommit den olagligt häktade qvinspersonen till godo.

Man har vidare anmärkt, att det icke en gång bland tio händer, att icke domaren är öfvertygad att brott blifvit begånget af den som på grund af sådan angivelse blifvit häktad, äfven om domaren af brist på bevisning måst lössläppa den anklagade. Äfven jag för min del medgifver, att förhållandet ofta kan vara sådant, att icke blott domaren utan äfven allmänheten är moraliskt öfvertygad om den anklagades brottslighet, ehuru denne sistnämnde ej af nyssnämnda skäl kan i målet fällas; men jag hemställer dock till en hvars eget bedömande, huruvida icke äfven både domaren och den stora allmänheten stundom kunna misstaga sig. Om jag i detta afseende skulle fästa mig vid de berättelser som ofta förekomma i de allmänna tidningarne, så skulle jag kunna anföra ofantligt många exempel på dylika misstag; men jag vill nu endast inskränka mig till att anföra en händelse som tilldrog sig för många år sedan. Tvänne personer häktades nemligen såsom anklagade för mord, och misstanken mot dem var så stark att de för deras återstående lifstid i trots af deras ständiga nekande höllos på misstankar i fängsligt förvar och dogo i häktet. Kort tid efter deras död erkände en annan person i deras hemort, att han och ingen annan begått det obyggliga brott, för hvilket de tvänne förutnämnde personerna suttit häktade. Detta har jag endast velat nämna såsom exempel derpå, att icke blott domaren utan äfven den stora allmänheten i dylika fall kan begå ganska beklagliga misstag. Emellertid har jag ej hittills gjort något yrkande i saken, och vill ej heller nu göra det, enär frågan redan genom Första Kammarens beslut i ämnet för denna riksdag förfallit. Men jag hoppas dock och tror, att hon snart ånyo skall lefva upp igen, och att hon då skall upptagas af någon som har mera kraft och lycka än jag att bringa densamma till en slutlig och ändamålsenlig lösning.

Herr Grefve Sparre: Jag tillåter mig i anledning af den ärade stockholmsrepresentantens yttrande anmärka, att han talat om någonting som alldeles icke hör hit. Här är fråga om antagande af en lag, att hvar och en, som blifvit häktad, men ej kunnat för brott fällas, skall undfå ersättning af staten för det honom derigenom tillskyndade lidande med ett visst belopp per dag. Derom tala vi nu; öfver detta förslag har Utskottet haft att yttra sig, och Utskottet har afstyrkt detsamma, likasom alla talare som uppträdt i frågan utom motionären hafva afstyrkt bifall dertill. I stället för att nu yttra sig om antagligheten af denna lag har den ärade stockholmsrepresentanten sagt, att det vore önskligt, att ett förslagsanslag ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, hvaraf Kongl. Maj:t skulle kunna tilldela åt oskyldigt häktade någon skadeersättning. Men jag frågar: hvad har väl detta att göra med det nu ifrågavarande lagförslaget? Den ärade talaren vill ju ej bifalla detsamma,

han har likväl reserverat sig emot Utskottets hemställan. För hvilket ändamål manne? Jag kan sammerligen ej förstå det. Någon motion om statsanslag i detta ämne har ej blifvit väckt, och Lag-Utskottet har för öfrigt ej att behandla dylika anslagsfrågor, hvilka ju, såsom bekant, tillhöra Stats-Utskottets handläggning. På detta sätt slingrar sig denne talare fram mellan klippor och skär. Sådant är jag deremot ej fallen för; jag går rakt på saken och säger min mening rent ut.

Hvad för öfrigt sjelfva förslaget vidkommer, vill jag erinra den värde motionären derom, att på samma gång han hyser så mycken ömhet för och vill tillerkänna ersättning åt den, som oskyldigt blifvit häktad utan att förut hafva varit fälld för brott, synes han deremot icke hysa något medlidande alls med den, som varit nog olycklig att redan förut hafva varit sakfälld; denne sednare synes honom hafva förverkat all rätt till medömkan och barmhertighet. Jag skulle visserligen i detta afseende kunna anföra äfven jag flera enskilda exempel; men exempel äro såsom bekant förhatliga, de tala stundom för mycket, och jag vill derföre ej anföra några sådana.

Herr Carlén: Jag ber endast att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag ej någonsin sagt, att jag ämnade tillstyrka något sådant som att ett statsanslag i och för det med motionen afsedda ändamål nu skulle beviljas, utan blott att jag tänkte att frågan framdeles på sådant sätt skulle kunna lösas; och jag anhåller att få tillägga att, derest Utskottet på grund af ett sådant resonnement hade afstyrkt motionen, så skulle jag för min del ej hafva reserverat mig mot Utskottets utlåtande.

För öfrigt synes det mig besynnerligt, att man just i denna fråga fäster sig så envist vid hvarje detalj af motionärens förslag. Det händer ju ganska ofta, att Lag-Utskottet helt och hållet omarbetar ett till det samma inkommet förslag och derefter för Riksdagen framlemnar ett förändradt förslag i ämnet. Hvarföre skulle icke äfven nu det vara Utskottet tillåtet att göra någon liten ändring i motionärens förslag? Hvarföre skall man just i detta förslag hålla sig så noga till detaljerna? Detta synes mig verkligen icke innebära en sådan övöld, som man i detta fall skulle vilja finna, och detta så mycket heldre som ej ens motionären sjelf yrkat bitall till motionen i dess nuvarande skick.

Herr Ake Andersson: Då icke mer än en representant från landsorten instämt i motionärens förslag, så ber jag att få säga, att äfven jag till en del i denna sak hyser samma åsigt som motionären. Jag tror nemligen, att det är öfverensstämmande med statens värdighet att gifva ersättning åt sådana oskyldigt lidande personer, som endast på grund af misstankar att hafva begått brott blifvit häktade. Jag kan dock ej derutinnan dela motionärens åsigt, att en till beloppet bestämd ersättning för hvarje dag bör lemnas åt en sådan oskyldigt häktad person, utan bör, enligt mitt förmenande, ersättningssumman bestämmas efter vederbörandes bedömning och efter vidden af det lidande som drabbat den oförskyldt häktade. Jag tror, att saken bäst skulle ordnas på det sätt som af Herr Carlén uti hans första anförande blifvit förordadt; och i likhet med motionären anser äfven jag, att frågan ej kan dö bort, utan

att hon snart i förbättrad skick skall återkomma och vinna en ändamålsenlig lösning.

Öfverläggningen var slutad, Kammarern biföll Utskottets hemställan.

§ 5.

Vid föredragning af Lag-Utskottets utlåtande N:o 16, i anledning af väckt förslag till 15 kap. 2 § Rättegångsbalken i fråga om fullmäktigskap, uppstod öfverläggning och yttrade:

Herr Carl Ifvarsson. Ehuru det förslag, som Utskottet i det föregående utlåtandet framlagt, synes vara ganska oskyldigt, så är dock sjelfva ämnet, hvarom motionärens och Utskottets förslag handlar, af den vikt, att det åtminstone förtjenar att tagas i moget öfvervägande, innan man fattar sitt beslut öfver detsamma. Endast den omständigheten, att Lag-Utskottets ärade ordförande har funnit sig föranlåten att den ena gången efter den andra taga denna fråga om hand, gifver mig anledning att antaga, att sjelfva ämnet bör anses vara synnerligen viktigt. Säkerligen kommer man äfven att stanna i förbindelse till den ärade motionären, derföre att han genom sin motion blottat en, som mig synes, svag sida inom de juridiska institutionerna i vårt land; ty nog torde man få antaga, att de som i motionen afses att blifva advokater äfven borde vara jurister. Nu har emellertid den ärade motionären sjelf i sin motion beklagat sig öfver det missförhållande som i detta hänseende hos oss eger rum, alldenstund, som han påstår, inom hela landet knapt finnas femtio personer som förtjena benämningen advokater, och ännu färre hvilka ega kunskap och förmåga att såsom sig bör utföra detta yrke. Om nu detta påstående är en sanning — och jag vill ej bestrida att så är, ty den ärade motionären känner nog till den saken — så är det utan tvifvel beklagligt att så är förhållandet; men dämot ionären det oaktadt föreslår, att man skall bestämman, att advokater *skola* finnas och förses med förordnande samt sättet huru de skola utnämnas, så får jag säga, att det är svårt att inse, hvarifrån fullt lämpliga och skickliga personer skola tagas: hvarföre jag ock tycker att den ärade motionärens premisser icke stå så särdeles väl tillsammans med konklusionen eller sjelfva lagförslaget. Jag kan nemligen icke föreställa mig, huru det skall kunna vara möjligt att till advokater erhålla skickliga personer, om sådana icke finnas; finnas de åter, så inser jag ej, hvarföre man skall behöfva införa en lagbestämmelse derom att de skola finnas. Vilja nu åter lämpliga personer åtaga sig denna befattning, så vet jag ej, hvarföre man skall behöfva särskildt utnämna dem. Jag anser tvärtom, att det vore vida bättre om sådana fullmäktige stode på en fullkomligt sjelfständig ståndpunkt i förhållande till domstolarne inom landet. Det är visserligen icke att klandra, att man vill ställa så till, att folket må kunna erhålla skickliga biträden i juridiska angelägenheter; men det förslag, som nu blifvit framställt, är icke lämpligt att afhjelpa de öfverklagade olägenheterna i detta afseende. För min del tror jag, att man ej gjort sig tillräcklig möda att söka efter orsakerna till de missförhållanden, som man nu beklagar sig öfver. Jag

anser nemligen, att dessa orsaker snarare böra sökas i de lagbestämmelser som i detta afseende redan finnas, enär redan nu en advokat är ganska beroende af domaren, då han ej kan fortsätta sina uppdrag som sakförare i allmänhet, om domaren vägrar honom det, hvartill ej behöfver uppgifvas något skäl. Man kan t. ex. tänka sig, att en sakförare, som samvetsgrannt vill sköta sitt kall, skulle kunna blifva nödsakad att öfverklaga domarens utslag i något mål, kanske att klaga öfver fel i rättegången. Om nu sådant skulle inträffa, så är det naturligt, att advokaten derigenom ej komme i det bästa förhållande till domaren, hvilken sednare alltså helst skulle vilja blifva qvitt en sådan sakförare. Jag vet ej, om något dylikt fall inträffat, men jag har hört sägas, att just sådana advokater, som äro mest måna om att bibehålla sin sjelfständighet gent emot domaren, ej särdeles länge kunna fortsätta med utöfvandet af advokatycket. Om man nu skulle antaga, att orsaken till bristen på dugliga advokater hos oss är att söka uti den nyssnämnda omständigheten, så vore det enligt min tanke bättre att föreslå borttagande af den nu gällande föreskriften derom att det skall bero på domaren, om advokaten skall få allmänligen föra andras talan, samt att i detta afseende endast behålla kvar den bestämmelse, att sakförare skola vara förståndige, kunnige och redlige män. Genom att deremot föreslå, att en sakförare skall förses med särskildt förordnande eller fullmakt af domstolen, tror jag ej någonting vinnes i och för det afsedda ändamålet, så framt man nemligen ej skulle antaga, att genom sjelfva den fullmakt, som af domare eller annan myndighet för advokaten utfärdas, denne skulle göras skicklig att utöfva sitt viktiga kall; kan åter en sådan orimlighet ej antagas, så torde äfven förslaget få anses alldeles olämpligt.

Den ärade motionären har såsom skäl för sitt förslag äfven framhållit det förhållandet, att i Frankrike, England och Amerika de flesta civila embetsmän hafva längre eller kortare tid egnat sin verksamhet åt advokatycket. Herr grefven antager således, att det skulle vara en stor fördel, om våra domare någon tid praktiserat såsom sakförare. Äfven jag delar denna hans åsigt, men det förundrar mig dock, att han vid sådant förhållande ej i sitt förslag infört någon bestämmelse derom, att det såsom villkor för kompetens att utöfva domarekallet skulle fordras att dessförinnan någon tid hafva utöfvat advokatycket, eller åtminstone att det skulle tillräknas unga jurister såsom en merit, om de någon tid tienstgjort såsom sakförare. Hade den ärade motionären föreslagit något sådant, så tror jag att derigenom i afseende å domstolsväsendet i vårt land åtskilligt vore vunnet, emedan jag antager för gifvet, att domaren ej blefve sämre utan tvärtom skickligare efter att förut någon tid såsom advokat hafva biträdt allmänheten. Nu har emellertid den ädle grefven ej föreslagit hvarken detta eller någon annan uppfostringsanstalt för unga jurister, oaktadt han sjelf påstått att långt ifrån allting är på bästa sätt anordnad i afseende å domstolsväsendet i vårt land.

Under alla dessa omständigheter kan jag ej finna det ringaste skäl till bifall för Utskottets förslag. Så önskligt det än kunde vara att hafva tillgång på juridiskt bildade biträden vid många tillfällen så väl i stad som på landet, så tror jag dock, att man fortfarande bör söka att åt-

minstone bibehålla den lilla frihet som redan finnes både för parter att välja sitt juridiska ombud och för jurister att utöfva advokatycket.

På grund af hvad jag nu anfört kommer jag för min del att yrka afslag å Utskottets förslag, ty, såsom jag redan antydtt, är jag af den tanke, att, för att en sakförare skall kunna rätt utöfva sitt viktiga kall, fordras i främsta rummet att han skall vara oberoende af allting annat än målsegandens förtroende och fullmakt; och ju mera oberoende och själfständig han är i förhållande till domaren, desto lämpligare är han afven att utföra sitt uppdrag.

Jag upprepar mitt yrkande om afslag å Utskottets nu föredragna utlåtande.

Herr Åke Andersson: Om och i hvad mån dessa föreslagna allmänna fullmäktige skulle kunna vara till gagn för rättsökande vid Högsta Domstolen och hofrätterna, anser jag mig icke i stånd att bedöma och vill derföre icke inlåta mig på frågan derom. Men hvad underrätterna och bland dem särdeles häradsrätterna beträffar, är jag öfvertygad, att dylika allmänna fullmäktige vid dessa domstolar skulle gagna till föga eller intet. Jag tror dessutom, att ifrågavarande institution aldrig minst skulle motsvara sitt ändamål, om, på sätt Utskottet föreslagit, de fullmäktige skulle utnännas af den rätt, der de skulle tjenstgöra och af samma rätt kunna utan ransakning och dom afskedas. Under sådant förhållande låter det knappast tänka sig, att dugliga personer skulle vilja göra inträde på ett så godtyckligt område eller så att säga ställa sig under ett sådant rättens obegränsade förmynderskap. Om nu en skrifvelse i detta syfte komme att aflåtas till Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t komme att fästa afseende dervid och utfärda en författning i ämnet, så kunde också väl hända, att det deruti komme att heta likasom det rörande utnämmande af rättens ombudsman heter i konkurslagen, nemligen att rätten *eller domaren* skulle nämna de fullmäktige. Och verkan af ett sådant stadgande känner man väl. Det är nogsamnt bekant, att rätten sällan eller aldrig öfverlägger om tillsättande af rättens ombudsman i konkurser, utan att domaren helt enkelt plägar förklara att den eller den skall vara ombudsman. Om domaren på samma sätt egde tillsätta allmänna fullmäktige, blefve följden naturligtvis den, att till sådan befattning ingen annan komme i åtanke än personer, som stode i gunst hos domaren. Ett sådant beroende af domaren kunde, efter min tanke, på intet sätt lämpligen stå tillsammans med egenskapen af rättegångsfullmäktig, hvilken uppenbarligen bör vara fullkomligt fri från hvarje beroende utom af sin hufvudman.

För öfrigt föreställer jag mig, att vi genom ett lagstadgande, sådant som det föreslagna, skulle taga ett steg tillbaka på upplysningens och framåtskridandets väg. Ingen lär förneka, att på sednare tiden den allmänna upplysningen gått framåt, och att i samma mån detta skett, processlystnaden aftagit och rättegångarne minskats. Min egen erfarenhet bestyrker detta förhållande. I 19 år har jag såsom nämndeman varit ledamot i häradsrätt och kan intyga, att under de första åren jag innehade sagda befattning hade vi hvarje ting med denna häradsrätt 10 till

12 rättegångsdagar, hvaremot numera rättegångsdagarnes antal sällan öfverstiger tre. Under sådana förhållanden synes mig, att vi nu mindre än förr behöfva dessa allmänna fullmäktige, och att vi mindre än någonsin hafva skäl att beträda ifrågavarande, för oss nästan nya område af rättegångsväsendet. Under denna tid har jag också många gånger gjort den erfarenheten, att, då parterna personligen inställt sig, domaren har, såvida han derom lagt sig vinning, mycket bättre och fortare letat sig sanningen till, och således kunnat afgöra deras tvist mycket förr än när advokater haft med saken att skaffa, vare sig från ena eller båda sidor; jag vill likväl medgifva, att i vissa fall och synnerligast då ena parten har med en slängd och krånglig motpart att göra, ett rättegångsbiträde kan vara behöfligt, men under sådant förhållande tror jag det är bäst, att den som behöfver sådant får vända sig till personer, för hvilka han lyser förtroende, och icke tvingas att anlita dem som domstolen förordnat. Dessutom kan jag icke med hänseende till ersättningarna tänka mig annat, än att ifrågavarande fullmäktige till slut skulle blifva på stat aflönade tjänstemän. Ty utan ersättning kunde de väl icke anses skyldige att resa till tingen och tjänstgöra; och jag betviflar, att de skulle blifva så mycket anlidade af de mera bemedlade, att de derigenom kunde vinna tillräcklig godtgörelse för sitt besvär. Hvem skulle väl då aflöna dem, om icke staten, hvilken jag tror har tillräckligt af tjänstemän dessutom. Det synes mig således icke vara skäl att härutinnan tillskapa flere. På dessa skäl måste jag yrka afslag på Utskottets föreliggande utlåtande.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle kanske kunna afstå från ordet och inskränka mig till att helt enkelt instämma uti hvad Herr Carl Ifvarsson yttrat, emedan han i det väsendtligast uttalat just mina åsigt i frågan; men något litet beder jag dock att få tillägga. Jag har synnerligen fäst mig vid sista punkten af den föreslagna författningen, der det heter: "Förordnande att vara allmän fullmäktig kan återkallas, när så skäligt pröfvas: deröfver må ej klagan föras." Detta synes mig vara så godt som liktydigt med att domaren skulle ega när som helst förklara en sådan fullmäktig ovärdig att föra andras talan. Juridiskt taget skulle det väl icke vara så, men faktiskt komme det säkert att betraktas såsom ett dylikt ovärdig-förklarande, om en domstol, sedan den först nämnt en person att vara allmän-fullmäktig, utan vidare omständigheter beslutade, att han icke längre finge såsom sådan tjänstgöra. Blott på detta skäl anser jag mig kunna med godt samvete yrka afslag å betänkandet; men flera skäl tillkomma, som styrka mig i min åsigt om förslagets olämplighet. Den förste talaren har redan riktat åtskilliga anmärkningar mot motionärens motivering. Det har fäst min uppmärksamhet, att motionären äberopat förhållandet i Frankrike, England och Amerika, der advokatyrket är särdeles utveckladt, såsom mönster för hvad vi skulle eftersträfvat. Jag tror att motionären härvidlag gerna kunnat utesluta åtminstone Frankrike och Amerika, att icke säga England, ty tillståndet i dessa länder lär knappt någon vilja vara med om att anse såsom ett önskningsmål för oss. Vidare har motionären talat om huru stor brist det i vårt land vore på personer, som egde kunskap och förmåga att såsom sig bör ut-

öfva advokatycket. Om så är förhållandet, kan jag lika litet som Herr Carl Ifvarsson förstå, hvarifrån vi skulle få det stora antal sakförare, som enligt ifrågavarande lagförslag på en gång blefve erforderligt; ty meningen lär väl icke vara att importera dem från Frankrike eller utlandet i öfrigt. Längre fram i motionen är ordadt om det stora besvär som domaremakten, vid den rådande bristen på advokater, måste underkasta sig för rättstvisternas utredande. Jag för min del tror, att, om man finge en massa advokater, rättstvisterna då först skulle blifva riktigt intrasslade, och domaren få svårt att utreda dem; ty en sak, som för den i advokatkonst mindre slipade synes vara af den aldra enklaste beskaffenhet, kan af en slug advokat alldeles förvidas och bortskämmas.

En besynnerlig sak är också, att Utskottet i sina motiver yttrat först, att bemyndigandet att vara allmän fullmäktig skulle innebära en anvisning på lämpliga personer, till hvilka parterna kunde anförtro sina angelägenheter, men strax derefter tillagt att af ett sådant bemyndigande för en person ingalunda skulle följa, att han egde ovillkorlig skyldighet att åtaga sig hvarje sak, som honom anförtroddes. Kunde således en allmän fullmäktig helt enkelt svara den som sökte hans biträde: "Jag åtager mig icke eder sak," så förstår jag icke, hvad den fullmäktigen lemnade allmänna förtroendeuppdrag skulle innebära för nytta åt allmänheten. En part kunde begifva sig till tinget, oberedd att sjelf föra sin talan, emedan han visste att vid tinget funnes särskildt förordnade personer, till hvilka allmänheten egde vända sig för att få sina mål utförda. Om då emellertid den allmänna fullmäktigen vägrade en sådan part sitt biträde, tjenade ju ifrågavarande institutionen till ingenting, utan nyttan deraf visade sig vara alldeles illusorisk.

En vigtig omständighet, som Utskottet icke vidrört i sitt betänkande, är sättet för dessa fullmäktiges aflöning. Jag har hört sägas, att meningen vore, det de skulle lefva på sportler och icke få sig anslagen lön på stat. Men jag föreställer mig, att denna institution blott skulle blifva början till inrättande af en ny tjenstemannakorps på stat. Ty då allmänheten fortfarande skulle ega rätt att välja äfven andra personer till rättegångsombud, kunde mer än väl hända, att de allmänna fullmäktige blefve ganska föga anlitade och följaktligen finge ringa förtjenst. De fullmäktige, som icke funne sina befattningar lönande, kunde naturligtvis icke hindras att afsäga sig dem, och om sådana afsägelser blefve allmänna, så komme, i synnerhet om det är så ondt om advokater som motionären sagt, hela institutionen snart att finnas blott på papperet, om man icke för att upprätthålla densamma ansloge löner på stat åt allmänna sakförare eller ock förbjöde parter att begagna andra rättegångsombud än dessa allmänna fullmäktige. Skulle man välja denna sista utväg, så fruktar jag, att man här i landet skulle få göra samma erfarenhet, som man, enligt hvad jag hört sägas, gjort i Norge. Då jag en gång frågade en norrmann, huru man i Norge tyckte om sina advokater, svarade han mig nemligen, att i Norge ginge det så till, att i hvarje rättegång båda parterna förlorade, emedan den vinnande finge betala mera till sin advokat, än han vunne på rättegången; "och," tillade norrmannen, "jag gratulerar er som äro fria från hela denna ohyra."

Om meningen med den föreslagna författningen varit att afskräcka

från rättegångar, skulle jag ansett den hafva något skäl för sig, ty jag tror, att äfven den, som hade den rättvisaste sak, skulle betänka sig två gånger, innan han anlidade en person, som hade till yrke att vara advokat, af fruktan att råka ut för en sådan processmakare.

För öfrigt finnes ett annat skäl, som för mig är tillräckligt afgörande för mitt yrkande om afslag, äfven om andra icke förefunnes. Man talar nu för tiden så mycket om upplysningens framsteg, och så vida häri ligger någon sanning — och det måtte väl ingen kunna förneka — synes mig oförklarligt, hvarföre statsmakterna nu skulle träda emellan och likasom säga: hittills har svenska folket varit så kunniga och upplysta att de sjelfva kunnat välja personer för att bistå dem i domstolsfrågor, der de ej sjelfva kunnat utföra dem, men nu är man kommen derhän, att det är nödigt förordna särskilda personer till deras biträden. Har man skäl att uttala ett sådant misstroende emot svenska folket? Jag tror, att, om man hittills hjälpt sig utan auktoriserade advokater, så skall man ännu lättare för framtiden kunna vara dem förutan.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Jonas Jonasson: Då frågan blifvit på ett utmärkt och fullständigt sätt utredd så väl af den förste som af öfrige föregående talare, inskränker jag mig till att blott yrka afslag å betänkandet.

Herr Carlén: Det kan och måste ju äfven kännas tillfredsställande för Sveriges domarekorps, att bland folkets representanter så mycket motstånd yppats mot ifrågavarande oskyldiga förslag. Detta visar, att man i vårt land anser sig kunna få rätt, utan att hafva tillgång till en organiserad advokatkorps. Jag tror också, att man icke misstager sig uti en sådan uppfattning. Då jag emellertid i egenskap af utskottsledamot deltagit i beslutet om framställande af detta förslag, vill jag anföra mina skäl dertill och i och med detsamma söka undanrödja ett missförstånd om förslaget syfte, som synes hafva ganska allmänt gjort sig gällande. Att man icke rätt fattat detta syfte, finner jag vara uppenbart af hela diskussionens gång och framför allt af den förste talarens yttrande. Denne ärade talare framhöll, om jag annars hörde rätt, såsom en anmärkning mot förslaget det, att detsamma icke vore egnadt att befordra uppkomst och utbildning af en sådan advokatinstitution, som förefinnes i främmande länder; hvarjemte han förklarade, det han, om så varit fallet, skulle funnit förslaget åtminstone tänkvärdt. I motsats mot samme ärade talare anser jag, i likhet med Herr Liss Olof Larsson, att det vore beklagligt, om vi finge en riktigt utvecklad och fast advokatinstitution. Härutinnan skiljer sig också min åsigt helt och hållet från motionärens. Jag kan väl icke förneka — och ingen torde kunna det — att tillvaron af en skicklig advokatkorps måste bidraga till jurisprudentens utveckling, gagna såsom kontroll på domstolarnes lagtolkning och i enskilda invecklade och vidlyftiga processer underlätta den för en rättvis dom nödiga utredning; men dessa stora fördelar uppvägas och öfvervägas, i min tanke, af de olägenheter, som nödvändigt blefve förknippade med en dylik institution i vårt land. Det är gifvet, att de personer, som skulle egna sig åt advokatycket, måste hafva utsigter till goda inkomster; men man kan icke tänka,

att i vårt land skulle kunna skördas så stor inkomst af detta yrke, att utmärktare juridiska talenter skulle egna sig deråt. Det vore derföre fara värdt, att vi finge en misslyckad advokatkorps, eller en korps af hvad vi i dagligt tal äro vane att kalla bränvinsadvokater. Denna min nu uttalade åsigt visar, att det icke varit min mening — och, efter hvad jag tror, ej heller Utskottets — att genom den föreslagna lagen få en advokatkorps grundlagd, utan helt enkelt att vinna tillgång på allmänt kända personer, till hvilka vi med säkerhet kunde anförtro bevakandet af vår rätt företrädesvis i åtskilliga extra judiciela angelägenheter. Det är sannt och jag hoppas, att så städse skall förblifva, att vid våra underrätter icke behöfves någon mellanhand mellan domare och parter. Sedan gammalt har det hos oss varit regel, att part sjelf vid underrätt fört sin talan, och besynnerligt vore, om detta förhållande skulle upphöra, då folkets upplysning är i stigande. Detta gäller dock hufvudsakligen egentliga rättegångar. Men med en mängd extra judiciela ärenden, hvilkas skötande fordrar mera nit och samvetsgrannhet än speciel juridisk skicklighet, är förhållandet något annorlunda, särdeles då sådana ärenden skola bevakas i en annan domsaga än den, der den person bor, hvars rätt är på bevakningen beroende. I min tanke är också en hvar af de föreslagna allmänna fullmäktige mindre afsedd för deras behof, som bo inom den domsaga, der fullmäktigen har sin verkningskrets, än för de utom domsagan boendes. Domsagans innevånare kunna i allmänhet lätt nog infinna sig vid rätten eller ock aulita nämudemän för sina angelägenheters bevakande, men sådant är ofta ytterst svårt för dem, som bo utom domsagan. Och just i vår tid med dess lifliga samfärdsel händer ofta, att man har angelägenheter att bevaka på vida flera och aflägsnare ställen än fordom var vanligt. Huru ofta måste man icke ingifva lagfarts- och inteckningsansökningar, för bevakning anmäla testamenten och fordringar i konkurs, aflemna förmyndareräkningar o. s. v. vid domstolar i andra orter, än der man bor. Den, som deraf icke har erfarenhet, kan näppeligen föreställa sig, huru svårt det i sådant fall kan vara att ombesörja dylika angelägenheter. Nu tillgår vanligen så, att erforderliga handlingar skickas till domaren, och denne välvilligt tager emot dem för att utan vidare omgång föredraga dem inför rätten eller ock låta dem till rätten af någon tillfälligtvis tillstädesvarande inlemnas. Särskildt vill jag påminna om, huru vanligt sådant är vid inteckningsförnyelser. Domaren kommer på sätt och vis att äfven fungera såsom ombud och han kan knappt göra annat än åtaga sig detta besvär, ehuru det icke ens torde vara fullt lagligt. Hvad ondt skulle nu ligga deri, att det vid alla domstolar finnes allmänt kända personer, hvilka om sig fått domstolarnes vitsord, att de vore lämplige att för vederbörlig bevakning taga emot angelägenheter af berörda art och till hvilka personer allmänheten således utan tvekan och oro kunde för sådant ändamål vända sig. För mig är alldeles ofattligt, huru olägenheter häraf skulle kunna uppstå, hvaremot synes mig klart, att deraf skulle medföras stora fördelar. Men om ifrågasvarande fullmäktigskap uppfattas på detta sätt, så är också alldeles gifvet, att sista punkten i den föreslagna författningen måste kvarstå. Ty i och med detsamma domaren antagit en person till allmän fullmäktig, hade domaren vitsordat, att han egde de egenskaper, att man med säker-

het kunde anförtro honom sina angelägenheter och lita på, att han ordentligt skött dem. Men om sedan en sådan person icke motsvarade det honom lemnade förtroendet, skulle det väl då vara bra, att han fortfarande finge stå kvar i samma position med detta uttryck af domstolens förtroende för sig, och att domstolen således medelbart komme att blifva skyldig till allmänhetens vilseledande? Den sista punkten i Utskottets förslag visar just, att fråga icke är om sådana advokater, som de föregående talarne tänkt sig, och i och med detsamma bevisar den äfven, att Herr Åke Anderssons fruktan för dylika advokater är alldeles ofogad. Ty om man velat hafva verkliga advokater, skulle man otvifvelaktigt hafva följt samma väg som Lagkomitén och Lagberedningen inslagit. De ville verkligen taga första steget till inrättande af ett advokatstånd och föreslogo derföre, att fullmäktige skulle nämnas icke af den domstol, der de skulle tjenstgöra, utan vid underdomstolar af öfverrätt och vid öfverrätt af Kongl. Maj:t. Detta är just det karakteristiska för advokaten, att han icke nämnes af den domstol, der han tjenstgör och som han är satt att i viss mån kontrollera. Härei ligger en stor skillnad mellan verkliga advokater och ifrågavarande fullmäktige. En annan skillnad ligger i den förut omtalade möjligheten för domstolen att när som helst skilja fullmäktigen från hans förordnande. Lagkomitén och Lagberedningen hafva icke något stadgande i sådan riktning. Tvärtom säger Lagkomitén uttryckligen, att advokater icke böra kunna skiljas från sin befattning på annat sätt, än andra personer kunna förklaras ovärdiga att föra andras talan, d. v. s. efter ransakning och dom. Så är äfven motionärens mening; och i det förslag i detta ämne, som båda Kamrarna vid en föregående riksdag biföllo, men Kongl. Maj:t icke funnit skäl att godkänna, fanns icke intaget, att förordnande för allmän fullmäktig kunde utan ransakning och dom återkallas. Så mycket tydligare blir häraf, att fråga nu icke är om advokater i egentlig mening, utan blott om befattningar, motsvarande de vid Göta hofrätt redan brukliga hofrättskommisariernas, hvilka nämnas just för att mottaga och inlemna handlingar till Hofrätten. Jag kan icke förstå, att det skulle ligga någon fara deri, att alla domstolar nämnde sådana personer. Icke skulle den enskilde deraf vara förhindrad att, om han ville, föra sin talan sjelf, eller att välja hvilken fullmäktig han behagade. I förslaget finnes icke ett ord till förbud derför. För min del tror jag, att förslaget icke innebär ringaste anledning till farhåga vare sig för ökade processer eller andra olyckliga följder. Jag ber att än en gång få betona, att meningen icke är att bilda ett advokatstånd. Vid underrätterna skulle, om förslaget blefve lag, ett af två fall inträffa. Antingen funnes någon skicklig jurist att tillgå vid utnämning af allmän fullmäktig, och detta, som i alla händelser blefve det mera sällsynta fallet, innebure väl icke i och för sig något ondt, eller ock komme domstolen att till allmän fullmäktig välja en person, som, fastän han saknade större juridisk förmåga, dock gjort sig känd såsom en erfaren, förständig och ordentlig karl, t. ex. en nämndeman. Till följd af brist på jurister torde väl det sednare oftast inträffa, och det väsendtliga ändamålet med ifrågavarande institution vore äfven dermed uppfyllt. Om man emellertid, allt detta oaktadt, tvekar att antaga Utskottets förslag, i hvad det rör underdomstolarne, så vågar jag hemställa, om icke de Her-

rar, som påyrkat afslag å betänkandet, skulle vilja inskränka detta yrkande till frågan om betänkandets andra punkt. Det kan väl icke förnekas, att ombud behöfvas för sakers utförande hos Kongl. Maj:t och i Hofrätterna. Och vid sådant förhållande måste väl vara gagneligt i många afseenden och särdeles för besparing af kostnader att veta någon, som man med förtroende kan vända sig till. Såsom boende i Stockholm, har jag erfarenhet derom, hurusom parter vid Hofrätten och Högsta domstolen oftast vända sig till privatiserande så kallade jurister, hvilka antingen aldrig varit jurister eller ock försökt sig på den juridiska tjänstemannabanan, men misslyckats. Dessa åtaga sig vanligen att utföra den rättsökandes sak mot ersättning af fem till tio riksdaler; men jag har hört, huru många rättsökande sedermera under rättegångens lopp upphörligen plockas af sådana saksförare, så att rättegångskostnaden kunnat stiga till hundra riksdaler. Jag är öfvertygad, att kostnaderna skulle blifva billigare och målen bättre utförda, om vid de högre domstolarne antoges allmänna fullmäktige.

Då icke något af de mot förslaget anförda skäl träffa detsamma, i hvad det rör hofrätterna och Högsta domstolen, föreställer jag mig, att ingen skulle vilja motsätta sig antagande af förslagets första punkt. För min del anser jag dock på de skäl, jag andragit, förslaget i dess helhet vara tidsenligt och icke alls farligt, hvadan jag tror mig utan tvekan kunna tillstyrka bifall till detsamma.

Herr Grefve Sparre: Sällan, om någonsin, har jag vid mitt uppträdande inom denna Kammare känt mig så, som i detta ögonblick, öfvervåldigad af det föreliggande ämnet; sällan så klart insett min egen oförmåga att fullständigt redogöra för detsammas vikt och betydelse; och då härtill kommer den i Kammarern rådande fördomen mot förslaget, som den siste ärade talaren antydde, och hvilken gaf sig tillkänna redan vid ärendets föredragning, så må Herrarne förlåta mig, om detta ännu mera ökar min förlägenhet och menligt inverkar på min ringa förmåga att fullständigt utreda frågan. Märkvärdigt synes det mig först och främst, att man kan misstänka *mig* för att vilja införa en ny klass af embetsmän! Jag trodde mig dock vid åtskilliga tillfällen, och deribland vid remissen sistlidne riksdag af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, äfvensom genom en vid denna riksdag väckt motion hafva tydligt framhållit, att jag vill, att embetsmännens antal skall inskränkas; jag har föreslagit indragning af ett helt dussin tjänstemän i ett enda embetsverk, och det förefaller mig därför högst besynnerligt, att jag som vid många riksdagar talat om minskning i embetsmännens antal, att just jag skall misstänkas hafva för afsigt att nu vilja öka detta antal. Jag skall försöka visa att mitt syfte är alldeles motsatt, att vi hafva för många embetsmän, och att vi kunna minska antalet genom skickliga advokater. Man har dessutom misstänkt mig för att vilja framkalla bränvinsadvokater; jag frågar: hafva vi icke sådana förut i tillräcklig mängd? Långt ifrån att framkalla dem, vill jag göra allt för att utrota dem. Efter dessa inledande ord med anledning af de oförsynta misstankar, för hvilka jag blifvit utsatt, vill jag öfvergå till sjelfva frågan och ber om

ursäkt, i fall jag, i betraktande af ämnets vidtomfattande betydelse, blir något vidlyftigare äu vanligt och kommer att gå något tillbaka i tiden.

Vårt fädernesland har på sednare tider gjort ofantliga framsteg nästan alla riktningar. Jordbruket har gått framåt med jättesteg; näringsarne hafva, efter de svåra kriser, med hvilka de haft att kämpa, fått nytt lif, industrien och särskildt bergverksrörelsen har visat lofvande tecken till framåtskridande; förbättrade kommunikationer och jernvägar hafva förändrat vårt lands hela gestalt. Men alla dessa nya förhållanden, ökad samfärdsel, förbättrade kommunikationer, uppblomstrande näringslif och växande industri skapa nya rättsförhållanden och göra nya former och förändrade institutioner nödvändiga. Har icke den ärade representanten från Halland, som nu motsatt sig förevarande förslag, sjelf två riksdagar å rad, på grund af dessa vårt lands framsteg, påpekat nödvändigheten af en ombildning af vår domstolsorganisation. Jag tager mig friheten att ur hans i detta ämne vid 1870 års riksdag afgifna motion uppläsa följande ord: "Den genom snabbare kommunikationsanstalter uppkomna lifligare samfärdseln i allmänhet, samt de i viss mån deraf redan framkallade förändringarne i lagstiftningen, rörande ej endast representationen, utan äfven handels- och näringsförhållandena inom fäderneslandet, som under sednare tiden kommit till stånd, påkalla i sin ordning äfven förändringar uti snart sagdt alla andra lagar och institutioner"; och, fortfarande han vidare: "lit höra alla möjliga, till snabbhet, reda och enkelhet ledande reformer inom både rättsskipningens och statsförvaltningens områden". Främst bland dessa reformer sätter han "en ombildning af vårt domstolsväsende" och häruti instämmer jag till alla delar med honom. Frågan har redan föregående riksdagar blifvit utförligt debatterad; men för att en så grundlig reform skall kunna åvägbringas, måste vägen först rödjas och opinionen bearbetas.

På samma sätt, mine Herrar, som vårt land under de sista årtiondena med jättesteg utvecklat sig i ekonomiskt, industrielt och kommersielt hänseende, hafva vi äfven i andligt hänseende på ett glädjande sätt gått framåt. Naturvetenskaperna hafva hos oss länge blomstrat; Linnés namn är ännu icke glömdt; för icke längesedan reste vi Berzelii ärestod och än verkar Fries för sin vetenskap. Den medicinska undervisningen är, efter hvad Ecklesiastikministern upplyst oss om, i allmänhet ganska tillfredsställande, och äfven inom öfriga vetenskapens områden stå vi icke tillbaka för andra folk. Inom historien blicka vi med glädje tillbaka på Geijer, än lifva Carlson och Malmström; inom poesiens verld är Tegnér's namn odödligt och ännu anslås på den svenska lyran ackorder, fulla af behag och skönhet. Om vi sålunda genomgå allt hvad vi frambragt inom vetenskapens och konstens regioner, kunna vi känna oss tillfredsställda, utom i ett afseende; ty huru står det väl till med rättsvetenskapen? Med smärta måste jag bekänna, att den icke mera finnes till såsom vetenskap. Vi hade dock en sådan under vår storhetsperiod; under sjuttonde århundradet kunna vi räkna namnen Stjernhök, Loccenius, Rålamb, Schmedeman och sednare Nehrman, sedan hafva vi författarne till 1734 års lag; men kunnen I, mine Herrar, från den tiden nämna mig ett enda stort namn inom rättsvetenskapen, med undantag af Calonius, som dock var finne? Nej, jag upprepar det ännu en gång, någon rättsvetenskap hafva

vi icke, vi hafva väl utmärkt redliga, kapabla, nitiska och samvetsgranna domare, men icke några vetenskapsmän. Det kan således vara tid på att betänka, om allt står väl till hos oss inom det rättsliga området, om vi der befinna oss på den höjd vi kunna önska, då ett helt århundrade icke har att uppvisa någon enda vetenskapsman, med undantag af Caloni-
nius. Jag vet väl att man kanske skall säga att vi under sednare tider haft en särdeles skicklig jurist i vårt land och jag böjer mig för hans namn; men vetenskapsman var han icke, han har icke riktat vår juridiska litteratur med någon enda monografi.

Om vi nu öfvergå till det *praktiska* lifvet, så vill jag fråga, om man är tillfredsställd med den juridiska praxis för närvarande? Jag tviflar härpå. Jag vill icke säga för mycket i detta afseende, ty jag fruktar att, hur litet jag än må säga, man ändock skall misstänka att jag öfverdrifver. Men jag vill försöka välja en auktoritet, som jag tror man ej skall beskylla för öfverdrift, nämligen Riksdagens justitieombudsman. Han yttrar i sin berättelse till 1868 års riksdag, sid. 73 följande: "Det är icke blott i nu nämnda fall, hvilka utgjort föremål för särskild pröfning, utan äfven i andra inom lagskipningen förekomna, som jag då och då tyckt mig märka tecken till vacklande lagtolkning, till osäkerhet i tillämpningen af sådana allmänna rättsgrundsatser, som, ehuru icke i lag uttryckta, likväl ingå i lagskipningen, samt till bristande uppmärksamhet och afseende på den häfdvunna och i allmänna rättsmedvetandet upptagna praxis, som tillkommit och bekräftats genom förut gifna domslut eller så kallade prejudikater". Vidare talar Justitie-ombudsmannen om medlen, hvarigenom dessa missförhållanden kunna undvikas och säger: "Detta sker först genom den juridiska undervisningens höjande ej till större mångsidighet, men till större grundlighet; ty det mångsidiga vetandet bortdunstar oftast under den praktiska verksamheten, emedan det saknar rot och sällan kommer till användning, då deremot det goda underlaget af genomtänkta och klara rättsgrundsatser bevaras, emedan det ständigt måste användas och utvecklas mer och mer, i den mån nya rättsfall uppkalla det till verksamhet. Det sker vidare, och mera omedelbart till den närvarande tidens bättnad genom en ökad literär verksamhet på juridikens område, så att vetenskapen må hålla någorlunda jemna steg med de alltmera sig utvecklande, eller måhända rättare, invecklade rättsförhållandena". Jag har citerat Justitie-ombudsmannen, derföre att jag anser honom för en auktoritet; jag vill anföra en annan, den äldste ledamoten i Högsta domstolen. Låt oss höra hvad han säger: "Från advokatståndet, då det hunnit en viss höjd, utgår en helsosam kritik och motkritik af fällda domar. Denna kritik ger sig luft i tryck och alstrar smånigen en jurisprudentslitteratur, som utgör säkraste medlet att förminska de talrika meningsskiljaktigheter och voteringar inom domstolarne, som nu beklagas, ej minst inom domarekorpserne." Orden finnas att läsa på sid. 32 i Kongl. Maj:ts proposition N:o 28, som i dag blifvit till Kammaren utdelad.

Jag har nu visat, huru två män, som väl böra anses för auktoriteter, bedöma vår juridiska praxis, och jag frågar en hvar af Eder, mine Herrar, som haft något mål vid domstolarne, om icke det nuvarande tillståndet är i hög grad beklagligt, då man i öfverrätterna voterar om allt, äfven de obetydligaste saker. Och ingen vet, hur det kan komma att gå

i Högsta domstolen, ty der beror vanligen utgången på fyra röster mot tre. Om Herrarne behaga läsa i ett häfte af "Tidskrift för lagstiftning, lagskipning och förvaltning", skolen I der på nästan hvarje blad finna en votering, som slutligen afgjort de vanligaste och obetydligaste rättstvister. Om det t. ex. uppstått tvist om, hvem som skall stå risken för ett parti varor, som en köpman skickat till en annan, när varorna gått förlorade, om förlusten skall drabba afsändaren eller emottagaren, så finner man, att första instansen dömt på *ett* sätt, Hofrätten efter votering på *ett annat* och Högsta domstolen voterat om *ett tredje*. Då ett lagligen befullmäktigadt ombud erkänt ett käromål, har man voterat om, huruvida detta erkännande skulle anses bindande eller icke, derfor att fullmakten icke innefattade bemyndigande att förlika saken; och detta oaktadt det icke var fråga om förlikning utan om erkännande af käromålet! Så står det till med vår juridiska praxis; jag frågar om vi hafva skäl att vara nöjda med densamma? Är det icke sannt att, när personer nu för tiden uppätta ett kontrakt, de deri vanligen intaga ett stadgande, att dem emellan möjligen uppkommande brister skola slitas af eu kompromiss, på det de må undvika hasarden vid domstolarne? Låtom oss derfor icke tro att allt är väl bestäldt; jag tvekar icke, såsom representant, att öppet uttala mig om bristfälligheterna. Blott derigenom att man riktigt inser dessa, kan man bota dem; man måste inse dem och icke blunda eller tro att allt är godt och väl, derfor att man kanske icke sjelf har erfarenhet af annat.

Då Justitie-ombudsmannen klagat öfver voteringarne i våra öfverrätter. fäster han sig vid dem såsom effekter eller yttringar af en bristande vetenskaplig grund, som borde finnas. Förhållandet är också att denna grund saknas, och derfor måste vi, mine Herrar, söka att från början förbättra det juridiska studium i vårt land. Den tanken har sysselsatt mig i tjugo års tid; och det må derfor förlåtas mig, om jag blir något lång i dag. Jag skall bedja att få göra reda för, huru det är staldt med juridikens studium i vårt land. Juristen genomgår till en början en kurs vid universitetet, som ligger i en småstad; jag vill just icke säga att detta menligt inverkar på studierna, men det gör obestriddigen godt åt alla praktiska vetenskaper, om de studeras, der ett praktiskt lif är verksamt. Jag känner nemligen icke skilnaden mellan teori och praxis, sådan man ofta nog uppfattar denna skilnad. Ty är teorien icke, så att säga distillerad och dragen ur verkligheten, så är den icke något annat än moln och doft. Vi hafva talat mycket om den medicinska undervisningen, det är sannt att den är i hög grad vigtig, ty den rör våra lif, som vi lemna i läkarens händer; men den juridiska undervisningen är icke mindre vigtig, ty domaren afgör någon gång om våra lif, alltid om vår egendom och stundom om vår ära, hvilken jag sätter lika högt som lifvet. Hur förhåller det sig nu med den juridiska bildningen? När ynglingen afslutat sin kurs vid universitetet, der han blott inhemtat sjelfva grundprinciperna, kommer han ut i det praktiska lifvet och begifver sig vanligen "på ting", som det kallas, det vill säga, får anställning såsom biträde hos en häradshöfding i en landsort med jemförelsevis föga tillfälle till praktik, ty större juridiska frågor förekomma i allmänhet icke på ting; utan vanligast småsaker. Om den unge mannen vid 23 à 24 års ålder slutat sin

kurs, är han snart färdig att få förordnande såsom domare, och efter ett års vistande hos en häradshöfding, möjligen i en god, men kanske också i en högst medelmåttig skola, sättes han på domstolen för att *ensam* döma öfver lif och död, egendom och ära. Hur är i motsats härtill, den medicinska undervisningen ordnad? Jo, sedan kandidaten tagit sin första examen, måste han vid hufvudstadens kliniker praktiskt studera läkarevetenskapen en viss tid, innan han får taga licentiatexamen och såsom legitimerad läkare skriva ett recept; men domaren behöfver blott hafva absolverat juridisk examen för att vara kompetent att döma öfver lif och död. Är detta icke en sanning, så anhåller jag att blifva vederlagd. Jag har såsom ledamot af en öfverrätt under nio år varit med om att förordna unga domare, och jag får bekänna att vi ganska ofta alldeles icke kände dem, vi förordnade, ty förordnandet sker vanligen på förslag af ordinarie domaren, och Hofrätten kan icke gerna utan särskildt skäl vågra att förordna den han föreslår. Vanligtvis får den unge domaren till en början experimentera med ett urtima ting, det vill säga handlägga brottmål och tillämpa denna strafflag, hvilken, såsom en ledamot af Högsta domstolen i den af mig nyss anförda Kongl. propositionen yttrar, är så svår att tillämpa, emedan latitudsystemet gör domarens värf så ytterst granmlaga. Om det nu vore nog med att den unge domaren endast *dömde*, ginge det väl an, ty domen kan ändras, men han för *ensam* protokollet, der han upptar alla vittnesberättelser och hvad under målets handläggning förekommer, hvilket allt han, medvetet eller omedvetet, enligt sin uppfattning och möjligen med hänsyn till det blifvande utslaget färglägger och nyanserar. Protokollets riktighet vitsordar han sjelf och hvad finnes väl då för säkerhet, ty endast på grund af protokollen pröfva öfverrätterna utslaget. Vid sådant förhållande skulle man väl tro. att den unge mannen rätt noga kändes på pulsen, innan han släpptes fram till domstolen, men den enda pulskänningen är, såsom jag redan berättat, examen i Upsala eller Lund.

En talare har förebrätt mig att jag vill basera vår lagstiftning på utländsk grund. Jag tror mig vara så god svensk som någon, men jag tillstår att jag stundom *jemför* våra förhållanden med utlandets; om det är ett fel, så erkänner jag mig skyldig dertill. I andra länder — för att nu göra en jämförelse — genomgår väl juristen äfven en kurs vid universitetet, men den egentliga skolan är hos en advokat: och antingen måste han tillbringa vissa år hos denne, eller också, såsom förhållandet är i Preussen, underkastas han efter några år ett första prof innan han får förordnande såsom domare, sedan ett andra prof, och någon gång äfven ett tredje för de högre graderna. Om nu en ung man kommer från universitetet till en advokat för att göra sin lärospån, lemnar advokaten honom en sak, en rättstvist, för att utarbeta, studera och jemföra med lagen; och intet spanner så uppmärksamheten, intet stadgar mer omdömet än detta. Jag har sjelf lärt mig mera såsom sakkörare eller genom att föra processer för egen räkning, än i många afseenden af min domareverksamhet. Äfven hos oss finnes ett stadgande, att juristen efter afslutad examen vid universitetet skall undergå en pröfning i Justitierevisionen eller Hofrätten; men denna föreskrift har länge varit en tom formalitet. Så har det gått med våra bästa institutioner, som härstamma

från vår storhetsperiod, då rättsvetenskapen lärdes genom tradition af stora män. Denna tid har förgått och vi måste därför lämpa oss efter våra nuvarande förhållanden. Vi utgöra nu ett litet, demokratiskt samhälle och måste därför ordna vår rättsundervisning på en ny grund. En sådan är advokatinstitutionen. Advokaterna utgå från det praktiska lifvet, de tvingas att sätta sig in och deltaga uti folkets förhållanden och blifva därför praktiska män. Jag tillåter mig här ännu en gång citera den af mig förut åberopade ledamoten af Högsta domstolen. Han säger: "Låt juristen börja sin bana som advokat, i förstone såsom biträde hos en äldre yrkesbroder, sedan ingå i underdomstolarne och derifrån i de högre, så skall han, som sålunda först får omedelbar kännedom om, deltagar uti och inverkar på det praktiska folklifvet, och derpå börjar samt någon tid fortsätter utöfning af domarcembetet, personlig beröring med folket, utan tvifvel bilda och föröka en fond af erfarenhet och praktisk duglighet, som, medförd till de högre platserna, bör grundläggas en större sammanhållning, ej mindre emellan de särskilda innehafvarne af dessa platser, än emellan de högre och underordnade domstolarne. Omöjligt vore ej heller att sålunda bildade personer med mera framstående gåfvor och studier kunde egna sig åt lärarekallet vid universiteten och derigenom åstadkomma närmare förbindelse emellan teori och praktik. Advokatståndet är en institution, fullt lämplig för ett demokratiskt samhälle. Sedan vi numera icke hafva någon tradition, som under vår storhetstid bildade juristen, måste han ut i det praktiska lifvet, och i de lägre regionerna samla erfarenhet, för att så småningom kunna stiga upp i de högre.

Det skulle icke förundra mig, om mitt förslag ogillades från något annat håll; men att det *här*, inom denna Kammare möter motstånd, måste jag finna högst besynnerligt. Vi äro ju alla praktiska män, vi hafva litet hvar fått förtroendet att vara folkets representanter på grund af praktisk och nyttig verksamhet i våra hemorter; sjelf sitter jag här icke såsom embetsman, jag har på jernväg kört in i Andra Kammaren. Böra vi därför icke, mina Herrar, inse, att våra jurister först och främst erhålla en praktisk utbildning. Vi hafva här ibland oss en person, som med framgång utöfvat advokatycket, och det förtroende Kammaren visat honom, ådagalägger det stora värde Kammaren sätter på den såmedelst vunna bildning. Man har beskylt mig för att vilja öka embetsmännens antal. Innan jag svarar härför, vill jag visa huru många domare vi för närvarande hafva i Sverige. På landet finnas 103 domsagor med en domare i hvar. I Stockholm finnas 30 underdomare — jag räknar icke de illiterata bisittarne i rätten — i Göteborg omkring 20, i Norrköping 8 å 10, i Malmö 5 å 6 och i Gefle 4 å 5, hvilket tillsammans gör 173 domare. Sedan komma de öfrige 80 städerna, några med 2 å 3 lagfarna domare i de större, 2 i de flesta och åtminstone en i de minsta, hvilket med beräkning af 2 i hvar stad gör 160; vi hafva således nära 340 underdomare. Öfvergå vi härefter till öfverrätterna, finna vi i hvar af hofrätterna i Stockholm och Jönköping 5 divisioner med 5 ledamöter i hvar, men ganska ofta arbeta dessa hofrätter på sex divisioner och summan blir då 60 domare i dessa domstolar tillsammans. I den skånska hofrätten finnas två divisioner, men den har länge varit förstärkt med en tredje; och det är nu fråga om att bevilja anslag till en sådan, så att den tredje

divisionen der kan kallas permanent. I rikets hofrätter finnas således sammanlagdt 75 domare. Högsta domstolen består af 16 ledamöter och har 12 revisionssekreterare, hvilka jag i följd af deras åliggande att afgifva utlåtande jemväl kallar domare. Läger man nu härtill att en tredjedel af Sveriges domare icke sjelfva sköta sina embeten, utan ständigt hafva vikarier så får man nära 600 domare i Sverige, hvilket på en folkmängd af 4 millioner, gör ungefär en på 7,000 menniskor, qvinnor och barn inberäknade, under det andra länder hafva en domare på 80 eller 100,000 menniskor. Vi ha således Gudi nog af domare, och Gud gifve att de vore skickliga i samma proportion. Sedan jag framlagt dessa siffror, tron I väl, mina Herrar, att jag vill ytterligare öka antalet? Jag har dock förbigått hela skaran af notarier och lägre tjenstemän, som endast i öfverrätterna bilda en stab af omkring 100 personer, hvilka vanligen stanna på sin tjenstegrad, och för hvilka embetsverken således icke äro några utvecklingsanstalter eller bildningsskolor. Herrarne kunna väl således icke föreställa sig, att jag vill hafva flera embetsmän. Nej, jag sträfvar tvärtom att så mycket som möjligt nedsätta antalet. Den ärade representanten från Halland ser saken på ett annat sätt, ty han yttrar i sin motion vid 1870 års riksdag om underdomstolarnes ombildning, att "flera arbetskrafter måste anlitas för domaregöromålen." Han vill således hafva flera embetsmän, men jag förne, det är skilnaden oss emellan. Men för att inskränka domrarnes antal, att förbättra rättstillståndet, gifves icke något annat medel än att möjliggöra uppkomsten af advokater, som samla bevisningen, bereda och konstruera målen, ty nu är det olyckligtvis så stäldt, att domaren sjelf författar protokollen, konstruerar målet och ger hela saken dess uppställning. För att visa huru detta stundom kan lyckas, tillåter jag mig återgifva hvad en ledamot af denna Kammare nyligen berättat för mig. Han hade haft en rättegång vid en häradsrätt och sjelf fört sin talan. När han fick protokollen, fann han sina yttranden inför rätten alldeles oriktigt uppfattade och tänkte straxt att det måtte vara veld; men då han fortsatte läsningen fann han, att motpartens yttranden voro lika tokigt uppfattade, och tröstade sig då med den tanken: "kan motparten tåla detta, så kan väl jag också, ty mina yttranden, fastän galna, äro icke sämre än motpartens", så kan det någon gång gå till med protokollsföringen vid våra domstolar.

Med afseende å embetsmännens antal vill jag berätta hvad jag hörde under en resa i utlandet år 1869. Jag besökte då både i Danmark och Tyskland åtskilliga personer, som voro sysselsatta med att utarbete lagar för dessa länders domstolsorganisation och processväsende och samtalade med dem om våra planer i detta afseende. Dessa män sade sammanstående, att "tillgången på mera framstående förmågor att bekläda domareplatserna med var så ringa, att man måste vara ytterst sparsam med sådana beställningar", och ur den synpunkten ville de ordna rättsväsendet. Jag kunde dervid icke återhålla den tanken: om I vissten, huru det står till i Sverige, tillgången är hos oss sannemligen icke större!

Jag har i fråga om underdomarens verksamhet hos oss omnämmt hans skyldighet att sjelf uppsätta protokollet, och hvad som för folket gör det omöjligt att uppfatta domsluten är den vedertagna besynnerliga juri-

diska stilen, om hvilken Herrarne kunna läsa i ett utaf en af våra förnämsta män utgifvet litet arbete, benämndt "Om den juridiska stilen". Det är denna embetsstil, som gifvit anledning till ordspråket: "vinna vid domstolen, men förlora i papperen", det vill säga, att parten har för den invecklade stilens skull icke kunnat förstå utslaget, då det upplästes på domstolen. Den stilen är således icke för folket.

Det säkraste och bästa sättet att få riktiga, väl affattade domar har den af mig ofta anförda ledamoten af Högsta Domstolen antydt och det ligger i införandet af ett advokatstånd, ty advokaterna komma att tvinga domrarna att skriva så, att folket förstår domsluten, och de skola utöfva den helsosamma kritik af fällda domar, som för närvarande i vårt land utan rättsvetenskap är omöjlig. Vi se väl någon gång i tidningarne en slags dylik kritik, men hvem kan fästa afseende vid den, den är icke grundad på sakkännedom och juridiska insigter.

Om jag nu skall gå till min egen erfarenhet — ty jag är i min bygd icke obetydligt anlitad såsom rådgifvare i juridiska frågor; dels lemnar jag anvisning på dugliga saksförare, och dels gifver jag sjelf någon gång råd — så har jag funnit största delen af de mål, om hvilka jag haft tillfälle taga kännedom, alldeles förstörda vid underrätterna, derföre att de blifvit förda af oskickliga saksförare. Helt nyligen infann sig hos mig en person, som hade utlöst sin syster ur syskonens ärfta fastighet, utfärdat eu skuldsedel på utlösningssumman och sedermera infriat densamma. Systemen man gjorde sedan konkurs och brodden blef stämd att utgifva hennes utlösen och äfven dertill dömd. Men, invände jag, kunde du icke styrka att du hade utlöst din syster? "Jo visst kunde jag det", svarade han, "ty jag har den infriade skuldsedeln här, men min advokat sade mig att det skulle vara farligt att visa den för domstolen". Så hiskligt oförståndiga kunna dessa advokater vara! Under min tid såsom öfverdomare vann jag den erfarenhet, att de flesta saker, som kommo till Hofrätten och der skäl förefanns till klagan, vore sådana som blifvit borttokade vid underrätterna, antingen derigenom att parten icke sjelf förstått utföra sin talan, eller ock derföre att han lemnat målet i händerna på en okunnig saksförare. Domaren hade icke ansett sig böra uppträda såsom hjälpare åt parten, och fråga är om han dertill har rättighet, ty med den hjälp, han lemnar den ena parten, stjelper han den andra. Mången på rättvisa grundad talan förloras, derföre att parten är okunnig och nödgas lemna målet åt en saksförare, som förstör det; och sedan blir det svårt för öfverrätten att hjälpa saken.

Man har, på sätt jag redan nämnt, mot mitt förslag redan invändt, att det skulle bidraga att öka bränvinsadvokaternas antal. Skulle vi kanske icke hafva tillräckligt af det slaget? Jag vill för min del, göra allt för att utrota detta eländiga skrä, men detta kan endast ske derigenom att skickliga och hederliga män finnas att tillgå för att föra andras talan. Jag instämmer med den ärade talaren på stockholmsbänken, att det alldeles icke är meningen att inskränka saksförarne till examinerade jurister. Jag känner mången på detta rum, som, oaktadt han icke tagit juridisk examen, är slugare och förfarnare i juridiska saker än många examinerade jurister, och jag har i det praktiska lifvet lärt känna många, hvilka, utan att hafva tagit någon examen, besitta så goda juridiska kunskaper,

att jag skulle önska att de framför många andra sütte på domstolarne, men hurudana äro i allmänhet de advokater som föra rättegångar? Från den tid, jag var ledamot af Svea Hofrätt, påminner jag mig att der, bland andra, uppträdde såsom sakkörare en afskedad kapten, mot hvilket konduiit åtskilligt var att anmärka, två förolyckade handlande, en afsigkammen kakelugnsmakare och en käring, som köpte processer, när hon icke kunde få dem på annat vis. Att tillståndet sedan den tiden icke förbättrats, kan jag sluta deraf, att Högsta domstoleu, efter hvad jag läst i en juridisk tidskrift, nyligen godkänt ett stadsbud såsom rättegångsfullmäktig. Ansen I, mine herrar, att det är lyckligt stäldt i detta afseende, och tron I, att det skulle vara någon olycka för landet, om en förändring vidtoges i den riktning Lag-Utskottet föreslagit? Meningen är visst icke, att kakelugnsmakaren eller stadsbudet skola *förbjudas* att uppträda såsom advokater, meningen är blott att hederliga och dugliga män skola få domstolens förklarande att de ega dess förtroende, och besitta de egenskaper, att hvem som helst tryggt kan lägga sina juridiska angelägenheter i deras händer. Om, för exempel, jag hade en sak vid en domstol i Halland, så vet jag verkligen icke hvem jag der skulle anlita såsom ombud, om jag icke fick vända mig till den värde representanten, som motsatt sig mitt förslag. Jag känner dock icke, om han praktiserar såsom advokat, och det vore därför ganska lyckligt, om domstolen i den ort han representerar hade utfärdat förordnande för någon duglig person, till hvilken jag med förtroende kunde vända mig.

Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång citerar, men det är åter Justitie-ombudsmannens auktoritet jag vill åberopa. Han säger i sin till 1870 års riksmöte afgifna berättelse, sid. 110, bland annat: "särskildt vid öfverrätterna, i hvilka parterna, utan att att bo i samma stad der öfverrätten finnes, icke sjelfva kunna bevaka sina rättegångar, blifver bristen på redbara och pålitliga rättegångsombud, om också icke advokater i egentlig mening, mer och mer kännbar, i samma mån som oredliga och försumlige ombud allt oftare uppträda och genom tillkännagifvande i hufvudstadens och landsorternas tidningar locka till sig kunder, hvilkas angelägenheter de sedermera vårdslösa, på samma gång de förskingra de dem i och för nämnda angelägenheter utförande anförtrodda medel." Detta yttrande bör väl hafva vitsord.

Men Lag-Utskottet har icke blott åsyftat att förekomma att mål i allmänhet på detta sätt förderivas, utan den fattiges rätt är äfven i fråga; Utskottet har nemligen icke tillstyrkt annat än hvad lagen redan stadgar i 15 kap. 2 § Rättegångs-balken, der det heter: "De, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, ärlige, redlige och förståndige män. Ej bör någon allmänneligen dertill brukas, som af rätten, der saken drifves, ej godkänd är, och lof dertill fått." Nu har detta stadgande emellertid råkat i glömska, domstolarne gifva ej längre någon lof att föra andras talan, utan släppa fram hvem som helst såsom ombud. Detta kan visst vara godt och väl, och jag vill icke inskränka friheten i detta afseende, gerna må både stadsbudet och käringen uppträda, om någon vill anlita dem, men jag vill att den, som har en rättegång vid en domstol, der han icke sjelf kan tillstädeskomma, må hafva en vägledning för sitt ömdöme vid valet af den person, åt hvilken han skall anförtro sin sak. Dessa personer, som erhålla rättens förordnande att tillhandagå parter,

äro också *skyldige* att utan betalning gå den fattige till handa, ty 9 § i 15 kapitlet rättegångsbalken står oförändrad qvar af innehåll: "Den, som fått af rätten lof att rättegångssaker drifva, vare skyldig att utan betalning hjälpa de fattiga för rätta, då domaren det pålägger." Jag skulle temligen ofta kunna tillämpa detta stadgande, ty i min egenskap af landshöfding åligger det mig att hjälpa häktade personer med besvärsskrifters uppsättande, och om jag icke sjelf har tid, till hvem skall jag vända mig? Vanligen anlitas fängelsedirektören eller någon tjänsteman på landskansliet, men de hafva ingen skyldighet att hjälpa honom, och direktören är vanligen icke länplig, emedan hans juridiska omdöme icke är nog skärpt för att kunna uppsätta en besvärsskrift. Hvarför vill man då åtminstone icke tillåta att gällande stadganden upplifvas, så att personer alltid finnas att tillgå, som hafva skyldighet att utan betalning hjälpa de fattige?

Man har sagt, att det skulle blifva fråga om aflöning åt de ifråga-stälde rättegångsfullmäktige, och detta skulle ligga inklusive i sjelfva saken; jag känner icke något land i hela världen, der advokaterna aflönas af staten, ty det ligger i sakens natur att den, som anlitar dem, också skall därför ersätta dem. Advokaten blir icke någon embetsman, han skall tvärtom, såsom jag förut visat, göra embetsmännen öfverflödiga.

Om vi nu vilja åstadkomma en förändrad domstolsorganisation, hvarpå den ärade representanten från Halland i tre år yrkat, måste vi först och främst skaffa oss ordentliga sakkörare, utan hvilka all ombildning af domstolarne blifver ändamålslös. De behöfva, såsom jag förut nämnt, visst icke vara examinerade jurister, utan endast sådane till hvilka man kan hysa en smula förtroende, och icke uteslutande sådane som gripit till sakkörareyrket, sedan deras egentliga bana af en eller annan orsak blifvit afbruten.

Det har väckt ovilja hos åtskilliga, att Utskottet föreslagit, att domstolarne skulle ega rätt att afskeda sakkörarne, när de befinnas icke längre motsvara det förtroende de erhållit, och en representant från Dalarne ansåg att de härigenom skulle blifva beroende af domstolarne. Jag vill härvid endast erinra, att domstolarne redan nu ega att afskeda rättegångsombud, som befinnas oskickliga och odugliga, fast domstolarne af undseende sällan begagna denna rätt, men om detta nu så sällan inträffar, att man glömt, att en sådan rättighet finnes, och om domstolarne nu endast begagna den, när ombuden äro himmelskriande orättfärdiga; kunnen I då tro, mina herrar, att det föreslagna stadgandet skulle förmå domarne att mera än hittills missbruka sin rätt att afskeda sakkörare? Man söker upp spöken och ser i en sak, som man icke vill, alla möjliga vådor. Om herrarne vilja, att advokaterna skola förordnas af Kongl. Maj:t och icke kunna afsättas, få de derigenom utseende af embetsmän, hvilket de hittills här i Sverige icke egt, men om vi, såsom Utskottet föreslagit, säga att rätten skall förordna dem, så hafva vi derigenom endast upplifvat det förslag, som innehölls i Riksdagens år 1869 uti detta ämne till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse, och detta till och med, modifieradt, enär vi endast föreslagit, att rätten skall förordna fullmäktige, *så vidt för uppdraget skicklige män finnas.*

Mine Herrar! Man talar här i Sverige mycket om reformer, och särskildt har frågan om domstolarnes organisation varit ett slagord, som kommit mycket bråk åstad. Men då man nu vill göra första steget för att bana väg för möjligheten af en ändamålsenlig domstolsorganisation, höjas genast från alla håll i Kammaren röster deremot. Och dock innebär ju detta förslag, som Lag-Utskottet här afgifvit, icke någon stor reform. I sjelfva verket utgör detsamma ingenting annat än hvad som förut finnes. Att genom bifall till detta förslag ingalunda skulle komma att införas några *nya* embetsmän, hoppas jag åtminstone herrarne inse. Att staten skulle komma att åt dem anvisa löner, är också omöjligt. Sådant strider mot sjelfva begreppet advokat, hvilket utmärker ett beroende af det *enskilda* förtroendet.

Utskottet har dessutom icke hemställt eller föreslagit, att allmänna sakförare ovilkorligen skulle anställas vid alla domstolar, då författningsförslaget uttryckligen innehåller, att skyldigheten för underdomstolarne att nämna sakförare göres beroende deraf, om "för uppdraget skicklige män finnas." Med denna erinran har jag äfven besvarat den invändning, som nyss gjordes af den värde representanten från Halland, hvilken undrade, hvar man i en hast skulle finna tillräckligt antal sakförare, då jag i min motion yttrat, att i hela landet för närvarande knappast finnes 50 personer, hvilka förtjenade benämningen advokater. Der en lag stiftas, är tillämpningen af densamma i hela dess utsträckning icke möjlig för ögonblicket. Men om man genom ett lagstadgande söker att framkalla personer, hvilka egna sig åt advokatycket och som genom det förtroende de erhålla af domstolarne hafva utsigt att jemväl vinna andras förtroende, är det antagligt, att här likasom i andra länder småningom skola uppkomma så många *hederliga* sakförare, som behofvet kräfver och på hvilka för närvarande finnes alltför ringa tillgång.

Den värde talaren erkände visserligen, att mitt förslag vore mycket behjertansvärdt, men han förkastade det ändock. Nå väl, må han då framlägga ett annat förslag, hvilket bättre förmår uppfylla det ändamål, som äfven han ansett vara förtjent att eftersträfvä.

Han yttrade äfven att det, enligt hans förmenande, hade varit lämpligt, om jag i mitt förslag intagit föreskrift derom, att ingen finge blifva domare, innan han förut praktiserat såsom advokat. Ja, det vore mycket lämpligt att i förslaget intaga en dylik bestämmelse, på samma gång man förklarar sig anse, att dugliga advokater saknas. Huru skulle ett stadgande kunna tillämpas, då sakförhållandet icke finnes. Syftemålet med författningsförslaget är alltså just att småningom framkalla redlige och duglige sakförare. Och när lagstadgandet hunnit utföra denna verkan, då goda advokater finnas så många man behöfver, *då* vill äfven jag vara med om den föreskriften, att hvarje domare skall, för att kunna fungera såsom sådan, först hafva varit advokat.

Vidare ansåg samme talare, att det vore desto bättre, ju sjelfständigare advokaterna vore. Mera oberoende än advokaterna för närvarande äro hos oss, kunna väl inga vara, men hafva de derföre blifvit bättre? Ingalunda. Detta är ej heller underligt, då advokatycket icke är synnerligen konsidereradt i samhället.

Upplysningen

Upplysningen — säger han — går alltjemt framåt. Detta är en sanning, men erfarenheten har ock visat, att advokaterne i samma mån gå tillbaka, ty jag kan omöjligen finna annat, än att de alltmere blifvit sämre i stället för bättre.

En annan talare från Dalarne har frågat, hvilken nytta dessa allmänna sakförare skulle medföra, då de icke vore skyldige att åtaga sig hvarje sak, som dem anförtros. Vill han således att man skall *tvunga* en person att taga emot hvilken sak som helst, vore den äfven den fulaste och smutsigaste i verlden. Å andra sidan föreställer jag mig, att det ej gerna är tänkbart, att en person, som emottager förordnande såsom allmän sakförare, skall i oträngdt mål afsäga sig de uppdrag, hvilka honom erbjudas, då han ju skall lefva af denna verksamhet.

Han har ock sagt, att svenska folket icke längre skulle vara myndigt, om denna lag infördes. Innehåller då förslaget ett enda ord derom, att man icke fortfarande såsom hitintills skulle få fritt välja hvem man vill till sin fullmäktig inför rätten? Visserligen icke. Förslaget afser endast att lemna en anvisning från domstolens sida på för sakförarekallet duglige män, i fall någon skulle vilja anlita dem, och alldeles ingenting annat.

Jag har måhända alltför länge tagit eder uppmärksamhet, mine herrar, i anspråk. Men I torden förlåta mig, att jag med intresse omfattar en sak, för hvars framgång jag arbetat under största delen af mitt verk samma lif. Ända ifrån 1840-talet eller alltsedan jag lemnat akademien och fick se huru advokatyrrket var beskaffadt, har jag sökt att få detsamma förbättradt. Då jag år 1855 vistades i Norge, såsom medlem af en komité, hade jag särskildt tillfälle att förninna, hursom med anledning af den då å bane bragta frågan om en öfverenskommelse mellan Sverige och Norge, enligt hvilken domar, afkunnade i det ena riket, skulle verkställas i det andra, ett af de vigtigaste skäl, som i Norge anfördes mot antagandet af det i sådan syftning utarbetade lagförslag, var den omständigheten, att i Sverige saknades en offentlig sakförarekår, som kunde tillhandgå för rätta inkallade personer med erforderligt biträde. Tron I också, mine herrar, att med vår alltjemt ökade samfärdsel och lifliga beröring med det öfriga Europa, ett dylikt tillstånd, som med skäl kan sägas vara antediluvianskt, är i längden uthärdeligt. Nå väl, sedan jag år 1855 i Norge gjort denna erfarenhet, och för öfrigt i min egenskap af öfverdomare sett advokatyrrkets elände, väckte jag vid 1859 års riksdag fråga om ett lagstadgande likartadt med det, som här föreligger Kammaren. Förslaget bifölls ock, efter hvad jag vill minnas, i alla fyra stånden, men blef till följd af Högsta domstolens anmärkningar icke gilladt af Kongl. Maj:t. Jag beslöt då att vänta i 10 år och väckte således vid 1869 års riksdag nytt förslag i samma syftning. Af diskussionsprotokollet öfver den öfverläggning, hvartill förslaget i denna Kammare gaf anledning, visar det sig, att den värde representanten från Halland, hvilken i dag öppnade debatten rörande detta ämne, äfven då yttrade sig deremot, men att han i sin mening understöddes af endast ett par ledamöter, under det nu en mängd talare uppträdde till förmån för förslaget, visande att dess antagande skulle medföra stort gagn och ingen våda. Förslaget godkändes äfven af Riksdagen, men underkändes i Högsta domstolen,

emedan detsamma *ovilkorligen* stadgade, att en saksförare skulle finnas vid alla underrätter och det ansågs omöjligt att erhålla sådana till ett tillräckligt antal. Emellertid fann jag, att redan följande året eller år 1870 till och med ledamöter af Högsta domstolen uttalade sig om nödvändigheten af allmänna saksförares anställning vid våra domstolar och om olägenheterna för de rättsökande, der sådana pålitlige och erfarne män icke funnes att anlita. Då trodde jag, att tidpunkten kunde vara inne att ännu en gång väcka frågan till lif; då trodde jag, att den omsider skulle kunna lyckligen genomföras. Förslaget framträder ock, såsom herrarne finna, nu i ett något modifieradt skick, och nu röner det motstånd här, hvarest detsamma förut haft för sig öfvervägande sympatier. Jag kan för den viktiga sakens skull icke annat än beklaga ett dylikt förhållande. Jag hoppas likväl, att det skall gå med denna fråga likasom med så mången annan, som är förtjent af framgång, att den väl kan uppskjutas, men den faller icke. Jag får ock trösta mig dermed, på samma gång jag dock instämmer med den värde representanten från Stockholm deruti, att, om Herrarne anse betänklighet möta mot förslagets antagande i dess helhet, önskligt vore om detsamma kunde godkännas med den af honom alternativt tillstyrkt begränsning för närvarande allenast till öfverrätt, der för rättsökande behovet isynnerhet är stort att veta, till hvilken de med fullt förtroende må kunna vända sig i och för värden af sina rättsliga angelägenheter. Emellertid anhåller jag, för min del, om proposition å bifall.

Herr Hörnfeldt: Om man ock vill medgifva, att den saksförareinstitution, som Lag-Utskottet här förordat, må vara af behovet påkallad, torde å andra sidan böra erkännas angelägenheten deraf, att man tillser, huruvida det förslag, som Lag-Utskottet i sådant hänseende framlagt för Riksdagen, också kan verkligen antagas leda till det ändamål, hvilket dermed åsyftas. Sagda förslag innefattar, bland annat, att vid underrätt skola för att tillhandagå rättssökande parter finnas anställda allmänna saksförare, hvilka domstolen sjelf eger att både förordna och afskeda. Denna anordning synes mig icke utgöra lämpligaste sättet för tillsättningen, enär jag håller före att, om desse saksförare skola fullt motsvara det förtroende, som från allmänhetens sida förutsättes skola komma dem till del, de böra vara i den oberoende ställning gent emot domstolen, att de äro fullkomligt oförhindrade af alla konsiderationer att noggrannt öfvervaka, huru rätten handlägger de mål och ärenden, som föreligga till dess pröfning. Denna ganska viktiga sida af det tillämnade allmänna saksförarekallet torde dock i någon vidsträcktare mån åtminstone icke kunna på ett behörigt och tillfredsställande sätt tillgodoses, så länge dessa saksförare äro beroende af rätten i detta fall.

Den närmaste erfarenheten har äfven visat, att den utnämningssrätt, som enligt gällande konkurslag tillkommer domstolen af rättens ombudsmän i konkurser, icke alltid så utöfvas, att den till ett sådant uppdrag bäst vitsordade eller mest passande blir dertill utsedd, och möjligen kunde äfven i det hänseende, hvarom nu är fråga, samma förhållande komma att inträffa samt tillsättningen blifva beroende deraf, huruvida den ena eller den andra personen råkar att vara af domstolen gynnad eller icke.

En af Lag-Utskottets ledamöter på stockholmsbänken har såsom skäl för bifall till Grefve Sparres motion anført, att för närvarande, i hrist af lämplig person att vända sig till, det vore svårt för dem, som bodde utom domsagan, att der fullgöra bevakningar af mål eller andra rättsliga angelägenheter, samt att för dem tillgång till allmänna sakkörare vid häradsrätten alltså vore ett behof, som ej borde åsidosättas. Jag vill härmed endast anmärka, att, för så vidt jag känner, ingen rättsökande part hittills förlorat fatalier eller saknat möjlighet att få sina handlingar i behörig tid och ordning till rätten inlemnade på den grund, som den värde talaren sålunda åberopat.

Grefve Sparres långa anförande var jag ej i tillfälle att fullständigt följa med tillräcklig uppmärksamhet, enär han litet emellan sväfvade vidt utom ämnet. Sålunda sysselsatte han sig än med den medicinska frågan, och än med universiteten samt den akademiska bildningen, och slutligen kom han in på sitt älskningsämne: jernvägarne, i hvilket hänseende han begagnat tillfället att erinra Kammaren derom, att han åkande på jernväg kommit in i Kammaren. I så fall gratulerar jag honom, emedan jag tror, att han är den förste och sannolikt äfven den siste, som på ett sådant sätt "kommit in" i Kammaren. Men på samma gång beklagar jag honom, enär jag befarar, att han icke kan få begagna samma fortkomstmedel härifrån.

I öfrigt och då känt är, att vi vid en följande riksdag kunna hafva att förvänta från regeringen förslag om förändring i underdomstolarnes organisation, synes det mig vara för tidigt att nu besluta om anställning af allmänna sakkörare, förrän sig visat, huru detta förslag må vara beskaffadt och hvilket resultat det kan medföra.

På dessa skäl och med stöd jemväl af dem, som flere föregående talare anført, anhåller jag om afslag å betänkandet.

Herr *Tjernlund* förenade sig i detta anförande.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Jag må erkänna, att jag icke hyser så mycket misstroende mot det af Lag-Utskottet här afgifna författningsförslaget som hos några föregående talare gjort sig gällande. Jag anser för min del det vara af behofvet påkalladt, att så väl öfver- som underrätter åläggas skyldighet att genom utseende af särskilda allmänna fullmäktige gifva allmänheten tillkänna, till hvilka personer man med trygghet må kunna vända sig, om man har att utföra eller bevaka någon rättegång på längre afstånd från sitt hem.

Jag tror derjemte, att uppkomsten af en dylik sakkörareinstitution skulle hafva det goda med sig, att densamma komme att motverka tillvaron och förökningen af dessa så kallade brän insadvokater, hvilka beklagligen för närvarande finnas nästan öfverallt i landet, enär man sålunda kunde vara förvissad, att skicklige och redbare personer finnes, som åtog sig dylika uppdrag. Och då härtill kommer, att lagförslaget är så affattadt, att fastän sådana personer tillsättas af domstolarne, man likväl icke är på något sätt tvungen att vända sig till dem, utan fortfarande eger sin fulla frihet att anlita hvilken som helst annan man

behagar, kan jag ej inse, att föreslagna lagstadgandet bör föranleda till någon betänklighet.

Väl har man här uttalat den farhågan, att dessa allmänna saksförare vid underrätt skulle komma att stå i sådant förhållande till häradshöfdingen, som utnämner dem, att man saknade full garanti för deras lämplighet. Jag ber likväl att härvid få erinra, att det ej är häradshöfdingen ensam, som skulle komma att tillsätta ifrågavarande fullmäktige, utan *häradsrätten*, och det förtroendet bör man väl hafva till nämndemännen, att man antager, att desse icke skola dertill utse andra än pålitlige och sjelfständige män.

Att man åter skulle ur författningsförslaget helt och hållet utesluta det sista momentet, som afser underrätterna, och endast godkänna detsamma i öfrigt, dertill kan jag ej heller finna något skäl. Duglige saksförare äro väl lika behöflige vid under som vid öfverrätt. Till en sådan åtgärd synes mig vara så mycket mindre anledning, som i afseende å saksförares anställning vid underrätt i förslaget ju förekommer tillagdt det förbehåll, att domstolars skyldighet att dem utse endast gäller, "så vidt för uppdraget skickliga män finnas". Skulle i någon domsaga saknas tillgång till för ändamålet lämplige personer, är häradsrätten i sådant fall följaktligen fullkomligt berättigad att uraktlåta anställning af särskilda fullmäktige. Men å andra sidan vore åtminstone ett medgifvande lemnadt att i de domsagor, der för saksförarekallet duglige män finnas, förse dem med rättens erkännande om deras lämplighet dertill och sålunda bereda den rättsökande allmänheten vid behof af ombud större trygghet för vården af sina angelägenheter, enär häradsrätten åtminstone har en moralisk förpligtelse att till rättegångsfullmäktige endast nämna personer, hvilka erbjuda fulla garantier för pålitlighet och redbarhet lika väl som skicklighet.

Stadgandet i sista momentet af författningsförslaget anser jag äfven vara nödvändigt och böra bibehållas. Då att fela är menskligt, kan det ju hända att häradsrätten någon gång misstager sig i sin uppfattning af en persons kvalifikation i detta fall, och att man efter någon tid finner sig ej kunna vara med honom belåten. I sådan händelse fordrar väl omsorgen om den rättsökande allmänhetens gagn och bästa, att domstolen skall vara berättigad att återkalla ett förordnande, som icke blifvit behörigen fullgjordt, och utse till allmän fullmäktig annan person, som anses vara uppdraget bättre vuxen.

Jag kan således icke annat än tillstyrka bifall till Utskottets förslag i sin helhet.

Herr Anders Johansson: Om Lag-Utskottets förevarande författningsförslag godkännes, befarar jag, att man i och med detsamma tillskapar en ny tjänstemannaklass, hvilken man sedan måste förse med aflöning på statskassans bekostnad.

Det torde dessutom svårligen kunna bestridas, att processlystnaden är ett ondt, som, mera än önskligt är, florerar här i landet, och hvilket man snarare bör söka på allt sätt förekomma än befordra. Men gifvet synes mig vara, att detta onda just skulle komma att uppmuntras genom anställning af sådana saksförare, som här åsyftas, och hvilkas intresse af

helt naturliga skäl går i en annan riktning än att förebygga obefogade rättegångar.

För öfrigt kan jag ej heller finna föreslagna lagstadgandet behöfligt. Har svenska folket under förflutna tider, då okunnigheten var större än den är för närvarande, kunnat hjälpa sig officiella saksförare förutan, bör det kunna undvara dem ännu mycket bättre för framtiden, då den allmänna upplysningen gör allt större och större framsteg.

Då jag således icke förmår inse hvarken behovet eller nyttan af en särskild saksförareinstitution, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å betänkanudet.

Herr Carl Ifvarsson: Jag skall icke länge upptaga Kammarens tid med att yttra mig i den fråga som nu är före, utan vill jag blott med anledning af den ärade motionärens långa anförande säga, att om det verkligen står så illa till med domstolsväsendet här i landet som han skildrat det, så är det utan tvifvel föga rådligt att låta saksförarne utses af domstolarne; ty sköta domarena sig illa för egen räkning, så har man just icke någon synnerlig garanti för att de af dem utsedde saksförarne skola sköta sitt uppdrag till den rättsökande allmänhetens belåtenhet. Dessutom torde man icke genom någon lagstiftningsåtgärd kunna framkalla ett bättre förhållande vare sig i fråga om domstolarne eller om advokaterna, derest det icke finnes tillgång på redlige och duglige män som vilja sysselsätta sig med hithörande uppdrag; men finnas sådane, behöfver man ingen annan lag än frihetens för att framkalla dem såsom saksförare, och man har då den fördelen att advokaterna icke blifva beroende af domstolarne. Man måste framkalla dessa biträden på den praktiska vägen. Finnes någon lämplig och skicklig person som ger tillkänna att han är villig åtaga sig rättegångsuppdrag, så får han nog snart praktik, om han dessutom är billig med arvodet, under det att den, som visar sig vara oskicklig, troligen icke vidare blir mycket anlitad. Och då det hittills icke visat sig vara någon svårighet för den enskilde, som behöft rättegångsbiträde, att få underrättelse till hvem han i sådant hänseende kunnat vända sig, så torde man icke behöfva frukta för att det skall blifva svårare hädanefter, under förutsättning naturligtvis att skicklige personer finnas att tillgå; i motsatt fall hjälper det åtminstone icke att peka på den som är oskicklig.

Medan jag har ordet, vill jag bemöta ett yttrande af en ärad representant på stockholmsbänken, Herr Carlén, som sagt att här egentligen afsåges att skaffa så kallade kommissionärer, icke fullmäktige. Det skulle således enligt hans påstående icke vara meningen att dessa personer skulle vara saksförare i vanlig bemärkelse utan endast kommissionärer för dem som söka lagfart, inteckning eller dylikt. Är detta meningen, så torde det vara ännu mindre nödvändigt att stifta någon ny lag, ty med dessa uppdrag kan man gerna vända sig till hvilken redlig man som helst. Meningen med förslaget kan dock väl knappast vara någonting så oskyldigt, men härmed må dock vara huru som helst, så antager jag likväl att ändamålet vida bättre vunnas, om man ur nu gällande lagstadgande borttog bestämmelsen att domstolarne ega utan verkliga skäl afgöra huruvida en person kan användas eller icke till att för andra tala

och svara inför rätta; åtminstone borde detta afgörande icke få ega rum på förhand, utan först sedan personen någon tid praktiserat, så att erfarenhet om hans duglighet eller oduglighet kunnat vinnas. "Ej bör någon allmänneligen dertill brukas, som af rätten, der saken drifves, ej godkänd är", säger lagen, och jag kan icke finna annat, än att detta är tillräckligt, så att de derpå följande orden "och lof dertill fått" borde utgå. Ty behöfves "lof", så skall detta ges på grund af erfarenhet, och man är då redan på samma ståndpunkt som Utskottet, fastän detta ytterligare ansett att personen skall nämnas och förordnas, således hallstämplas, för att förmodligen derigenom blifva dugligare, något som dock är svårt att inse. Men då jag tror, att sakförarne redan sortera alltför mycket under domstolarne, så följer deraf, att jag anser det de åtminstone icke böra göra det ännu mera, synnerligast om det står så illa till med domstolarne som Grefve Sparre förklarade.

Till sist vill jag endast erinra den ärade motionären, att jag ganska väl vet skillnaden mellan domare och sakförare. Sakföraren uppträder till förmån för någondera af de tvistande parterna och framhåller allt som kan gagna dennes sak, hvaremot domaren pröfvar skälen å ömse sidor och afgör emellan dem. Den ene är således part, medan den andre har till skyldighet att opartiskt döma. Den förre kan derföre icke anses som den sednares biträde. Det är på domarens opartiskhet som målets utgång beror, icke på advokatens.

Jag yrkar fortfarande afslag på Utskottets hemställan i ämnet.

Herr Sjöberg: Den diskussion, som nu förts i förevarande ämne, har blifvit i flera afseenden så sträckt utöfver hvad den enligt min åsigt rätteligen bort omfatta, att det gör till en bjudande pligt för hvar och en, som hädanefter uppträder, att inskränka sitt anförande så mycket som möjligt; och för min del ämnar jag äfven så förfara.

Det förvånar mig icke, att röster, och betydande sådana, kunnat höjas mot det af Lag-Utskottet här framställda förslag; men det förefaller mig anmärkningsvärdt, att detsamma nu kunnat framkalla betänkligheter från så många håll, då man besinnar att, oakadt åtminstone en af de talare, som nu för andra gången uppträdt, äfven år 1869 yttrade sig emot ett liknande förslag, detta då af Kammaren utan votering godkändes, ehuru det i visst afseende var underlägset det nu föreliggande. Att nämnda förslag då strandade på den deri intagna ovilkorliga föreskriften för underrätterna att tillförordna sakförare, torde vara allmänt känt. Denna anmärkningsgrund, som gjorde att förslaget då icke kunde af Kongl. Majt godkännas, har nu blifvit undanröjd genom den uppställning Utskottet gifvit åt sitt denna gång framlagda förslag; och vid sådant förhållande synes mig märkvärdigt att så många framstående ledamöter af Kammaren finna betänkligheter vid att godkänna detta förslag, som i själfva verket förefaller mig temligen oskyldigt. Så till vida kan det dock anses vara af vigt — och är jag härvid af motsatt åsigt med den sednaste värde talaren — som vederbörande domstolar enligt detsamma blifva i tillfälle att på ett tydligt och för alla klart sätt uttrycka, hvem eller hvilka de hafva förtroende för och anse lämpliga att såsom sakförare användas, samt sålunda för den stora allmänheten

göra känt, till hvilka den med trygghet må kunna vända sig. Detta är naturligtvis af ganska stor vikt, synnerligast för parter, som vistas afägsset från domstolsorten. Herr Carl Ifvarsson ansåg, att, om en person gjort sig känd att vara skicklig och redbar, så hade han icke behof af en sådan hallstämpel som underrätten enligt förslaget skulle gifva honom. Ja, det är ganska väl och godt, om jag här i Stockholms kämner en sådan person, eller om Herr Carl Ifvarsson i sin hemort kämner någon sådan. Men om vi vända om förhållandet så, att någon här i Stockholm skulle hafva ett mål att bevaka i Halland, eller någon i Halland hafva ett mål att bevaka i Stockholm, så stode i allmänhet båda lika okunniga om hvem de skulle vända sig till för att få sin talan väl förd; och jag har mer än en gång, på förfrågningar i slika fall, varit i tillfälle att erfara de svårigheter, som här vid lag möta. Det är dylika olägenheter, som man nu vill afhjelpa, om det också måste medgifvas, att detta ändamål icke kan i alla afseenden ernås genom bifall till det här föreliggande förslaget.

Man har yttrat den farhågan att genom ett sådant bifall tillskapa en ny tjenstemannakorps, hvilken staten sedan finge aflöna. För min del kan jag icke förstå, hur denna farhåga ens är möjlig. I sjelfva begreppet advokatstånd ligger ju, att detta stånds medlemmar äro enskilde personer, hvilka för utöfvande af sitt kall äro beroende af det förtroende, de lyckats förvärfva sig. Det finnes icke heller exempel på att advokater i andra länder aflönas af staten. Skulle man genom bifall till nu föreliggande förslag få något frö till en ordnad sakkörareinstitution i vårt land, och vore det möjligt att någon sedermera komme fram med ett förslag om att staten skulle aflöna desse sakkörare, så skulle man säkerligen endast med löje bemöta den, som väckte ett slikt förslag.

Jag vill icke längre upptaga tiden, utan inskränker mig att slutligen säga, det jag icke hysar ringaste betänklighet vid att bifalla Lag-Utskottets i ämnet gjorda hemställan.

Friherre Gripenstedt: Jag eger i denna fråga icke någon speciel sakkunskap, och jag har således ej heller anspråk på att mitt omdöme i ämnet skall hafva mera betydelse än hvilken annan persons som helst tillhörande den stora allmänheten. Jag ställer mig också ganska villigt just på denna ståndpunkt, och vill sålunda blott upptaga till pröfning den frågan, huruvida det verkligen icke finnes någon känsla af brist eller behof till grund för det nu föreliggande förslaget. För min del tror jag att så är. Dels af egen erfarenhet, dels af hvad jag känner ur andras, har jag funnit, att fall rätt ofta förekomma då man behöfver juridiskt biträde i någon del af landet, der man sjelf icke vistas, och icke vet, till hvem man i sådant hänseende skall vända sig. Här finnes således verkligen en brist, som det vore nyttigt att på ett eller annat sätt få afhjelpat. Den stora frågan huruvida ett särskildt advokatstånd bör finnas eller icke kan det icke falla mig in att nu till pröfning upptaga. Det måste dock ihågkommas, och man bör ej lemna utan uppmärksamhet, att i nästan alla andra civiliserade länder utom Sverige, så vidt jag vet, man ansett ett sådant behof vara för handen, dels direkte för allmänhetens skull, och dels, samt kanske förnämligast, såsom en kontroll på domaremakten. Men, så-

som sagdt, denna stora fråga vill jag icke nu vidare afhandla, utan må vi åtminstone tills vidare fasthålla vid det för oss egendomliga förhållandet, att något advokatstånd icke finnes i landet, och att man har en nästan obegränsad frihet att välja sakkörare. Denna stora frihet har utan tvivel sina svåra olägenheter, men det skulle likväl aldrig falla mig in att vilja påyrka en inskränkning i densamma. Jag hysar i allmänhet ett så stort förtroende till frihetens grundsats med afseende på dess förmåga att i hvarje fall, der den tillämpas, leda till ett godt resultat, att jag äfven i detta hänseende icke skulle vilja inskränka allmänhetens nästan oinskränkta frihet i val af sakkörare, så framt dess frejd är oförvitlig. Men det nu föreliggande förslaget syftar icke heller på minsta sätt till att inskränka denna frihet, utan afser endast att för den enskilde rättsökande bereda möjlighet att finna en pålitlig person som kan åtaga sig hans sak; och detta är väl en bland de aldra billigaste fordringar som allmänheten kan ställa på samhället och dess lagstiftare. Besinna vi huru det nu tillgår med sakköringen, så se vi att den i allmänhet sker på något af följande trenne sätt. Antingen framställer sig parten sjelf och för sin talan så godt han kan, äfven om han icke eger minsta kännedom om juridiska former och stadganden, och det händer väl då rätt ofta, såsom en i detta afseende erfaren talare nyss yttrat, att rättegången genast från första stunden blifver så bortblandad och får en falsk ställning, att den äfven hos öfverdomstolen svårigen kan ledas till rätta igen. Eller ock öfverlemnar parten sin sak till annan person, som kanske icke alltid är i något hänseende väl kvalificerad såsom sakkörare. Vi hafva tyvärr inom samhället en klass af personer som fått det fula vedernamnet af "bränvinsadvokater" och som i viss mån verkligen karakteriseras af denna benämning, ty de äro ofta både till kunskaper och karakter särdeles underhaltige, och jag tror att domarena ofta hafva rätt befogade anledningar att beklaga sig öfver dessa sakkörare. Till dessa tvänne här i landet brukliga sätt kommer nu slutligen ett tredje. Det finnes nemligen en sorts sakkörare, som icke egentligen synas, utan verka mera i tysthet, men som dock i sjelfva verkligheten leda och föra rättegångar — jag menar sådana som enligt lag äro förhindrade att dermed taga befattning. Vi veta att domares biträden och tjänstemän inom rättegångsverken icke tillåtas att föra andras talan, men jag tror det icke sällan händer att dessa personer tillhandagå med råds meddelande och skrifers uppsättande samt sålunda i sjelfva verket drifva rättegångarne. Och detta, mine Herrar! anser jag i allmänhet vara rätt betänkligt, ty dessa personer föra ofta protokollen, och det är väl lätt tänkbart samt kanske icke alldeles utan exempel att de mer eller mindre omedvetet äro influerade af sin önskan om målets utgång, så att protokollen derigenom få en viss färg eller en så ensidig uppställning att detta kan inverka på domslutet. Dessa äro de trenne sätt, hvarpå rättegångar i allmänhet handhafvas vid våra domstolar, ty endast undantagsvis, då det gäller viktiga frågor, finner man målen utförda af kunniga, ansedda sakkörare; och det kan väl icke under sådana omständigheter påstås, att tillståndet i detta hänseende är fullt tillfredsställande. Om åter Lag-Utskottets förslag skulle bifallas och personer således finge förordnande att biträda allmänheten, så tror jag att såsom en ovilkorlig följd deraf skulle inträffa, att personer med juridisk bildning

komme att egna sig åt detta yrke, och härigenom hade man då äfven nedlagt ett frö, såsom förut blifvit sagdt, till ett kunnigt, aktningvärdt och aktadt advokatstånd, som vårt land väl ändock, liksom andra länder, förr eller sednare kommer att ega. Allmänheten, som snart skulle finna att den, i händelse af behof, kunde påräkna en nyttig hjälp af dessa personer, skulle säkerligen också gerna utan något tvång anlita dem, derom är jag öfvertygad; och jag tror äfvenledes att en sådan anordning skulle bidraga till att i främmande länders ögon höja anseendet af vår lagskipning. Ty om man också i allmänhet med allt skäl är ense derom, att icke något annat land kan förete en mer aktningvärd domarekorps än Sveriges, är man dock å andra sidan lika ense derom, att rättegångsärenadena här i landet, genom den fullkomliga bristen på dugliga sakförare, endast med svårighet kunna handhafvas och icke alltid blifva så väl utförda, som önskligt vore. Det finnes af denna anledning verkligen mot vårt rättegångsväsende ett visst misstroende, som det vore ganska lyckligt att på ett eller annat sätt kunna borttaga; och det här föreslagna sättet att såsom ombud vid domstolarne utse vissa aktade och ansedda personer, skulle i min tanke otvifvelaktigt härtill bidraga.

Af dessa skäl, och när det synes mig klart, att åtminstone någon olägenhet dermed icke kan vara förenad, föranledes jag att tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skulle icke upptaga Kammarens tid med att yttra mig ännu en gång i denna fråga, om jag icke ansåg densamma vara af så stor vikt. Jag har närmast begärt ordet för att bemöta en del af hvad den ärade motionären i ämnet anfört. Motionären samt den andra ledamoten af Lag-Utskottet, som under denna diskussion yttrat sig, hafva påstått, att vi, deras motståndare i denna fråga, hafva missuppfattat meningen med det af Utskottet framlagda förslaget; men om vi gjort oss skyldiga till en dylik missuppfattning, så må det ursäktas oss, då Utskottets ledamöter sjefve, enligt hvad det visat sig, haft så väsendtligt olika uppfattning rörande samma förslag. Utskottets ordförande sökte uti sitt anförande att leta upp alla möjliga fel som kunna läggas vårt domstolsväsende till last, och han icke allenast klandrade våra domare utan han sökte ock att förlöjliga dem, något som jag icke tror de förtjent. Nu vill jag visst icke påstå att hela vårt domstolsväsende är i ett så förträffligt skick, att dervid ingenting återstår att önska, men att, sedan en sådan sakförareinstitution, hvarom här vore fråga, kommit till stånd, tillståndet vid våra domstolar, på sätt den talaren tyckes förmena, skulle blifva i allo tillfredsställande det kan jag då platt icke inse. Den andra ledamoten af Lag-Utskottet tog frågan deremot mycket enkelt och yttrade bland annat att här icke vore fråga om att förordna uteslutande rättegångsfullmäktige med juridisk bildning, utan förmenade han till dessa befattningar skulle komma att antagas hederliga och för redbarhet kända nämndemän; och han påstod, att det mångenstädes finnes män, som utan akademisk bildning egde fullt lika mycken insigt och skicklighet i rättegångssaker, som många af dem hvilka aflagt juridisk examen. Han förordade derföre, att man skulle antaga "sådana der hederliga nämndemansadvokater". Denne samma talare på stockholmsbänken sade vidare, att om här vore fråga om

att tillskapa ett sådant advokatstånd, som finnes i åtskilliga andra länder, så skulle han alldeles icke understödja förslaget. Ordföranden i Utskottet åter anförde, att vi icke kunde tillskapa ett advokatstånd nu på en gång, derföre att lämpliga subjekter dertill ej finnes att tillgå, men att Utskottets mening vore att nu utså ett frö till ett dylikt advokatstånd, som talaren på stockholmsbanken så mycket fruktade. Man finner således, att meningarne ibland Utskottets ledamöter äro ganska väsendtligt olika.

Samma talare sade ock, att då man vid en domstol, belägen utom den trakt der man sjelt vore boende, hade att verkställa någon bevakning i konkurs, någon lagfart, in-teckningsförnyelse och dylikt, så vore det af särdeles vigt, att man då med bestämdhet visste att sådane fullmäktige, hvarom här är fråga, funnos, till hvilka man med lugn tillit och förtroende kunde i ämnet vända sig. Denne talare tycktes således betrakta de ifrågasvarande personerna mera såsom kommissionärer än rättegångsfullmäktige. Jag har förut anmärkt och får ännu en gång anmärka, att enligt Utskottets förslag desse fullmäktige icke hafva någon skyldighet att åtaga sig erbjudna uppdrag, utan skulle det bero på dem sjelfva. Det skulle således kunna hända, att om jag bor utom den domsaga, der jag har ett lagfarts- eller in-teckningsärende etc. att bevaka, och jag sänder in handlingarne till en dylik fullmäktig, denne helt enkelt svarar, att han ej vill taga befattning dermed, samt låter handlingarne ligga utan att vidtaga någon åtgärd, och hvad gagn har jag då haft af den ifrågasatta institutionen? Den enda skyldighet som obligatoriskt skulle åligga dessa fullmäktige vore, enligt förslaget, att de skulle biträda de fattige inför rätta. I öfrigt skulle för dem icke finnas någon bestämd föreskrift om deras åligganden. Följden häraf blifver otvifvelaktigt den, som ock förut är vordet anmärkt, att man inom kort måste lemna dessa fast lön på stat, så vidt man skall kunna få dessa platser besatta. Men en annan sida af saken. Det kan ju inträffa att, om man gifver någon af desse personer ett juridiskt uppdrag vid en domstol, denne person genom försumlighet, bristande skicklighet eller af någon annan orsak vållar att saken förloras; då uppstår fråga till hvilken skall man vända sig för att erhålla ersättning för den förlust man sålunda lidit, om den person, till hvilken man lemnat uppdraget, är i saknad af tillgångar. Jag tror då att den tanken helt naturligt hos mången uppstår, att man i fråga om godtgörelse eger att hålla sig till domstolen sjelf, som genom sin för personen utfärdade fullmakt så att säga narrat mig att sätta mitt förtroende till en sådan man, om hvilken jag saknat all annan kännedom, än att han af domstolen erhållit förordnande. Om, såsom ledamoten af Lag-Utskottet yttrade, det är meningen att hederlige nämndemän skola utnännas till dessa af Utskottet föreslagna befattningar, så tror jag att motionären mycket misstagit sig i det påståendet, att inom hela landet ej funnos 50 personer, som kunde förtjena att kallas advokater. Ty när man nu hört, att hvarje hederlig nämndeman är lämplig till advokat, så måste man väl medgifva, att nämnda siffra är för låg och att flere hederlige nämndemän finnas. Motionären talade om poesi, naturvetenskap, medicin och mycket annat, men jag får bekänna, att jag icke kan finna i hvad sammanhang detta står med nu förevarande fråga. Han räknade jenväl upp en mängd namn på berömda

personligheter, men icke kunde väl ett dylikt uppräknande hafva något inflytande på detta ärende, ty så vidt jag kunde fatta nämnde han icke mer än två nu levande personer, nemligen Carlson och Malmström, och det kan väl icke blifva fråga om att göra dessa personer till advokater, och icke lär det väl heller vara meningen att desse nämndemänsadvokater skola blifva sådana storheter, som de personer han uppräknade. Emot hvad jag redan förut anmärkt derom, att de nu ifrågasatte fullmäktige icke äro skyldige att åtaga sig utförandet af hvarje sak som erbjudes dem, har motionären sagt, att då rätt sökande har rätt att vända sig till hvem som helst. så är det väl billigt att fullmäktigen också eger frihet att fränsäga sig sådana der "styggas" saker, som man här omtalat. Det blir då jemväl af nöden, att man noggrannt utstakar skilnaden mellan styggas och icke styggas saker, så att man icke lemnar fritt åt advokaten att endast välja de saker, som äro i hans smak. Motionären talade om huru olyckligt det är, att omröstningar nu vid måls afgörande inom hofrätterna och Högsta Domstolen ibland måste ega rum, men huru detta kan afhjelpas genom de nu föreslagna fullmäktige, kan jag icke inse, ty för min del tror jag, att under alla förhållanden, när mål skola behandlas af olika personer, meningarne kunna blifva delade, och ärendet sålunda genom votering kommer att afgöras. Och minst tror jag, att advokaterne komma att bidra till enhet i åsikter. Här talades äfven om våra unga domare och den stora makt, som för närvarande af dem utöfas.

"Det är ju förskräckligt, man lägger i deras erfärna händer menniskors lif och död", förklarade talaren med synnerligt eftertryck; men på samma gång vill han, enligt Utskottets förslag, gifva dessa unga domare en långt större makt än hittills, ty domaren skulle ju hädanefter ega ej allenast att utnämna dessa advokater, som, enligt hvad man sagt, skulle blifva en kontroll på domstolens verksamhet, utan äfven ännu mer: att utan ransakning och dom afsätta dem, när de på något sätt blefvo honom missaglige. Motionären vände sig dervid emot mig och påpekade med eftertryck, att domaren jemväl nu egde rätt att i vissa fall beröfva en sakförare rätt att föra andras talan. Jag är icke mycket hemmastadd i lagen, men nog kände jag detta förhållande. Men jag trodde mig icke behöfva påpeka den stora skilnad, som i detta fall förefinnes uti den rättighet, som domstolen redan har, och den hon nu skulle få; ty enligt gällande lag är ingen förmenad att hos högre domstol överklaga en sådan åtgärd; efter Utskottets förslag är ej någon sådan klagan tillåten. Jag frågar: är det då ingen skilnad emellan gällande och nu föreslagna lag? Jag har icke mycken erfarenhet i hithörande frågor, och kan således icke heller tala af erfarenhet, men vi hafva i Stats-Utskottet under denna riksdag behandlat en fråga, som jag icke kan underlåta att tänka på, när det nu är fråga om införande af ett advokatstånd i vårt land. Jag menar Gellivara-frågan. Ut i denna fråga hafva vi kommit i rättsförhållande till ett land, hvarest advokater finnas, och hvilket land motionären framhållit såsom en mönsterstat för oss i fråga om advokater, och jag får bekänna, att man derpå vunnit en sorglig erfarenhet ej allenast derom, att rättvisan är mycket dyrköpt och ytterst svår att erhålla i detta land, utan äfven, att oaktadt man vändt sig till landets för-

nämsta advokater, man kan förlora en sak, som var temligen klar från början, innan advokaterna togo den om hand. Motionären talade vidare om stadsbud, kakelugnsmakare och andra sådana, hvilka nu godkännas såsom fullmäktige, och att meningen vore att nu afljelpa detta missförhållande, men på samma gång anförde han, att det skulle stå kvar och en fritt att, oaktadt desse af rätten förordnade fullmäktige funnos, vända sig med uppdrag i rättegångssaker till hvem han helst ville. Således skulle ju Utskottets förslag icke utestänga möjligheten, att stadsbud och andra sådana personer lika väl hädanefter som hittills kunde uppträda såsom rättegångsfullmäktige.

Jag hade visserligen antecknat åtskilligt annat till besvarande, men jag vill ej längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till hvad jag redan anför. Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande, att Utskottets förslag måtte afslås.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner framställdes på bifall till Utskottets hemställan äfvensom på afslag derå, och blef den sednare propositionen förklarad vara med öfvervägande ja besvarad. Då votering härvid begärdes, skedde omröstning enligt en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 16,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

Röstsedlarne visade 58 ja mot 101 nej, och hade Kammaren alltså afslagit Utskottets hemställan.

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m., men sammankommo åter

Kl. $\frac{1}{2}$ 7 e. m.

§ 6.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga proposition med förslag till författning angående upphäfvande af 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken samt förändrad lydelse af 13 kap. 1 § Rättegångsbalken och 18 kap. 5 § Strafflagen.

Herr Sjöberg anförde: Det ämne, som afhandlas uti Lag-Utskottets nu föredragna betänkande, hör visserligen icke till antalet af de stora

frågorna, men har likväl tillräckligt många gånger varit föremål för nationalrepresentationens och Kongl. Maj:ts pröfning, att det kan synas lämpligt och önskvärdt, att man kommer till ett slut i saken. I sådant afseende ber jag endast att med några ord få erinra derom, att Rikets Ständer en gång och nuvarande representation tvänne särskilda gånger hos Kongl. Maj:t gjort framställning om upphäfvande af de vilkorliga förbud, som innefattas i 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken, beträffande giftermål mellan personer, besvägrade på sätt nämnda lagrum angifver — äfvensom att Rikets Ständer och Riksdagen vid afgifvandet af dessa framställningar uttryckligen förklarar, bland annat, att derigenom icke skulle göras någon ändring uti 13 kap. 1 § Rättegångsbalken, i fråga om jäf mot domare, uti 17 kap. 7 § samma balk, i fråga om jäf mot vittnen, och vidare i hvad gällande skiftesstadga talar om jäf mot landtmätare. Detta oaktadt har Kongl. Maj:t nu funnit sig böra föreslå Riksdagen visserligen borttagande af de vilkorliga äktenskapsförbuden, men derjemte att de svågerskapsförhållanden, hvarom talas uti 6 § af 2 kap. Giftermålsbalken, icke vidare skulle medföra jäf för domare och vittnen. Jag vill icke nu inlåta mig i bedömande af, om detta i och för sig må vara lämpligt eller icke; men jag upprepar likväl, att det står i strid med hvad nationalrepresentationen vid föregående tillfällen för sin del beslutit, och det skulle också möjligen nu kunna hafva till följd, att, derest Andra Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts, af Lag-Utskottet tillstyrkta förslag, efter det att Första Kammaren återremitterat betänkanudet på den grund hufvudsakligast, åtminstone efter hvad jag hört sägas, att de talare, som der yttrade sig, ansågo den i fråga satta begränsningen af eller inskränknigen uti de så kallade domarejäfven, hvarom Kongl. Maj:ts förslag handlar, icke böra ega rum, utan att dessa fortfarande borde vara af den omfattning, som lagen för närvarande bestämmer — det skulle kunna medföra, säger jag, att saken åter blefve uppskjuten.

Jag tillåter mig också erinra om en annan omständighet, nemligen att Riksdagens sednast vid sistförflutna lagtina riksmöte afgifna förslag i ämnet godkändes af de flesta af Högsta domstolens ledamöter, hvaremot Kongl. Maj:ts nuvarande förslag mött betänkligheter hos sex bland de sju ledamöter, som inom domstolen handlagt denna fråga, och de fleste bland dem hafva särskildt framhållit, att de ansågo någon ytterligare begränsning utaf domarejäfven icke böra företagas.

Då förhållandena äro sådana och då, om denna Kammare bifaller Lag-Utskottets hemställan, Utskottet alltså icke har annat att göra än att med anmälan derom anhålla, det Första Kammaren måtte fatta beslut, låter det väl tänka sig, att Första Kammaren, vidblifvande sin mening, kan komma att afslå lagförslaget, hvarigenom man återigen i denna fråga skulle befinna sig på samma punkt och sålunda äfven komme att kvarstå de länge öfverklagade olägenheterna af, att de, som äro besvägrade på sätt omnämnes i 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermålsbalken nödgas begära Konungens särskilda, men, så vidt jag har mig bekant, aldrig förvägrade tillstånd till äktenskaps ingående. Det är af denna anledning, som jag anser det vara lämpligt, att äfven Andra Kammaren återremitterar detta förslag, så att Utskottet må blifva i tillfälle att ytterligare öfverväga detsamma. Genom en sådan åtgärd kan i sjelfva verket ingenting förloras, men der-

emot kan det vinnas, att man fäster afseende vid de betänkligheter, som i Första Kammaren uttalats och sålunda slutligen kommer till ett afgörande af sjelfva hufvudfrågan, hvilken, såsom jag anmärkte i början af detta anförande, visserligen icke är af någon stor eller genomgripande betydelse, men dock icke heller, i betraktande af att den flera gånger utgjort föremål för statsmakternas pröfning, kan fränkännas all vigt. Jag vågar derföre hemställa om återremiss af Lag-Utskottets ifrågavarande betänkande.

Herr Carlén: Jag har hitkommit så sent, att jag icke vet, om någon annan än den siste ärade talaren yttrat sig. Emellertid får jag för min del uppriktigt bekänna, att på mig har Konungens proposition gjort samma intryck, som jag tyckte mig finna, att den gjort på honom. Den fråga, som föranledt den Kongl. propositionen, har förut åtskilliga gånger varit föremål för de lagstiftande myndigheternas omtanka. Man har dock hittills inskränkt sig till den frågan, huruvida de i förevarande hänseende besvägrade personerna skulle kunna få ingå äktenskap utan tillstånd af Kongl. Maj:t. Representationen har mer än en gång uttalat sin åsigt vara den, att detta borde vara dem tillätet, och högsta domstolen har förklarar sig för sin del icke hafva något att anmärka, vare sig mot sjelfva principen eller mot den redaktion, som Riksdagen i det hänseendet gifvit förslaget; men Kongl. Maj:t har allt hitintills vägrat sanktion på de föreslagna stadgandena, sista gången af rent formela skäl.

Det är först och främst att bemärka, att Högsta domstolens yttranden i lagfrågor väl icke böra tillerkännas så stort vitsord i något annat hänseende som i det formela eller det. hvarom öfver hufvud taget domare ega bästa insigten, hvaremot — om man skulle tillerkänna Högsta domstolen absolut auktoritet i fråga om lagstiftningsprinciperna — vi skulle få, i stället för tvänne lagstiftande myndigheter, trenne, hvilket icke öfverensstämmer hvarken med grundlag eller, som jag tror, med hvad som i allmänhet vore klokt. När alltså Högsta domstolen vid granskningen af Riksdagens sista lagförslag icke hade någon formel betänklighet deremot, så synes det mig, som om icke heller regeringen behöft fästa sig vid de formela brister i detsamma, som den trott sig upptäcka. Då nu emellertid Kongl. Maj:t, emot Högsta domstolens tillstyrkan, afslagit Riksdagens förslag, ehuru godkännande den deri uttalade principens riktighet, kunde man, enligt min tanke, haft rätt att vänta, att Kongl. Maj:t framlagt ett förslag, som innehållit samma princip, i formelt hänseende fullkomligt tillfredsställande, men ingenting derjemte som kunde väcka nya betänkligheter. Kongl. Maj:t har dock gått långt utöfver det ursprungliga ämnet. Kongl. Maj:t har nemligen i denna mycket enkla fråga inblandat en bland de mest betydelsefulla för hela vårt rättegångsväsende, nemligen frågan om jäf i afseende å ej blott domare, utan äfven vittnen. När nu Kongl. Maj:t ansett sig böra göra detta, så har det naturligtvis varit Lag-Utskottets skyldighet att taga i betraktande jemväl denna alldeles nya fråga, som icke står i något nödvändigt sammanhang med den andra. Och dervid har Lag-Utskottet funnit, att vår lag verkligen i detta hänseende lider af den olägenheten, att jäfven äro alltför långt utsträckta, i all synnerhet vittnesjäfven. Jag fäster mig för min del icke

så mycket vid hvad Herr Justitie-statsministern till statsrådsprotokollet anført, då han företrädesvis talat om svårigheten att finna ojäfviga vittnen vid upprättande af testamenten och andra handlingar, der det i allmänhet väl låter sig göra att förskaffa sig ojäfviga vittnen; men jag vill fästa uppmärksamheten på andra förhållanden, der man icke på förhand kan skaffa sig sådana, nemligen i de fall då brott begås. Den enskilde personeus väl eller ve kan ofta bero ofantligt mycket derpå; ty om en person bevittnar ett brott af svåraste art och händelsevis tillhör den kategori, som uti 2 kap. 6 § Giftermåls-balken omförmäles, så kan deraf föranledas, att man ej kommer åt den brottslige. I det afseendet lider vår lag af en stor brist, och jag känner intet lands lagar som utsträcka vittnesjäfven så långt som vår. Jag anser således Kongl. propositionen i denna del antaglig, ehuru det varit i min tanke önskvärdt, om den framkommit *sjelfständig*, utan sammanblandning med giftermålsfrågan. Hvad domarejäfven angår, så är ett annat förhållande för handen, som ej gör vådan af utsträckt jäfsrätt så stor. Det är ofantligt mycket lättare, att, då en domare blir jäfvad, erhålla en annan, än att vid tillfälle af rättskränkning få andra vittnen i stället för de jäfvade. Jag finner det derföre icke förenadt med någon risk att bibehålla jäfven i afseende å domare i något större utsträckning än i afseende å vittnen. Detta var också, som jag hört, anledningen till återremissen i Första Kammaren, och fastän jag för min enskilda del i det hela godkänner den Kongl. propositionen, så får jag förklara, att icke heller jag har något emot att den i detta syfte återmitteras. Jag ber äfven få nämna, och tror mig dervid uttala hvad Lag-Utskottets ledamöter kanske kunna vitsorda, att Utskottet måhända icke lemnat sitt tillstyrkande till den Kongl. propositionen i dess nuvarande skick, om icke giftermålsfrågan så länge varit föremål för de lagstiftande myndigheternas pröfning och undergått så många besynnerliga öden. Att få fram någonting, då Riksdagen är samlad på två Kamrar, är svårt, att få fram någonting, då regeringen skall vidare pröfva Riksdagens beslut, är ännu svårare; men om Högsta domstolen skall betraktas såsom en tredje eller fjerde auktoritet, den der är jemnbördig med de öfriga, då är det aldra svårast att komma till något slutligt resultat. Egendomligt är det, att auktoriteten af denna fjerde makt, Högsta domstolen, sällan eller aldrig användes i andra fall än då regeringen vill afslå något Riksdagens beslut. Då regeringen deremot vill hafva fram en fråga, och Högsta domstolen afstyrker densamma, hör man sällan omtalas, att regeringen fäster särdeles afseende vid dess anmärkningar. Jag tror emellertid, att, sedan nu den lilla frågan i afseende å upphäfvande af äktenskapsförbuden blifvit sammanblandad med den ganska stora frågan att få vittnesjäfven inskränkt, man handlar klokast om ärendet återmitteras. Jag fruktar nemligen, att Första Kammaren icke godkänner förslaget i hvad angår domarejäfven, hvaremot dess bifall till förslaget om vittnesjäfven synes gifvet, och jag ber att ännu en gång få påpeka, att det ligger en stor betydelse uti inskränkningen af dessa vittnesjäf, icke minst deruti att sådant skulle framtvinga en förändring af det bestämda stadgandet i vår Rättegångsbalk, att tvänne vittnen äro fullt bevis. För min del anser jag, att en modifikation af detta stadgande skulle vara en af de bästa lagförändringar vi kunde åstadkomma.

Från dessa synpunkter, dels för att vinna det lilla målet, giftermål, utan särskildt tillstånd emellan besvägrade personer, dels för att uppnå det större målet, att vittnesjäfven blifva inskränkta, och dels slutligen derföre att detta steg måtte leda derhän, att vi snart nog få ändring i det stadgande uti Rättegångs-balken, som gör, att tvänne vittnens utsago är absolut bindande — från alla dessa synpunkter yrkar jag att ärendet återremitteras till Lag-Utskottet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Herr Talman! Mine Herrar! Såsom här redan blifvit erinradt, har Riksdagen vid flera särskilda tillfällen uttalat den åsigt, att de vilkorliga äktenskapsförbud, som omtalas i 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermåls-balken, måtte varda upphäfdade. Dervid har Riksdagen visserligen icke yttrat önskan om någon förändring jemväl i de stadganden, som handla om jäf på grund af de i nämnda §§ omförmälda svägerlag, men i denna underlåtenhet har jag dock icke trott mig kunna upptäcka en bestämd tanke, att en förändring äfven i detta afseende ej borde ske, utan endast en önskan att få fram hufvudsaken utan att dermed inblanda den andra frågan. Deremot påminner jag mig, att vid sista lagtima riksdagen, när denna samma fråga förevar med anledning af enskild motion, ej mindre motionären, än äfven den ledamot af Kammaren, som nu hade ordet näst före mig, bestämdt uttalade sig för en ändring i 18 kap. 5 § Strafflagen i sammanhang med upphäfvandet af 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermåls-balken. Förslaget blef emellertid då, såsom vid föregående tillfällen, så formuleradt, att åtskilliga oegentligheter deraf kunde uppstå, och jag tror, att någon liten felaktighet egt rum i den här lemnade uppgiften, att Högsta domstolen låtit förslaget passera utan anmärkning. Högsta domstolen har nemligen hvarje gång sådant förslag der till granskning förevarit, yttrat att det visserligen förefunnnes anmärkningar mot förslagets redaktion, om ock någon tvetydighet i afseende på tolkningen icke borde kunna göra sig gällande; likväl har alltid en eller annan ledamot, sista gången åtminstone två, på grund af förslagets formela oegentligheter rent afstyrkt detsamma. För min del anser jag mig alltid skyldig att grundligt granska hvarje Riksdagens förslag, och der jag finner detsamma, om än blott till dess yttre beskaffenhet, oantagligt, då äfven afstyrka dess fastställande. Med förevarande fråga är förhållandet, att, när jäf mot domare omtalas i 13 kap. 1 § Rättegångs-balken, till hvilket lagrum den om vittnesjäf handlande 7 § i 17 kap. samma balk hänvisar, så beskrifvas jäfven der sålunda att de gälla personer, hvilka äro med hvarandra på sådant sätt besvägrade, att äktenskap dem emellan icke är tillåtet; med andra ord, det är de *förbjudna* äktenskapsleden, som grunda jäfven. Om nu dessa förbud upphäfvas, så hafva dermed också i sjelfva verket jäfven förfallit, hvarför en förändring nödvändigt måste göras i 13 kap. 1 § Rättegångs-balken, om jäfven skola vara gällande i samma utsträckning som förut. Så har varit min uppfattning och hyser jag ännu den bestämda mening, att om 2 kap. 5 och 6 §§ Giftermåls-balken skola upphäfvas, man måste till de andra lagrummen öfverflytta så mycket af de omnämnda svägerskapsleden, som man vill hafva kvar såsom grundläggande jäf,

jäf. Då jag nu, för att i denna fråga, hvilken jag för min del ej anser vara af synnerlig vigt, till mötes gå Riksdagens önskan, måste se till, att tillfredsställande redaktion på den af mig nu antydda vägen åstadkoms, kunde jag ej undgå att taga i betraktande hurusom vittnes- och domarejäfven i vår lag äro alldeles för långt utsträckta. Om jag nemligen med hänsyn till hvad som uti 2 kap. 9 § giftermålsbalken säges, att skyldskap och svågerskap icke ens behöfver vara grundadt på äktenskap, tager andra svågerlaget i denna vida omfattning, måste det medgifvas att utsträckningen af jäfven är för den allmänna rättssäkerheten ganska betänklig. 2 kap. 6 § giftermålsbalken, som handlar om denna bråkdel af svågerlag, som man kallar det andra svågerlaget, och hvilket icke förekommer i våra granländers lagstiftningar, är dessutom så ofullständig och tvekydig att man i tillämpningen är oviss huru vidsträckt omfattning den rätteligen eger. För mig var det då klart, att hela det andra svågerlaget utan äfventyr kunde borttagas, så väl i fråga om jäf emot domare och vittnen, som i fråga om ansvar vid sedlighetsbrott. Men då här ej var fråga om att reglera alla jäfsförhållanden, så syntes mig i öfrigt lämpligast att till vederbörande ställen i lagen öfverflytta alla de egentliga svågerlag som omtalas i 5 § af 2 kap. giftermålsbalken. På detta sätt har förslaget tillkommit, och jag kan icke förstå den tvekan, som yppat sig emot dess antagande. Den siste talaren yttrade, att han icke hyste betänkligheter i afseende å inskränkning af vittnesjäfven, möjligtvis i afseende å domarejäfven. Härvid vill jag erinra om hvad jag i dag i denna Kammare ganska allmänt hört uttalas, att hvad man än må säga om vår svenska domarekorps, så har dock ännu ingen ifrågasatt dess rättrådighet, och jag kan således icke inse, att vi särskildt behöfva omgärda domaren med strängare jäf, än hvad förhållandet är i Danmark och Norge.

I afseende på hvad samme talare yttrat angående Högsta domstolen, ber jag få nämna, att Kongl. Maj:t visserligen icke någonsin tillmätt densamma egenskap af en auktoritet, hvars ord i lagfrågor skulle gälla lika med en af de lagstiftande myndigheterna. Att likväl synnerlig uppmärksamhet måste egnas de mot lagförslag der gjorda anmärkningar ligger i sakens natur. Om dessa anmärkningar visa fel eller ofullständighet uti förslag som kommer från Riksdagen, så kan lätt hända, att deraf föranledes afslag å förslaget. Göres åter grundade anmärkningar mot förslag, ämnade att af Kongl. Maj:t framläggas för Riksdagen, så finnes tillfälle att göra jemnkningar i ett sådant förslag, och så har äfven i viss mån skett i detta fall.

Huruvida en återremiss af frågan till Lag-Utskottet bör ske eller icke, derom är jag måhända icke fullt befogad att yttra mig; dock synes det mig som om förslaget bereddes större utsigt till framgång derigenom, att Andra Kammaren nu antog detsamma. Jag var icke närvarande i Första Kammaren, när det der återremitterades, men mig har blifvit meddeladt att någon egentlig obenägenhet mot förslaget der ej skulle förefinnas.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag vill inskränka mig till att understödja yrkandet om ärendets återremitterande till Lag-Utskottet.

Herr Uhr: Jag har begärt ordet för att tillstyrka bifall till betän-

kandet. Då Riksdagen redan trenne gånger gifvit sin önskan tillkänna att besvägrade personer må erhålla rättighet att med hvarandra ingå äktenskap utan Konungens särskilda samtycke, hvilket emellertid icke vunnit regeringens bifall, och då nu Kongl. Maj:t sjelf framkommer med ett förslag, sådant han anser det böra vara och önskar bifall dertill, så vore det besynnerligt om vi skulle se på småsaker, som egentligen icke höra dit, såsom frågan om vittnesjäf och dylikt. Jag yrkar därför att Kamraren måtte bifalla förslaget; ty om Första Kamraren icke gör det, så får den ensam bära skulden, om förslaget ej går igenom vid denna Riksdag.

Herr Grefve Posse: Alla äro väl ense om att afskaffa de äktenskapshinder, som uti 2 kap. 5 och 6 §§ giftermålsbalken omförmålas. Jag vill således icke yttra mig om denna sida af saken. Det är i afseende å ett annat i sammanhang dermed i den Kongl. propositionen framlagdt förslag som jag ber få nämna några ord och detta så mycket heldre, som det ganska lätt kan hända, att detta korollarium, om det icke i tid påaktas, kunde leda derhän, att hufvudfrågan om äktenskapshinder faller. Det medgifves måhända att Kongl. Maj:t i den ifrågavarande propositionen temligen opåkalladt föreslagit inskränkning i domare- och vittnesjäfven, och detta i en tid då häradsrätterna ännu äro enmansdomstolar, och då vittnesbevisningens kredit visserligen icke kan sägas vara i tilltagande. Det synes mig som om denna åtgärd kunnat uppskjutas tills den blifvit ställd i samband med ändringar i andra delar utaf rättegångsbalken, t. ex. stadgandena om domstolarnes organisation. Visst är, att om åtgärden att inskränka jäfsanledningar just nu och i sammanhang med frågan om äktenskapshinder bör företagas, så är det temligen angeläget tillse, att förändringen blir en verklig förbättring och icke motsatsen. Att, på sätt Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition föreslagit, tvärtemot lagkomiténs, lagberedningens och Högsta domstolens uppfattning i afseende på dessa jäf, ändra 1 § i 13 kap. rättegångsbalken, väcker åtminstone hos mig åtskilliga betänkligheter. Jag anser det nemligen vara af särdeles stor vikt, att som jäfskäl godkännas de förhållanden, hvilka äro af beskaffenhet, att de kunna framkalla något slags tvifvel om domares oväld. Jag ber att, med anledning af det yttrande Herr Justitie-statsministern nyss fällde, få säga, att jag i likhet med honom är utaf den öfvertygelse, att domarekorpsen i vårt land åtnjuter ett rättvist anseende för omutlig rättrådighet, men man bör likväl undvika alla anledningar, som kunna framkalla skenet emot domares oväld.

I afseende å förevarande jäfsfrågor kan regeringen emellertid icke säga sig hafva saknat ledning för sitt omdöme, ty jag vill tillåta mig erinra om, att uti lagberedningens förslag till rättegångsbalk en sådan blifvit temligen fullständigt framställd. Sålunda handlar 6 kap. 10 § 2 mom. i nämnda förslag om jäf mot domare, och i 23 kap. 4 § 5 mom. talas om jäf mot vittnen. Dessa lagberedningens framställningar äro mycket fullständiga och lemna fullt tillräcklig ledning för Kongl. Maj:t att låta utarbete ett förslag. Vid jämförelse mellan lagberedningens och regeringens förslag märker man ganska lätt, att det finnes en stor skiljaktighet dem emellan, och jag vågar påstå, att man villigt skall tillerkänna lagbe-

redningens förslag företrädet. Detta upptager nemligen stadganden, hvarigenom bestämdt och tydligt uttryckes: att jäf gäller äfven för makar; äfven om giftermålet genom återgång upphört, eller äktenskap genom dödsfall eller skiljsmessa blifvit upplöst; vidare äfven när fästevinna är häfdad och för äkta hustru förklarad; äfven för trolofning utan lägersmål, hvaremot icke jäf får härledas från lägersmål utan trolofning; äfven när saken rörer hustrus stjuvföräldrar eller stjufbarn, maka åt någon af egna stjuvföräldrar eller maka åt eget stjufbarn. Dessa slägtled äro i Kongl. Maj:ts proposition utan skäl förbigångna, ehuru de inom familjelifvet äro vida mera beaktansvärda och af mera granulaga beskaffenhet än hvad som är förhållandet med åtskilliga af de jäf hvilka enligt det i lagen antagna slägtschema synes närmare. Det har redan förut blifvit anfördt, att en domare enligt förslaget skulle vara oförhindrad att döma t. ex. öfver sin hustrus stjufmöder, och jag är helt och hållet af den åsigt, att ensamt denna brist i förslaget vore tillräcklig anledning till afslag, om jag skulle vara tvungen att redan nu i frågan afgifva min röst till slutligt afgörande. Då nu härtill kommer, att Första Kammaren redan, och hufvudsakligen på dessa skäl, beslutat en återremiss, så läser det väl ligga ganska nära till hands, att, äfven om denna Kammare skulle godkänna Lag-Utskottets förslag i dess oförändrade skick, och Första Kammaren således sedermera komme att yttra sig, den, med anledning af de betänkligheter, som der redan blifvit uttalade, troligtvis komme att afslå förslaget, hvarigenom hufvudfrågan skulle äfven vid denna riksdag falla. Jag får tillkännagifva, att jag för min del icke är nog lycklig att i likhet med Herr Uhr kunna så lätt trösta mig, då ett nyttigt förslag faller, genom att skjuta hela skulden för denna olycka på någon annan, ty det återstår alltid för mig det obehagliga intrycket, att en gagnelig förändring icke blifvit genomförd, då den kunnat blifva det. Jag tror alltså, att de, som verkligen vilja framgång åt förslaget, böra besluta dess återremitterande, på det Lag-Utskottet, med ledning af den i båda Kamrarne förda diskussionen, må komma i tillfälle att göra sådana modifikationer uti Kongl. Maj:ts förslag, att man kan få ett godt slut på sjelfva hufvudfrågan. För egen del yrkar jag således återremiss, och det så mycket heldre, som en framstående ledamot af Lag-Utskottet här sagt, att det i detta afseende inom sjelfva Utskottet funnits en tveksamhet, som syntes mig vara så stor, att man kan hoppas, att Lag-Utskottet i sitt nästa betänkande afhjelper de olägenheter, som nu äro anmärkta.

Med anledning af Herr Justitie-statsministerns uppfattning utaf Herr Carléns yttrande i afseende å Högsta Domstolen såsom en tredje eller fjerde lagstiftande makt, så får jag för min del bekänna, att jag icke kunnat fatta Herr Carléns mening så som Hans Excellens gjort. Det förefaller mig att Herr Carlén temligen tydligt uttalat, att regeringen fäster sig vid Högsta Domstolens åsikter om dessa sammanfalla med regeringens egna, hvaremot de föga påaktas vid de ofta förekommande tillfällen då de äro af motsatt beskaffenhet. Jag yrkar återremiss.

Herr Carlén: Då utaf de talare, som äro ledamöter af denna Kammare, endast en yttrat sig för bifall till Utskottets betänkande, under det alla de öfriga yrkat återremiss, så kunde det vara öfverflödigt för mig att

åter taga till ordet, om icke Herr Justitie-statsministern nyss förklarar, att han helst såge, det man bifölle betänkandet. Det är gifvet att hans uttalanden måste på oss verka mycket, och det är derföre jag ber att få ånyo fästa hans liksom Kammarens uppmärksamhet derpå, att det måhända icke är så alldeles visst, som Hans Excellens tycktes förutsätta, att Första Kammaren kommer att bifalla betänkandet, i händelse Lag-Utskottet återskickar det sådant det nu är, med begäran, att Kammaren måtte fatta beslut; men deremot torde det få anses såsom alldeles otvivelaktigt, att döma efter den i Första Kammaren förda diskussionen, att, om Lag-Utskottet gör den lilla modifikation i förslaget, att man i afseende på domarejäf medgifver den inskränkning, som blifvit påyrkad, Medkammaren äfven godkänner detsamma. Vid sådant förhållande och då ingen i denna Kammare mer än den siste ärade talaren gjort några anmärkningar mot förslaget annat än i afseende å domarejäf, och då jag tager för gifvet att Herr Justitie-statsministern sjelf finner att frågan om domarejäfven i sig sjelf är särdeles obetydlig, och att det sålunda icke kan vara skäl att låta denna långvariga affär kanske alldeles falla på grund af denna obetydliga omständighet — vid sådant förhållande och för att få slut en gång, hemställer jag fortfarande om ärendets återremitterande till Utskottet och skulle önska att Herr Justie-statsministern ej vidare lade sig deremot, ty jag tror, att vi då kunna vinna ett godt resultat, ett sådant som både Riksdagen och Regeringen väsentligen åstundat.

Herr Grefve Sparre: Då Första Kammaren återremitterat betänkandet och det äfven har från så många håll yrkats återremiss, så skall jag icke heller motsätta mig en sådan, och jag tviflar icke på, att Utskottet skall ännu en gång taga frågan uti behörigt öfvervägande. I anledning af representantens från Skåne anmärkning mot förslaget vill jag dock erinra, att särskildt i afseende å det äktenskapsförhållande han afsåg, i fråga om lägrad fästevinna o. s. v., är lagen redan så tydlig, att härvidlag icke gerna någon villrådighet kan uppstå. Jag vill, med afseende på hvad den siste talaren yttrade, tillägga, att om denna Kammare nu skulle bifalla förslaget, då Första Kammaren redan fattat ett annat beslut, så skulle det i alla fall tillkomma Lag-Utskottet att söka sammanjemka de afvikande meningarne, och frågan vore derföre icke förfallen. Om alltså Kammaren, som jag för min del gör, gillar förslaget sådant det är, så tror jag för visst, att saken i alla händelser kan komma till ett tillfredsställande resultat, men om Kammaren, med afseende å Första Kammarens beslut och för att undvika vidare trassel, vill återremittera frågan, så skall jag icke genom något motsatt yrkande bidra till diskussionens förlängande.

Herr Uhr: Jag har ånyo begärt ordet derföre att man sagt, att det icke är säkert att, om denna Kammare bifaller Kongl. Maj:ts förslag, Första Kammaren också skall ingå derpå. Jag tror likväl att Andra Kammarens beslut i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition skall väga något mot Första Kammaren, som i allmänhet brukar visa benägenhet att rätta sig efter regeringens förslag, och jag hoppas derföre, att den skall bifalla hvad Andra Kammaren besluter i denna fråga. Å andra sidan hemställer jag huru-

vida det är så säkert, att Kongl. Maj:ts regering skall bifalla ett beslut af Riksdagen, som strider emot dess egen i ämnet aflättna proposition. Det skulle nemligen kunna inträffa, att om ärendet återremitterades, Utskottet sedermera inkommer med ett nytt förslag, som icke öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror derföre, att vi genom återremiss mindre säkert vinna hvad vi önska, än om vi genast besluta bifall till förslaget. På dessa skäl yrkar jag fortfarande bifall till Lag-Utskottets utlåtande.

Herr Sjöberg: Jag ber att få lägga några ord till det korta anförande, jag nyss hade i ämnet, emedan jag anser mig skyldig att beriktiga ett yttrande, som jag dervid kom att fälla och hvarpå min uppmärksamhet blifvit fäst genom en anmärkning af Hans Excellens Herr Justitiestatsministern. Jag sade nemligen, att det beslut, som fattades i frågan vid förliden lagtima riksdag, icke rönt någon anmärkning från flertalet af Högsta Domstolens ledamöter. Detta var visserligen så tillvida icke fullt riktigt, som Högsta Domstolens fleste ledamöter väl funno sig kunna tillstyrka godkännande af Riksdagens förslag, men dervid anmärkte, att det samma i redaktionelt afseende icke var fullt tillfredsställande; hvarjemte tvänne ledamöter, men isynnerhet en af dem, fann sjelfva skrifsättet så beskaffadt, att Kongl. Maj:t af den anledningen ansågs icke böra lemna sitt bifall till förslaget. Jag har hemtat denna upplysning uti en allmänt känd juridisk tidskrift och måste anse den som fullkomligt säker, ehuru jag i mitt förra anförande icke kom att närmare vidröra denna omständighet.

Utan tvifvel har ock, enligt min uppfattning, Kongl. Maj:t på goda skäl ur rent formel synpunkt afslagit 1871 års Riksdags beslut i denna lagfråga; men jag kan icke neka, att det synes mig något betänkligt, att Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen i sammanhang med förslaget att fullständigt upphäfva de nu i fråga varande äktenskapshindren, i afseende hvarå Riksdagen flera gånger uttalat sin mening, funnit lämpligt att tilllika inskränka domarejäven, då — såvidt jag har mig bekant — någon anmärkning i den syftningen icke förekommit och Kongl. Maj:ts regering haft att tillgå såväl ett Rikets Ständers, som äfven tvänne föregående Riksdagars beslut, hvori icke blifvit ifrågasatt någon ändring i detta hänseende. Jag kan icke undertrycka denna betänklighet och vågar — i strid med Herr Uhers uttalade åsigt — finna den vara af sådan vikt, att endast af den anledningen frågan bör återremitteras till Lag-Utskottet, på det Utskottet må taga saken i förnyad ompröfning och dervid äfven fästa afseende vid det, som under ärendets behandling i Första Kammaren förekommit.

Det torde — såsom också en talare inom Första Kammaren lär hafva anmärkt — förtjena att framhållas, det domaren skulle vara förhindrad att fälla dom i sak, som rör hans hustrus farmors syster, men deremot — om den nådiga propositionen af Riksdagen godkännes — icke skulle vara förhindrad att döma i sak, som rör hans hustrus stjufmöder. Nu är det likväl temligen tydligt, att mannen står i vida mindre ömtåligt förhållande till hustruns farföräldrars syskon, än till hustruns stjufföräldrar, ty antingen nu stjufmodren för sin stjufdotter varit i moders ställe och således bör omfattas med vörnd och tillgifvenhet af stjufdotterns

man, liksom af stjuftottern sjelf, eller också motsatsen inträffat och stjuftmodren haft sådana egenskaper, som folktron i allmänhet vill tillägga henne, så står domaren i begge fallen i det bedröfliga predikament, att icke kunna anses ojäfvig, och detta måste betraktas som en betänklig sak, hvilket äfven Herr Uhr torde erkänna. Visserligen bör medgifvas, att ehuru vi under förmiddagens sammanträde hörde åtskilligt talas om våra underdomares oskicklighet i allmänhet, yttrades likväl af den värde talare, som i fråga derom anställde sina betraktelser, icke något tvifvel om dessa domares rättsinnighet eller rättrådighet, och jag tror visserligen ej, att förhållanden, sådana som de nu exempelvis framställda, skulle menligt inverka på domarens rättskänsla och goda vilja att fälla en rätt dom. men han skulle dock dervid befinna sig i en sådan ställning, att han möjligen skulle kunna misstänkas för att icke vara oväldig, och jag föreställer mig — jag upprepar det — att denna omständighet är af sådan vikt, att den förtjenar afseende.

Det är på dessa skäl, och just för att vinna en tillfredsställande lösning af denna fråga, som jag fortfarande anhåller att Kammaren måtte återremittera ärendet till Lag-Utskottet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag har icke begärt ordet för att vidare uttala mig mot återremiss, då en sådan mera allmänt inom Kammaren förordats, utan endast för att bemöta några yttranden, som under diskussionen blifvit fällda; och då jag så gör, sker det i ändamål att hindra hvad jom eljest möjligen skulle kunna inträffa, eller att diskussionen lemnade efter sig ett intryck, som kunde blifva ogynnsamt för den nådiga propositionen, när denna skall af Riksdagen slutligen behandlas.

Först vill jag likväl förklara, att, om efter en återremiss, Utskottet skulle kunna på ett lämpligt och klart sätt något förändra gränsen för domarejäfven, hvilket jag dock drager i tvifvelsmål, jag deri ej skall finna anledning att afstyrka stadfästelse på ett sådant Riksdagens förslag, i händelse jag vid tiden för ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t skulle innehafva den post, jag nu bekläder.

Deremot kan jag icke underlåta att uttrycka mitt ogillande af den uppfattning, som delats af ett par talare, hvilka funnit det underligt, ja till och med opåkalladt, att Kongl. Maj:t framlagt ett förslag, med vidsträcktare omfattning än Riksdagens föregångna förslag i samma fråga, under det att man å andra sidan ofta får höra det klander, att regeringen saknar initiativ. Jag måste inlägga en bestämd protest mot denna uppfattning.

En talare har här uppläst några lösryckta stycken ur lagberedningens förslag till rättegångsbalk och dermed velat visa, att Kongl. Maj:ts förslag, som icke innehölle likartade stadganden, skulle sakna nödig fullständighet. Den värde talaren måtte dervid hafva glömt innehållet af 2 kap. giftermålsbalken. Der hade han eljest återfunnit de motsvarande bestämmelserna för de skyldskaps- och svågerlagsförhållanden, hvilka, såsom medförande äktenskapshinder, jemväl utgöra grund för jäf. För det svågerlagsjäf åter, som nu enligt förslaget omedelbart upptages

i 13 kap. 1 § rättegångsbalken finnas de, såvidt de därför böra särskildt gifvas, uti orden "är eller varit gift".

Vidare har framhållits det olämpliga uti, att en domare — om Kongl. Maj:ts proposition af Riksdagen godkännes — skulle vara oförhindrad att döma t. ex. öfver sin hustrus stufmoder, under det han hädanefter som hittills icke vore berättigad att döma öfver sin hustrus farmors syster. Med anledning häraf tillåter jag mig hänvisa till det skäl, det enda, som af Utskottet är i dess betänkande åberopadt, eller att sedan det andra svägerlaget upphört att medföra äktenskapshinder, det ock i sjelfva verket förlorat all karakter af svägerlag. Är det sannt, — och ingen har ifrågasatt annat — så är ock anmärkningen dermed vederlagd, och mig synes det vara ganska äfventyrligt att vilja bygga jäf på ett eller annat af de förhållanden, för hvilka, såsom förut tillhörande det s. k. andra svägerlaget, äktenskapsförbudet nu skulle upphävas. Äfven det exempelvis åberopade förhållandet mellan en man och hans hustrus stufmoder behöfver långt ifrån alltid vara af den grannliga beskaffenhet, som man här velat påstå. Man kan tänka sig fall då svärfadern — först sedan dottern är gift — sjelf ingår nytt giftermål. Då har ju dottern ej varit i fadershemmet såsom stufdotter, hvarjemte bör besinnas att hennes man redan vid ingäendet af sitt äktenskap uppnått den ålder, då man i allmänhet bör anses hafva vunnit fulla stadgan i sin karakter. Vidare kan det inträffa att dottern redan är död, när fadern gifter om sig. I sådant fall kvarstår likväl svägerlaget enligt nu gällande lagbestämmelser. Ännu mera främmande förhållanden kunna tänkas, då man tager i betraktande stadgandet, att skyldskap och svägerskap icke behöfver vara grundadt på äktenskap och att således såsom hustruns stjuvfader eller stufmoder skall anses en hvar, med hvilka endera af hennes föräldrar möjligen någon gång stått i brottsligt förhållande. Kan någon på allvar ifrågasätta, att så orimliga bestämmelser böra fortfarande gälla!

Å andra sidan erkänner jag gerna, att förhållandet till hustruns stufmoder *kan* vara ett ganska innerligt, men huru många andra olikartade ställningar i lifvet kunna icke tänkas, der lika intima förbindelser ega rum, utan att det är ifrågasatt att domare- eller vittnesjäf skola deruppå grundas. Särskildt torde i detta hänseende förtjena framhållas förhållandet mellan fosterföräldrar och fosterbarn, af hvilka de förra i flera fall, särskildt i vår nya strafflag, äro satta i paritet med stjuvföräldrar och svärföräldrar.

Upptager man nu såsom jäfsanledningar en del af de fall, som tillhört s. k. andra svägerlaget, men icke alla, så inträder man på godtycklighetens väg, hvilken alltid är vådlig, och vill jag särskildt med afseende härpå anföra ett exempel, utvisande huru man härigenom kan komma i förvecklingar. Så vidt jag fattat riktigt, vore meningen att af andra svägerlagets jäf fasthålla dem, som afse andra makens stjuvföräldrar och stjuvbarn, men deremot taga bort jäf med hänsyn till mågförhållanden, d. v. s. man skulle tillägga stjuvförhållanden större betydelse med afseende å jäf än mågförhållanden. Nu stadgas likväl uti 6 § rättegångsbalken: "ej må fader och son, svärfader och måg, två bröder eller svågrar, i en rätt sitta, der ej flera än sju i rätten äro." Detta stad-

gande får, enligt särskildt Kongl. bref, ej tillämpas på stjuftar och stjuftson. Godtycket har äfven här fått göra sig gällande, men gått i motsatt riktning, i det att mågsvågerlaget ansetts innebära en närmare förbindelse än stjuftsvågerlaget.

I sådana motsägelser kommer man, då man icke utgår från en fast regel, såsom i Kongl. förslaget skett.

Öfverläggningen var slutad. Propositioner gäfvos så väl på bifall som på återremiss; och då den sednare propositionen blef med öfvervägande ja besvarad, hade alltså Kammaren beslutat till Utskottet återförvisa ifrågasvarande utlåtande.

§ 7.

Vid föredragning af Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 22), med anledning af Herr J. Mankells motion, N:o 68, rörande ett likformigt ordnande af undervisningen i folkskolorna, begärdes ordet af

Herr Mankell, som anförde: Då det Tillfälliga Utskott, till hvilket min motion varit remitterad, enhälligt afslagit bifall till densamma, och dess utlåtande icke är åtföljdt af någon reservation, vid hvilken jag skulle kunna anknyta någon förhoppning om Kammarens bifall, så återstår naturligtvis för mig ingenting annat än att hålla det sedvanliga liktalet. Det slut, till hvilket Utskottet kommit, skulle visserligen icke bekymra mig så mycket i och för min egen räkning, då jag blott rönt samma öde som mängen annan ärad motionär; men hvad som vida mera bekymrar mig, är att jag befarar, det jag dessutom äfven måste hålla liktal öfver de viktiga, högst nödvändiga förbättringar i afseende på folkskoleundervisningens beskaffenhet, jag i min motion åsyftat att åvägbringa. Ty det torde dröja länge, innan någon annan representant, vid den utgång frågan nu erhållit, änyo vågar upptaga densamma för att åter utsätta sig för obehaget af ett afslag, då icke ens mina moderata förslag vunnit anklag.

Folkupplysning, förbättrad och ökad folkupplysning, är likvisst ett slagord, som man numera ofta hör upprepas. Man fordrar folkupplysning, såsom utgörande förnämsta villkoret för utvidgning af massans rättigheter, såsom det hufvudsakliga medlet för lösning af den stora frågan om afhjelpandet af samhällets sociala missförhållanden. Särdeles ofta hör man denna fordran framställas af samma privilegierade folkklasser, hvilka så mycket som möjligt söka fördröja utvidgningen af de obemedlade klassernas nyssnämnda rättigheter. Emellertid — så snart man föreslår något visst sätt till förbättring af folkupplysningen, så är det, märkvärdigt nog, just alltid *det sättet*, som för tillfället ej är lämpligt.

Jag hade emellertid försökt att affatta min motion i så moderata ordalag som möjligt, och derföre ställt mina anspråk så lågt, att jag till och med hyst en förhoppning, som jag likvisst medgifver var ganska djerf, att motionen skulle kunna gå igenom icke blott här i denna Kammar, utan äfven möjligen i den första. Så mycket större var min öfver-

raskning att erfara, det Utskottet icke fästade ringaste afseende vid den samma. Att döma af hvad Utskottet anför i sednare delen af betänkan-det, tyckes det som om allting vore väl bestämdt och som om alla myndigheter gjorde sin skyldighet och ingenting försummade samt att allting skulle gå bra, blott de fingo vara i fred för obefogade påståtningar. Äro då verkligen alla de högljudda klagomål, som förnummits angående missriktning i folkskoleundervisningen, obefogade?

Är det icke sannt, att efter förloppet af de tretio år, som gått till ända sedan folkskolestadgan utgafs, ännu en högst betänkelig oreda och oordning vid folkskolorna förefinnes i afseende på läscordningen? Är det icke sannt, att de medborgerliga ämnena försummas och att religionsundervisningen meddelas på ett särdeles olämpligt sätt samt att undervisningen i detta ämne upptager allt för stor del af läsetiden, på bekostnad af den medborgerliga undervisningen? För min del tror jag, att allmänna meningen i det hänseendet längesedan fällt sin dom. Skulle ej min skildring, sådan den förekommer i motionen, göra tillfyllest, i afseende på utredande af det verkliga förhållandet, ber jag få hänvisa till den officiella berättelse om folkskolorna i riket som utgafs år 1870, af hvilken man finner, huru mycket ännu fattas innan de tarfligaste önskemål i afseende på undervisningens ordnande blifvit förverkligade. För min egen del har jag dessutom sökt genom förfrågningar hos fackmän intränga i dessa förhållanden, och har jag af alla, med hvilka jag sålunda kommit i beröring, vunnit bekräftelse på den förmodan, som sedan lång tid hos mig och många andra varit rådande, att nemligen våra folkskolor äro i stort behof af förnyad lagstiftning.

Under sådana förhållanden måste de skäl, som Utskottet förebragt för sitt afslag å motionen, förefalla mig särdeles otillfredsställande och hardt nära gränsande till de obotfärdigas förhinder. Utskottet säger i början af sitt utlåtande att det "torde få anses mindre välbetänt, att genom centralisation i regeringens händer sammanföra flera ärenden än som naturligen höra dit och att utvidga regeringens bestyr och sferen för dess maktutöfning längre än behofvet påkallar". Jag får verkligen bekänna, att jag aldrig trodde mig kunna blifva misstänkt för att tillråda någon sådan åtgärd, som kunde anses befämja en obehöflig centralisation, och sålunda öka regeringens maktutöfning. Ej heller trodde jag, att en så ytterst enkel åtgärd som en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet, hvilken vidtages otaliga gånger under hvarje riksdag, skulle befordra denna centralisation. Detta förefaller mig så mycket mindre möjligt, som — äfven om icke en sådan skrivelse af Riksdagen beslutes — Kongl. Maj:t det oaktadt har rättighet att utfärda en förordning i den åsyftade riktningen. Sådant har många gånger förut inträffat. Särskildt vill jag påpeka förordningen af den 20 April 1864, som varit af en så stor betydelse för folkundervisningen och så djupt ingripit uti en mängd densamma rörande förhållanden. Hvad jag i min motion begärt, är ingenting annat än en ytterligare utsträckning af just denna förordning, en ytterligare detaljering af dess bestämmelser. Man skulle visserligen kunna säga, att då Regeringen har rätt att utfärda dylika förordningar, utan att Riksdagen begär dem, ingen skrivelse i ämnet behöfs; men jag vill då fästa uppmärksamheten vid den betydliga skillnad, som finnes derutinnan, att Regeringen i

ena fallet har ett kraftigt stöd i Riksdagens uttalande, som den i andra fallet helt och hållet saknar.

Utskottet säger vidare, att det skulle blifva ännu betänkligare att ställa folkundervisningsanstalterna, hvilka hufvudsakligast äro kommunala inrättningar, i allt för omedelbart beroende af regeringsmakten, såsom förhållandet skulle blifva, derest regeringen skulle i detalj reglera dessa anstalters hela verksamhet“. Jag vågar i anledning häraf fråga, om någon fordran, att regeringen skall reglera *hela* verksamheten, af mig blifvit framställd. Min motion afser en förändring, som visserligen för undervisningens ordnande är af stor betydelse, men i förhållande till det hela allenast berör en detalj, den nemligen, att regeringen skulle anmodas utfärda bestämmelser med afseende å klassantal, undervisningstid, läroämnen, lärokurser o. s. v. Denna begäran kan väl icke innebära, att regeringen måtte ordna hela folkundervisningen. Jag vågar härvid äfven påminna, att ingen ansett oriktigt att Regering och Riksdag gemensamt ända in i minsta detalj ordnat t. ex. undervisningen inom elementarläroverkens alla sju klasser och för hvar och en af dem bestämt lärokurserna för hvarje ämne. Det bör således ingalunda anses opåkalladt, att föreslå samma åtgärd i afseende å folkskolorna, der ännu så mycket återstår att göra, och hvilka ännu i många hänseenden så väl behöfva styras af en ledande hand.

Vidare säger Utskottet, “att en sådan inblandning från statens sida i folkskolornas arbete skall kunna verka derhän, att ej blott dessa skolors fria och naturliga utveckling hämmas, utan äfven att folkets intresse för dem minskas“. Med anledning häraf vill jag blott erinra, att om regeringen utfärdar en förordning, som medför de olyckliga följder Utskottet framhållit, så står det alltid Riksdagen fritt att yrka ändring deri. Sådant har Riksdagen redan flerfaldiga gånger gjort med hänseende till elementarläroverken, t. ex. i fråga om borttagandet af lägsta klassen och förändring i bestämmelserna om språkundervisningen, hvarjemte nyligen en komité slutat sina arbeten, hvilken på Riksdagens begäran blifvit ned-satt att föreslå de mest genomgripande förändringar i elementarskolornas organisation och undervisning. Jag finner således detta Utskottets argument föga grundadt.

Härefter fortsätter Utskottet, “då härtill vidare kommer, att de förhållanden, som på folkskolornas verksamhet utöfva inflytande, i vårt vidsträckta land äro mycket olikartade och att denna verksamhet till följd deraf både till art och omfång är mycket vexlande på olika orter och ställen, så ligger häri, enligt Utskottets förmenande, ett väsendtligt hinder för undervisningens likformiga reglering i alla folkskolor till och med af samma slag“. Mitt förslag afser just att gifva allt möjligt berättigande åt dessa olikartade förhållanden, och jag ber att få påpeka hvad jag härutinnan uti motionen anför. Der förekommer nemligen följande moment:

“Genom den sålunda af mig föreslagna åtgärden torde äfven den gräns på lämpligaste sätt vara uppdragen, som måste finnas mellan regeringens ingripande i folkskolans undervisning, å ena sidan, och den själfbestämmerätt, å andra sidan, hvilken i anseende till de särskilda orternas vexlande förhållanden ovilkorligen bör tillkomma församlingarne och

skolråden. Regeringen bör bäst kunna bedöma den pedagogiska sidan af saken, hvad beträffar läroämnenas och kursernas anordnande sinsemellan efter vissa bestämda och till enhet i undervisningen ledande grundsatser, och församlingarne böra bäst kunna bedöma den föreskrifna läseordningens praktiska tillämpning.“

Jag har äfven påpekat, att församlingarne bäst böra kunna bestämma, hvilka klasser i hvarje skola inrättas, just med afseende å olika orters olika förhållanden. Jag vet icke, huru man lämpligen skulle kunna gå längre i att gifva församlingarne all den sjelfbestämmerätt, som dem med rätta tillkommer.

Slutligen heter det i betänkandet: “och hemtar Utskottet ett ytterligare stöd för denna åsigt i det yttrande, som afgafs af folkskoleinspektörerne vid 1867 års möte i Stockholm, nemligen, att “en allmänt gällande läseordning för hela riket till följd af skolornas vexlande former och förhållandenas olika beskaffenhet icke vore att tillråda.“ Detta citat är icke riktigt, utan var rätta förhållandet, att mötet förklarade, att “ehuru en allmänt gällande läseordning för hela riket till följd af skolornas vexlande former och förhållandenas olika beskaffenhet icke vore att tillråda, det dock vore af mycken vikt, att vissa gemensamma grundsatser öfverallt, så vidt möjligt, tillämpas vid uppgörandet af läseordning för skolor af *likartad* beskaffenhet, och ansågos de af beredningen för sådant ändamål lemnade allmänna anvisningar böra blifva af mycket värde.“

Detta skrefs år 1867, och det torde vara allmänt bekant, att sedan dess klassindelningen i folkskolorna vunnit en högst tillfredsställande utveckling.

Jag har i min motion tillåtit mig erinra, att klasserna böra anses som likartade skolor; och när således numera verkligen likartade skolor finnas, så anser jag tiden inne att fastställa en läsordning för desamma.

Angående vissa läsordningar har Utskottet slutligen yttrat, att det visserligen kunde vara önskligt, om sådana utfärdas; men Utskottet anser dem icke böra gälla för större kretsar än de särskilda stiftet. Jag ber härvid att få lägga märke till den stora skilnad, som förefinnes mellan de föreskrifter eller rättare de *råd* och önsknningar, som stiftsstyrelserna kunna meddela med afseende å folkskolornas organisation å ena sidan, och å andra sidan de förordningar eller cirkulär, som Kongl. Maj:t eger rätt att utfärda och hvilka ovilkorligen böra lända till efterrättelse. Vid de förra fästa skolråden det afseende de vilja, men de sednare kunna de svårligen undandraga sig att lyda. Ej heller kan jag inse, hvarföre den medborgerliga undervisningen på något sätt skulle vara skiljaktig eller hafva en olika karakter i olika stift; ty så vidt jag förstår, bör den vara likartad inom hela riket och ingalunda förändras eller påverkas af yttre gränser.

Oaktadt jag sålunda på intet sätt anser de skäl för afslag till motionen, som Utskottet framställt, såsom tillfyllestgörande, vill jag dock under närvarande förhållanden ej göra något yrkande, för så vidt jag ej under en möjligen följande diskussion erhåller något understöd.

Herr Abraham Rundbäck: Då föregående talare, som tillika är motionär i ämnet, icke framställt något direkt yrkande på bifall till motionen. Och då det han nu anført icke synes mig påkalla någon vederläggning, så vill jag — i ändamål att förkorta diskussionen — inskränka mig till att, med åberopande af Utskottets motivering, yrka bifall till dess afstyrkande utaf ifrågavarande motion; förbehållande mig rätt att få till ämnet återkomma, derest en fortsatt diskussion dertill skulle gifva anledning.

Efter dessa yttranden bifölls Utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 5 (i samlingen N:o 23), rörande Herr C. E. Hjelm's i motion (N:o 185) framställda förslag till förändrad reglering af folkundervisningen.

Herr Hjelm: Det är med känsla af vemod jag tager till ordet i en fråga, sådan som folkskolefrågan, hvaruti man hört så många olika uttalanden vid de tillfällen, då den förut varit föremål för Kammarens öfverläggningar. Jag har vid dessa tillfällen varit en tyst, ehuru derföre ej mindre uppmärksam åhörare, men denna gång anhåller jag att, då det är min motion, som föreligger till behandling, få uttala mina tankar i ämnet.

Då jag värnadsfullt gjorde den anspråkslösa framställning, som för-anledt detta betänkande, hyste jag ingen egentlig förhoppning, att deuna gång vinna något i saken, men då frågan — det må för öfrigt sägas hvad som helst — berör en af landets viktigaste angelägenheter; då vidare den nuvarande allmänna skolundervisningen är långt ifrån tillfredsställande och tyvärr blifvit införd på en väg, som, i händelse icke en genomgripande reform åvägabringas, otvifvelaktigt orsakar stora betänkligheter för landet och länder hundratusentals individer till förderf, och då slutligen nationens framtid i väsendtlig mån är beroende af våra undervisningslagar: så ansåg jag det vara min oafvisliga pligt att bringa frågan på tal inom Riksdagen. Och jag hyste dervid den förhoppning, att det Utskott, som komme att behandla min motion, åtminstone skulle såsom ett förarbete söka till större eller mindre del utreda frågan och dervid i första rummet undersöka, huruvida de nuvarande lagbestämmelserna rörande allmänna undervisningen verkligen äro tillfredsställande och sålunda motsvarande landets behof eller icke. Denna min anspråkslösa förhoppning har likvisst ej blifvit uppfylld, ty Utskottet tyckes icke hafva ansett framställningen och saken förtjena ens så mycket afseende som en undersökning af frågan. Jag vill med afseende derpå fästa Kammarens uppmärksamhet vid, att jag med motionens framläggande dröjde tills mot slutet af valperiodens sista motionstimma och gjorde detta i förhoppning, att någon annan skulle bringa saken på tal, och jag få hålla mig i bakgrunden, men då så icke skedde, ansåg jag det för min ovilkorliga pligt att afgifva motion i ämnet.

Jag har icke sagt detta såsom någon ursäkt till de Herrar representanter och utskottsledamöter, som, jag känner det, dömt mig så strängt för det gjorda försöket, ehuru jag vågar hoppas, att den gjorda framställningen utvisar, det jag älskar land och folk och därför efter mina krafter arbetat i dess tjänst och sålunda gjort min pligt, utan fastmera för att dermed antyda, att jag haft fullt allvar med densamma, hvilket Utskottet tyckes hafva dragit i tvifvelsmål, då det icke yttrat sig i sak. Utskottet tyckes ej heller tagit i beräkning, att framtiden tillhör ungdomen och denna landet, och om våra nuvarande undervisningslagar motsvara denna ungdoms andliga behof och således i stället för att vara gagneliga, tvärtom måste vara i viss mån skadliga. Utskottet har vidare icke tagit i beräkning, att vi äro ett litet folk med små tillgångar. Andra nationer, af samma ordning som vår lilla nation, söka på det andliga området vinna, hvad de sakna i yttre storhet. Äfven vi hafva i flera riktningar sökt följa den store skaldens fosterländska råd att eröfra inom egna gränser, hvad vi under det finska krigets olyckor förlorat, men det oakadt hålla vi ej jemna steg med andra nationer. Jag vågar påstå att vi ega resurser för att inom våra egna naturliga gränser återvinna allt hvad vi under vår förflytna stormaktstid egt, blott vi gifva akt på tidens tecken, folkets behof och våra egna nationela förhållanden, men deremot frångå den föråldrade satsen, att sekler äro nödiga till genomförande af hvarje reform.

Jag är bonde och sålunda van att så mina tegar i rättan tid, för att sedan också få skörda inom rättan tid och icke blifva utan då andra inhösta. Jag tror äfven, att det icke ligger mindre vikt på, att den andliga säden, den allmänna medborgerliga bildningens frö, harpadt och ogräsfritt, i rättan tid utsås på nationens åker, det vill säga vid den tid då andra nationer så sin andliga säd, ty eljest komma vi allt för mycket efter för frukternas erhållande, för hvilket måhända tiden i sådant fall icke skulle räcka till. Om också sådana farhågor som de, hvilka för ett år sedan framhöllos, icke skulle vidare förefinnas, kan jag dock icke inse, att det kan ligga någon statsmannaklokhet uti att hålla folket i en viss okunnighet och landet i fattigdom, att uppdraga arbetare åt andra nationer, men låta våra egna fält ligga obrukade eller mindre väl skötta och våra resurser för den mindre industrien mindre väl använda. Jag vet sannerligen icke hvarföre alla dessa bedräfliga förhållanden skola fortfara, då det beror på oss sjelfva att blifva rika som nation och göra folket lyckligt samt burget. Jag tror att om vi vilja betrygga vår framtid, grundlägga och bevara vårt välstånd samt bereda trefnad och förnöjsamhet åt det stora flertalet af landets innevånare, samt vidare förskaffa oss inre kraft att med framgång kunna möta möjligen utifrån kommande stormar, förebygga inre oroligheter eller vinna medel att allmänt bibringa vårt folk häg och kraft till arbete och sparsamhet, hvarutaf följa förökade tillgångar, välbefinnande och kärlek till fosterjorden, hvilket åter i sin tur hämmar utvandringsslusten, väcker viljan att försvara landet samt minskar utgifterna till fäng- och fattigvård, *då* är det också af största vikt att statsmakterna tillse, det folkupplysningen så ordnas, att kunskapens ljus, sådant att det gagnar i det praktiska lifvet, blitver *allas* och icke ett fåtals

tillhörighet, blifver ett medel för nationens sedliga utveckling samt en hjälp för tillgodogörandet af alla i landet befintliga resurser.

Jag tror derföre, att om vi vilja arbeta på folkets lycka och landets sanna utveckling, så måste vi först och främst söka befrämja den allmänna folkupplysningen på ändamålsenligare sätt än hittills. Våra undervisningslagar äro icke sådana, som de böra vara. De föra icke till det mål, som landets behof och folkets väl påkallar. Detta är också erkändt af alla dem, som med fördomsfri blick, praktiskt omdöme och patriotiskt nit följa landets angelägenheter, icke uti studiekammaren utan i det allmänna praktiska lifvet.

Såsom en bekräftelse härpå tillåter jag mig anföra ett citat ur en broschyr, som under sednare delen af förra året lemnade tryckpressen och som utgör en belysning utaf den ställning, det parti, hvilket inom denna Kammare är rådande, intager till regeringsmakten och de stora fosterländska frågor, som efter det nya statskicket förelegat till Kamrarnes behandling. Uti denna broschyr, som bär partiets namn, sid. 29, läses följande: "Att undervisningen till en början måste inskränka sig till det nödvändigaste var naturligt; men sedan den nu en tenligen lång följd af år varit i gång och småskolan i allmänhet öfvertagit den förberedande undervisning, med hvilken den egentliga folkskolan i början nästan uteslutande var sysselsatt; så torde folkskolan kunna höjas och utvecklas i mera praktisk riktning, då vi anse att åtminstone någon plats borde beredas äfven för uppmärksamhetens fästande på våra vigtigaste samhällslagar och institutioner, emedan det ingalunda kan vara ett samhälle likgiltigt, huruvida det folk, som med sin rösträtt utöfvar ett betydligt inflytande på samhället, förstår att med urskilning begagna denna eller ej. Hvarje individ bör — så vidt möjligt är — känna sina rättigheter och skyldigheter, ty deraf frångår sällheten i pligternas utöfning. Det är alltså ett stort statsändamål denna undervisning afser." Samma polistiska parti har redan för fem år sedan sagt i sitt program att det behöfs "*en mera praktisk och tidsenlig folkundervisning.*"

För några år sedan utdelades här i Kammaren en annan broschyr, författad utaf en känd fackman, som är representant i denna Kammare och tillika ledamot i det Utskott, af hvilket min motion blifvit behandlad. Han lät utlägga afhandlingen på Kamrarnes representantplatser, hvarföre jag förmodar, att han menade allvar med sin skrift och att den skulle läsas, hvilket jag äfven gjort. Jag tillåter mig göra några utdrag ur densamma. På sjettonde sidan säger han: "Hvad särskildt den allmänna bildningen angår, har det blifvit sagdt, att på karakteren och graden deraf beror i väsentlig mån hela folkets tillstånd, ej blott i intellektuelt och sedligt, utan äfven i politiskt, socialt och ekonomiskt hänseende. Och det med rätta." På åttonde sidan beklagar författaren, att de allmänna undervisningsanstalterna sakna systematiskt sammanhang, dels också, att man icke afvägt en behörig proportion emellan de olika läroanstalterna, och anser beviset härpå vara: "att folkskolan är den enda allmänna bildningsanstalten hos oss, under det elementarläroverket och öfriga läroverk nästan uteslutande verka i den speciela bildningens tjänst. För den stora massans och för medelklassens uppfostran och undervisning finnes sålunda

blott en läroanstalt, hvilken tillika är den minst utvecklade och sämst utrustade.“ Han afser dermed folkskolan.

Pligten manar mig äfven att påpeka ett annat beaktansvärdt förhållande, som måhända ingen annan skulle vilja framställa. Det är nemligen en känd sak, att en del arbetsgifvare och politiska män icke äro symmerligen stora vänner af folkskolan. De hafva också därför uppburit klander, men jag vågar påstå, att det icke är bristande intresse för landets framtid samt folkets välstånd och lycka, som förorsakat denna öfverklagade ovilja mot folkskolan, utan ligger orsaken uti en viss räddhåga å deras sida att blifva utan arbetare. De frukta att våra lägre samhällsklasser skola tillegna sig en halfbildning — såsom det egentligt kallas — och att de lärör som draga fram öfver andra länder äfven hos oss derigenom skule finna jordmän. Faran härför tror jag likväl icke är någon, ty om den allmänna skolan ordnas rätt, leder den icke derhän. Men med nuvarande organisation för skolan äro dessa tarhågor möjligen berättigade och framtiden skall, jag fruktar det, gifva dessa arbetsgifvare och politiska män möjligen någon rätt, såvida vi icke, medan tid är, beträda en annan väg. Låt oss införa en skolorganisation, hvaruti mindre kammarteorier, men mera praktiskt omdöme gör sig gällande, och vi skola få goda arbetare, som icke emigrera, utan stadna inom landet och det älska, som höja tillverkningsvärdena inom den så kallade lilla industrien och som blifva pålitliga pligtrogna arbetare, hvilka skola bättre förstå sina förmän och utföra åtagna arbeten. Vi skola på detta sättet i vårt land äfven få små jordbrukare, som draga dubbel afkastning af sina tegar och sålunda höja vår nationalförmögenhet genom större export, och vi skola få goda krigare i ledet, så att vi ej längre behöfva deruti frukta för den allmänna folkbeväpningen. Sådana lärör, för hvilka en ärad talare på venersborgsbänken häromdagen, när frågan om den kommunala rösträtten förevar, varnade oss, skola då icke heller finna lyssnande öron, jag är derom fullt förvissad.

Med detta har jag antydtt de motiv, som ledt mina åtgöranden i denna fråga. Jag har i min motion angifvit desamma, ehuru uti andra, mildare ordalag, men Utskottet säger det oakadt att det “för de vunna framstegens bestånd är af högsta vigt att inga andra rubbningar deri ske än sådana som äro af klara och tydliga skäl påkallade“, hvilka Utskottet sålunda förmenar att jag i min motion icke ådagalagt. Just med anledning af detta och till en del med fortsättande af hvad jag redan andragit, vill jag anföra ytterligare några skäl för nödvändigheten af en ny lag med afseende å den allmänna medborgerliga undervisningen. För två år sedan väcktes här förslag om ändring i elementarläroverkens organisation, emedan då varande motionären i likhet med min fortfarande öfvertygelse, då var öfvertygad, att dessa läroverk icke motsvara behöfvet. Ut mitt nu framlagda förslag har jag ånyo upptagit samma fråga, ehuru i förändrad form, hvilket Utskottet likväl — den förra motionären inbegripen — icke tyckes hafva uppfattat. Jag å min sida har icke kunnat underlåta att åter upptaga frågan, med anledning af det sorgliga förhållande, att de föräldrar, som skicka sina barn till städernas elementarläroverk, för att inhemta en bildning som de behöfva för sin verksamhet i lifvet, och ofta göra det med stor uppoffringar, som orsaka ansträngnin-

gar och försakelser, efter några års förlopp, då sönerna återkomma till hemmen, försättas uti största förlägenhet, hvad de skola använda dem till. Ty af de omkring åttio procent af elementarläroverkens lärjungar, som, efter att hafva genomgått 3, 4 eller 5 klasser, lemna läroanstalten för att utträda i det praktiska lifvet, eger icke snart sagdt en enda yngling behöflig underbyggnad uti något ämne, utan endast lösräckta fragment deraf. Man har visserligen vid läroverket bibragt honom språkreglor i massa, med undantag i oändlighet, och uttråkat honom genom likaledes en massa oförstådda finesser, utgörande bitar utaf ett helt, hvilka, då de hvar för sig äro odugliga, endast utgöra en död gagnlös kunskap. Härigenom har icke allenast hägen för sjelfstudium gått förlorad, utan äfven på samma gång i större eller mindre grad tillintetgjorts den religiösa tro, den redlighetskänsla och den kärlek för sanningen, som var ett verk af en öm moders arbete i hemmet. Oaktadt således ynglingen icke inhemtat något grundligt vid elementarläroverket, tror han sig dock vara någonting och har genom den traditionela anda, hvilken till landets olycka, föräldrarnes bekymmer och kanske äfven till ynglingens egen ofärd genomgår våra läroverk, lärt sig att förakta det produktiva arbetet och dem som det utöfva. Huru många yngling har icke derigenom lidit skeppsbrott för lifvet, huru många fattig enka, som sjelf lidit nöd för att underhålla sonen under dennes kurs vid läroverket har icke genom detta sorgliga förhållande fått sitt lifs glädje förvandlad till sorg på ålderdomen, och derigenom kanske funnit en förtidig graf. Jag skulle vilja dröja länge vid detta sorgliga ämne, men vågar icke uppehålla Kammararens tid, utan lemna denna del af frågan, äfven med fara, att icke hafva lyckats göra mig förstadd uti de skäl, som föranledt mig att framlägga förslag om en högre afdelning af den allmänna skolan, en afdelning som skulle komma att ersätta läroverkens reallinie, som onekligen är för ändamålet mera lyckad.

Jag vill likväl härvid i förbigående fästa Kammararens uppmärksamhet på, det jag icke föreslagit, att i folkskoleafdelningen skulle meddelas undervisning uti lefvande språk, kemi, fysik och så vidare, som Utskottet vilseledande antyder, utan att jag föreslagit dessa läroämnen för den afdelning, som skulle motsvara den närvarande reallinien vid elementarläroverken, hvilken, jag upprepar det, är misslyckad.

Jag anhåller härefter att få yttra några ord om den nuvarande folkskolan och vill härvid först betrakta den bättre utrustade delen, de folkskolor nemligen, som finnas i Stockholm och andra städer samt äfven förekomma här och der i landtkommunerna. Jag vågar uttala den åsigten, att dessa skolor äro för sitt egentliga ändamål misslyckade och åstadkomma i sjelfva verket kanske mera ondt än godt, ehuru ingen torde ännu tro det. De lemna först och främst allt för många utanför, på samma gång de draga inom sina dörrar ett flertal, hvilket, då det åter utträder ur anstalten, gör detta endast för att delvis rekrytera pauperismens leder. Orsaken härtill ligger deri, att dessa folkskolor äro grundade på samma system som elementarläroverken, med den skilnad endast, att ett litet större mått af i lifvet användbara kunskaper meddelas, än som eger rum för dem som afgå från elementarläroverken. Men liksom vid elementarläroverken,

läroverken, får ungdomen äfven här en skef uppfattning af lifvet och råkar sjelf i en skef ställning. Ungdomen får icke lära sig högakta arbetet, icke lära att värdera arbetets ära, men deremot att famla efter irrbloss. Fråga städernas handverkare i de gröfre yrkena! Fråga alla arbetsgifvare, som behöfva en personal i och för det tyngre arbetet! Fråga dem, som behöfva tjenare i sina hus! De skola vitsorda mitt påstående.

Enahanda är äfven förhållandet med folkskolorna på landsbygden, sådana de förete sig till ungefär 75 procent af hela antalet. Skolungdomen får der endast inhemta fragmenter utaf en bildning, som vid inträdet i det praktiska lifvet likväl är så väl behöflig för hvar och en, huru ringa ställning den unga medborgaren än må komma att intaga i samhället. Skolgången blifver närmast en gagnlost förspild tid, och de dyra omkostnaderna för skolväsendet äro på sätt och vis bortslösade medel. Folket inser detta och omfattar derföre icke heller folkskolans nuvarande organisation med sitt förtroende, en reaktion har inträdt på många ställen.

För att vinna förtroende, det vill säga, för att bringa folkskolan till den ståndpunkt att den motsvarar behovet, föreslår man anställandet af flera lärare, inrättandet af fasta skolor i stället för ambulatoriska. Ordnanandet af bättre lärarebildning, större stipendier, införandet af noggrannare inspektion och i öfrigt en organisation efter mönster af Stockholms och städernas folkskolor. Min öfvertygelse är likväl, att förhållandet härigenom endast skulle försämrast. Ty folkskolan måste i glest bebodda bygder sjelf uppsöka eleverna. Lärarebildningen måste vara sådan att lärarne äfven intressera sig för den undervisning, som de mindre försiggomna barnen behöfva. Småskolan måste frigöras från den egentliga folkskolan, emedan den är billigare, ty det kan icke vara skäl uti att bortkasta 700 R:dr, som är hvad en folkskola ungefär kostar, för ett arbete som kan fäs för 250 R:dr, hvilket är kostnaden för en småskola, sådan jag tillstyrkt. Kommunernas uppoffringar för skolväsendet måste minskas, statens höjas. Skolinspektionen deremot måste höjas från en småaktig fiskals syssla till en upphöjd pedagogisk, uppmuntrande, lifgifvande institution, och icke heller vinner man målet genom att i småsinne bortkasta den grånade förtjensten, såsom nu ofta sker med de äldre lärarne. De hafva brutit fältet, de hafva derunder utkämpat stora strider för den goda sak de arbetat för; det är icke landet värdigt att handlost bortkasta dem på ålderdomen till nöd och elände. Derföre bör pensionsåldersbestämmelsen ändras, att på ett human sätt friskare krafter få inträda i de gamla ställen.

Jag öfverdrifver icke, då jag om flertalet af våra folkskolor på landet uttalar det omdöme, att de äro i ett bedröfligt skick, men jag anser det derföre icke heller lämpligt att göra några ansträngningar för att sätta dem i bättre skick, så länge de skola förblifva grundade på den nuvarande undervisningslagen och nu tillämpade organisationer. Jag ser saken från praktisk synpunkt. Och att icke jag ensam hyser denna åsigt, anser jag mig böra visa genom några utdrag ur folkskoleinspektörernas "Berättelser om folkskolorna i riket åren 1867 och 1868," de sista offentliggjorda.

Utaf Ecklesiastik-departementets sammandrag utaf dessa berättelser
Riksd. Prot. 1872. 2 Af'd. 3 Band.

inhemtas, att antalet i skolåldern befintliga barn uppgick till 643,019. Af dessa åtnjöto 520,546 undervisning i skolorna, som deremot helt och hållet saknades af omkring 17,000 barn, och öfver 100,000 åtnjöto undervisning i hemmen, hvilken till stor del är enligt Carl XI:s föreskrift eller derunder. Med afseende å beskaffenheten af den undervisning, som lem-nats eleverna, tillåter jag mig anföra, att 80 procent, således endast fyra femtedelar af folkskolans lärjungar, erhållit någon undervisning i räkning, endast en tiondedel i svenska språkets användande samt i geografi och historia o. s. v. Hela inspektionsdistrikt finnas, der naturlära ej läses och detta närmast Linköping. Men jag öfvergår från dessa sifferuppgifter, för att genom några korta citat framställa den åsigt om folkskolans nuvarande tillstånd, som folkskoleinspektörerne sjelfva i sina berättelser uttalat. Jag vill härvid följa den ordning, de genom Ecklesiastik-departementets försorg tryckta berättelserne intaga och börjar således med *erke-stiftet* och närmast omkring universitetsstaden. På sjetted sidan läses följande: "ännu påträffas dock skolor, der psalmboken och nya testamentet äro för de yngre barnen de enda innanläsningsböcker — der hela katekesen är inlärd i minnet och intet utredt — der bredvid nyssnämnda oförstådda kristendomskunskap blifvit inlärd en massa ämnen likaledes oförstådd kristendomskunskap — der mekanisk färdighet i räkna väl finnes, men intet begrepp — der mycken utanläsning egt rum med klena innanläsare." Med afseende å läsordningen inhemtas på fjerdre sidan, att ingen bestämd sådan är upprättad, emedan den icke skulle kunna följas. "Flera insigtsfulla och dugliga lärare bland dem, som vid inspektionsbesöken haft bestämda läseordningar upprättade och i skolan uppsatta, hafva likaledes förklaradt, att de sällan kunna följa dessa läseordningar; de hafva framhållit, huruledes det vore oafvisligt, om det än vore möjligt, att alltid följa en och samma läseordning under de ej allenast terminligen, utan månatligen, ja dagligen mångfaldigt olika förhållanden, som i en folkskola på landet förekomma." Vidare finner man att: "den ena månaden, ja dagen, skolan besökes af många, en annan af helt få barn; den ena dagen äro många närvarande af en klass, ett lexlag; den andra få eller ingen." Med afseende å undervisningssättet, särskildt i svenska språket, yttrar inspektören: "inlärandet i minnet af några etymologiska former och termer med några rättskrifningsreglor skall gälla för undervisning i svenska språket, under det att föga eller ingen ledning och öfning gifves för utredandet af de tankar, som i en mening uttalats, eller för tankars rätta uttryckande genom språket." Är det bedröfligt att erfara, huru sålunda en bestämd läseordning icke kan följas, huru läsningen endast är en utanläsning utan eftertanke, så är det ännu bedröfligare att erfara, det sjelfva intresset för skolan aftager. På tolfte sidan anför nemligen inspektören: "i de flesta församlingar hafva skolråd och lärare klagat öfver mycken oordentlighet i skolgången; och har denna oordentlighet varit större under dessa två år än under åren 1864—1866," och jag undrar alldeles icke öfver att så är.

Gå vi längre fram och se till folkskolans ståndpunkt uti en ort, der man skulle kunna tro, att den står särdeles högt, nemligen i *Gestrikland*, så finner man, att äfven der missförhållanden förefinnas. Folkskoleinspektören yttrar, att han i en kommun funnit "undervisningen i behof af en

bättre anordning"; uti en annan kommun: "skolväsendets yttre anordning mindre tillfredsställande och undervisningen, med undantag för en skola, i bristfälligt skick"; uti en tredje: "skollokaler och undervisning i bristfälligt skick"; och samma omdöme uttalas der om en mängd skolor, på sidorna 50—51. Utaf berättelserna för der norr om liggande stift tyckes förhållandet vara bättre, men sådant kan bero på olika inspektörers olika uppfattning af tillståndet.

Gå vi söder ut, till exempel till *Linköpings stift*, till ett inspektionsdistrikt omkring Linköping, som handhafves af en framstående man inom folkskoleväsendet, hvilken gäller såsom en auktoritet i sitt fack, yttrar denne visserligen, sidan 2, att skolorna inom hans distrikt i allmänhet kunna sägas "någorlunda motsvara det oundgängligaste behovet," men med afseende å folkets förhållande till skolan yttrar han, sidan 7, att "den stora massan af folket ännu icke på långt när lärt sig rätt uppskatta och med kärleksfullt intresse omfatta folkskolesaken, äfvensom att bland herremännen ej heller saknas personer, hvilka, der det gäller något intrång i egen bekvämlighet eller egna förmåner, med gerningarne, om ej i orden, egna skolans angelägenheter en alltför ljum uppmärksamhet, en alltför liten uppmuntran." Om undervisningen i modersmålet yttrar han, att ej ringa svårighet mött uti att göra den anbefallda skilnaden emellan de barn, som öfvas endast i "rättstafning och väl läsning" och dem som tillika öfvas att "förstå och använda språket." Dessa sednare öfningar, säger han, äro "ännu mångenstädes sådana, att man väl ej bestämdt kan förneka att de förekomma, men ändå svårligen kan uppgifva, att de förekomma med hänsyn till det angifna ändamålet uppnående." Undervisningen i skrifning har inspektören funnit högst nödortfigt, och han anför exempelvis, att historia och geografi läsas i så liten omfattning, att bland 800 närvarande barn endast 169 åtnjutit särskild undervisning i historia och 280 i geografi, äfvensom att naturlära icke alls ingått bland läroämnen. Inom andra distrikt af samma stift tyckes enahanda förhållanden vara rådande. Af berättelsen om folkskolorna inom *Skara stift* inhemtas, att det Kongl. cirkuläret den 22 April 1864 ännu icke erhållit tillämpning. Fyra år efter cirkulärets utfärdande hade likvisst tilländalupit, vid tiden för berättelsens afgifvande, och ändå hade den nya lagen icke vunnit tillämpning. Jag kan härvid upplysa, att ännu i denna stund finnas hela stift, inom hvilka berörda cirkulär icke medhunnits att bringas till verkställighet.

Inom *Göteborgs stift* står folkskolan ingalunda högre. I Halland har man till och med icke hunnit längre i undervisningen i räkning än till addition och subtraktion, likvisst utan att eleverna förstå den praktiska tillämpningen af dessa räknasätt.

Gå vi vidare till *Carlstads stift*, uppgifves antalet skolbarn inom skolåldern vara 72,747, af hvilka tillsammans 61,610 erhållit undervisning, således nära 85 procent. Utaf de barn, som saknat undervisning, uppgifvas 323 hafva varit förhindrade af naturfel och 3,202 af annan anledning. Barnens kunskaper tyckas enligt den statistiska delen stå lika med hvad förhållandet är i Stockholm. Det är verkligen liksom en oas i öknen att erfara detta, efter alla de bedröfliga skildringar, som inspektörerne från andra stift meddelat. Hvad är väl orsaken till den höga

utveckling folkskolorna inom Carlstads stift uppnått? Helt enkelt den att i spetsen för stiftets skolangelägenheter i mer än trettio år stått kraftfulla för folkundervisningen nitälskande män. Sockenbibliotek förekommo allmänt inom stiftet redan för öfver tjugu år sedan. Jag känner det, emedan jag i min ungdom tillbringat mången angenäm söndagsafton bland den wermländska allmogens ungdom i de läsecirklar, den redan då samlades uti på dessa eftermiddagar och der sockenbibliotekernas böcker flitigt begagnades. En annan orsak till det lyckligare förhållandet inom denna provins är, att förr berörda cirkulärs åttonde punkt genom ett domkapitlets embetsmemorial gifvit en, som det heter på 21 sidan, "*allvarlig erinran till presteskapet att ställa sig nödiga föreskrifter i berörda hänseende till noggrann efter rättelse.*" Följden är också: "skolan omfattas af folket med förtroende", såsom inspektören upplyser på sidan 11.

Äfven uti *Wexjö stift* tyckes förhållandet, enligt Herr A. Rundbäcks upplysning, vara godt. Inspektören säger på sjuette sidan öfverst: "*otillräcklig undervisning* torde numera knappast andra barn erhålla än de, som antingen af naturfel äro oförmögna att mottaga undervisningen, och hvilkas antal vid detta års början uppgafs till 129, eller som i öfrigt af naturen äro allt för vanlottade." Alla de barn som genomgå folkskolan, få numera minimikunskaper, upplyser inspektören vidare, emedan "de icke äro berättigade att utträda derifrån eller inträda i nattvardsskolan, förr än de tagit utexamen." Detta låter ganska godt, och jag kan icke då förstå huru den nämnde ärade inspektören och ledamoten af det Utskott, som afgifvit detta betänkande, kunnat säga i betänkandet, att den i motionens bilaga föreslagna ordningen "synes Utskottet mindre lämplig, synnerligen som det heter i samma berättelse litet längre ned på samma sjuette sidan, att barnen *icke äro berättigade* utträda från skolan till nattvardsskolan förrän de tagit examen i minimikunskaperna. Jag har ju endast häruti önskat tillämpning af hvad som redan är lag, och det säger Utskottet är mindre ändamålsenligt. Den värde inspektören måste sålunda hafva en enskild och en riksdagsöfvertygelse om det *ändamålsenliga*, då han icke reserverat sig emot motiveringen. Längre fram i samma inspektörsberättelse möta åtskilliga oangenäma öfverraskande uppgifter. På sidan 8 angifves: "skolgången i 15 eller 16 skoldistrikt hafva varit ojemnare än under de närmast föregående åren." På 13:de sidan läses vidare: "deremot har blott undantagsvis öfning i rättskrifning förekommit." Detta är dock af största vigt för lifvets framtida behof. Med afseende å räkning är icke förhållandet bättre. Inspektören anmärker härom, sidan 13: "att man mest låter barnen sysselsätta sig med de abstrakta exempel, som förekomma i räkneboken eller räknetabellerna och alltför litet öfvar dem med uträknandet af konkreta och i dagliga lifvet förekommande räkneuppgifter."

Inspektören måste sålunda hafva rätt egendomliga åsigter om hvad som *icke är otillräcklig undervisning.*

Men jag vill icke vidare uppehålla mig vid dessa berättelser, utan endast tillägga den upplysningen att mina citat icke äro utvalda, de äro tagna bland massan utan beräkning, med undantag likvisst af de strofer, jag anfört ur berättelsen från Wexjö stift och från Carlstads stift, hvilka sednare

jag anført för att visa, att ett redbart nit kan åstadkomma goda resultat, om ock förhållandena icke äro så gynnsamma.

Hafva vi då råd att så oförståndigt bortslösa våra andeliga resurser, som vi göra genom den närvarande skolorganisationen. Andra bildade nationer lägga sig mera vinn om folkupplysningen och rätta därför undervisningslagarne efter landets behof och tidens framåtgående. Och som olika tider medföra olika förhållanden, ändra derföre dessa sina undervisningslagar tid efter annan. Bland Europas länder är det endast Österrike och möjligen äfven Turkiet, som stå stilla i detta hänseende. Österrike erhöill sin ännu gällande undervisningslag år 1774; den var visserligen mycket god för sin tid, men för vår tid är den föråldrad, och det kan väl icke vara meningen, att vi skola utbilda vår allmänna skola efter ett sådant mönster för stillastående eller tillbakaskridande, som det hvilket kan hemtas från nämnde stat. Våra egna stadganden för folkskolan hafva varit goda nog för sin tid, det medgifver jag gerna, men numera äro de bestämdt olämpliga. Åtskilliga stadganden hafva till och med aldrig vunnit tillämpning, och jag hemställer, huruvida sådana lagar, som ej kunna vinna gehör eller ej kunna tillämpas, icke äro demoraliserande. Vår folkskolestadga är dessutom så lappad och företer, med alla ändringar och tillägg, nära nog en litteratur i och för sig. Blott registret öfver dem med ett kort tillkännagifvande af innehållet upptager 11 fulltryckta oktavsidor. Ett fåtal af lärare och ett ännu mindre antal föräldrar känna innehållet, ehuru det väl bör anses af största vigt, att föräldrarne allmänt få lära känna alla hithörande förhållanden, innan de skicka sina barn till skolan. Undervisningslagen bör derföre vara enkel, lättfattlig och sammanhängande samt lätt tillgänglig. Uti detta afseende återstår för oss mycket att göra, och ensamt detta skäl synes mig tala för, att de ega anspråk på ny sammanhängande folkskolelag.

Jag har nu i korthet sökt för Kammararen angifva de förhållanden, som föranledt mig att väcka föreliggande förslag, äfvensom de skäl som tala för detsamma. Jag vill icke nu framställa något yrkande. Möjligen tvingas jag ännu en gång att begära ordet, i händelse diskussion i frågan skulle uppstå. Jag torde då komma i tillfälle att närmare ingå i vissa detaljer, som jag nu endast mera i förbigående vidrört. Den sten jag sökt vidröra tyckes nu icke kunna rubbas i sitt läge, men jag hoppas att män skola framkomma, som med förenade krafter skola välta den i sin rätta plats. Jag endast beklagar, att under tiden mycken både andelig och materiel kraft går förlorad för vårt land, och att många — många individer derunder skola lida ett under andra förhållanden icke behöfligt skeppsbrott för sitt lufs lycka.

Härefter biföll Kammararen Utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 24), angående traktaments- och skjutsersättning åt nämndemän under ting och tingsresor.

Härvid yttrade

Herr Engman: Utskottet har hufvudsakligen grundat sitt afstyrkande utlåtande derpå, att min motion vore för tidigt väckt, enär man ej under riksdagens lopp hade att förvänta någon Kongl. proposition angående underdomstolarnes å landet omorganisation, mycket mindre att en sådan vore färdig sätts i verkställighet. Sedan Utskottet afgifvit detta sitt utlåtande, hvilket är dateradt den 15 nästlidne Mars, har det till Riksdagen inkommit en Kongl. proposition angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting af den 22 Mars som nu ligger hos Lag-Utskottet till afgörande. Uti denna Kongl. proposition föreslås bland annat, att häradsrätten i vissa tingslag skall sammanträda tio gånger om året, i andra åter fem gånger hvarje år. Jag hemställer nu, om det är billigt att nämndemän fortfarande skola tjenstgöra vid tingen utan den ringaste ersättning, hvarken för resor eller tidspilan. För den händelse att, såsom antagligt är, den ofvannämnda Kongl. propositionen kommer att af Riksdagen bifallas, anser jag för min del, att det vore största skäl att nu återremittera den föredragna punkten, på det att Utskottet nu måtte blifva i tillfälle att ytterligare taga i ompröfning det af mig framlagda förslaget, som jag tror har många skäl för sig.

På dessa skäl och grunder anhåller jag vördsamt om proposition å återremiss af Utskottets utlåtande.

Efter detta anförande blef, på framställd proposition, Utskottets hemställen af Kammaren bifallen.

§ 10.

Förekom till afgörande Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 7, i anledning af väckt motion angående införande af bevillningstaxering i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker.

Herr Hæggström anförde: Herr Talman, mine Herrar! Ehuru Herrarne torde vara ganska uttröttade af de många och långa anföranden som här redan hållits i dag, torde det dock ej anses otillständigt af mig att nu uppträda i den föreliggande frågan angående bevillningstaxerings införande i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker, enär jag just är representant för den valkrets som omfattar två tingslag inom lappmarken, nemligen Lycksele och Åsele tingslag. Frågan är af en synnerlig vikt såväl i afseende å de rättigheter som af gammalt tillkomma dessa orters allmoge som ock för staten, hvars fördel i väsendtlig mån är beroende af den utgång frågan nu erhåller. Det är temligen klart att, om man nu beröfvar befolkningen i dessa orter de förmåner de hittills åtnjutit, så lära bädan efter ej många nybyggare vilja dit inflytta, hvaraf åter följden naturligtvis blir den, att odlingsarbetena i dessa vidsträckta men odlingsbara lappmarker, om de ej helt och hållet komma att afstanna, dock skola lida stort afbräck.

Innan jag vidare inlåter mig på denna fråga, ber jag att få förutskicka den anmärkningen, att jag är fullkomligt öfvertygad derom, att den ärade

motionären i renaste välmening framkommit med sitt förslag. Men på samma gång jag villigt erkänner detta, kan jag dock ej undertrycka min förvåning deröfver, att en motion i detta syfte afgifvits just af landshöfdingen i Westerbottnens län.

Då nemligen denne man allt ifrån den tid, han mottog styrelsen af detta län, visat sig såsom en varm vän af jordbruket och dess utveckling, så har jag ej kunnat rätt fatta orsaken, hvarföre just från honom detta förslag framkommit. Jag kan ej föreställa mig, att den ärade motionären trott, att kolonisationen och odlingen inom dessa lappmarksdistrikt skulle kunna på detta sätt i någon mån befrämjas, lika litet som jag förmodar, att han med sin motion velat antyda, att ej vidare några stora landsträckor återstå att uppodla i dessa bygder. Motionären vet tvärtom allför väl, hvilken ofantligt stor del af landet deruppe i de nordligaste länen ännu är i saknad af hvarje tillstymmelse till odling och kultur, samt huru önskligt det vore att odlingsarbetet äfven kunde utbredas till dessa bygder. Motionären synes med sitt förslag hafva åsyftat att bereda dessa lappmarksåboar större medborgerliga och politiska rättigheter. Dessa skulle nemligen bestå deruti, att befolkningen bland annat skulle erhålla representationsrätt vid Riksdagen. För min del anser jag, att den redan nu ej saknat en sådan rättighet; ty först och främst sänder denna allmoge representanter till landstinget, hvilket, såsom bekant, är den val-korporation, genom hvilken ledamöter i Riksdagens Första Kammare utväljas, och för öfrigt känna vi alla den paragraf i grundlagen, som säger, att Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två Kamrar, hvilka i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet. Följaktligen tror jag äfven, att hvar och en ledamot af denna Kammare representerar dessa lappmarksförsamlingar. För att visa att en sådan uppfattning äfven gjort sig gällande i denna Kammare, ber jag få erinra om huru vid sistlidnen lagtima riksdag en fråga afgjordes som närmare berörde sjelfva lapparne, om hvilka nu icke är fråga. Från Kongl. Maj:ts sida hade ett lagförslag angående lapparnes och nybyggarnes inbördes förhållanden blifvit framställt och af Lag-Utskottet förordadt. Detta förslag bekämpades i denna Kammare af flere norrlandsrepresentanter, emedan de ansågo att genom förslaget antagande lapparnes rätt skulle trädas för nära och det föll ock. Lapparne funno således bevakare af deras rättigheter, ehuru de icke få sända representanter till Riksdagen. Jag tror sålunda, att de rättigheter, som den ärade motionären nu söker vindicera åt dessa lappmarksåboar, ej äro så synnerligt mycket värda, som det vid första påseende kan synas. Men äfven om dessa rättigheter ega ett ganska stort värde, så torde det dock vara skäl att se till, hvad det skulle kosta att förvärfva dem, och hvilka förmåner som på samma gång beröfvades denna befolkning.

Genom Kongl. plakatet af den 27 September 1673 — således för 200 år sedan — tillförsäkras de nybyggare, som kunde låta öfvertala sig att inflytta till Lappmarken, der bosätta sig och uppodla jorden, bland annat, följande förmåner: "att de på 15 års tid må njuta förskoning för alla skatter och utlagor, ehvad namn de hafva kunna, men efter förloppet af bemälda frihetsår icke läggas för högre skatt än sjelfva lapparne, med hvilken de öfver allt göras like och till följe deraf blifva frie för knekte-

skrifning i alla tider; befallandes härmed allvarligen Våre landshöfdingar och befallningsmän der å orten, samt alle andre, som der i någon måtto angå kan, och för vår skuld vele och skole göra och låta, att de dessa berörde åboer härvid behörigen handhafve, icke låtandes den något mehn, hinder eller intrång häremot tillfogas nu eller i tillkommande tider* *). Genom Kongl. Maj:ts förnyade plakat den 3 September 1695 angående Lappmarkens bebyggande och uppodling, der nyssnämnda fri- och rättigheter äfven omförmälas, tillförsäkras åboarne, "att de som sig i våra Lappmarker antingen allaredan busligen nederlätit eller härefter nederlätandes varda, skola ifrån den tiden de sig redan nedersatt eller nedersättandes varda, åtnjuta 15 års frihet för alla skatter och utlagor, ehvad namn de hafva kunna, allenast att de efter berörda frihetsårs förlopp till ett visst skattläggas, i proportion af de ågor, som de häfda och nyttja, men undslippa reglest, lika som andre lappar, mantalspenningar och knekteskrifning tillika med annat extra ordinarie."

Ytterligare och slutligen finnes ett annat Kongl. plakat af den 24 November 1749, uti hvars 15 § det heter ordagrann: "Enär nybyggarna eller hemmansbrukaren i Lappland sig efter detta reglemente rätteligen förhålla, och utvisa behörig åhåga, flit och arbetsamhet vid jordbruket, så skola the till godonjuta the fri- och rättigheter, som förre förordningar och thetha reglemente them tillägga, i thet the och theas barn skola undgå alla andra utlagor än hvarför hemmanet kan varda skattlagdt, som the ock tå ifrån utskrifningar och soldatehåll varda förskonte".

Jag skulle tro, att genom dessa handlingar de fri- och rättigheter, som tillkomma inbyggarna eller hemmansbrukarne inom Lappmarken, äro fullkomligt tydliga och klara. Under 200 års tid har nu staten, på sätt som vederbort, hållit dessa rättigheter och förmåner i helgd, och jag tror ej, att man skall kunna säga, att icke äfven lappmarksbefolkningen uppfyllt sina skyldigheter mot staten. Åtminstone hemtar jag stöd för denna min uppfattning af motionärens egna uppgifter, då han i motionen säger: "Under tidernas lopp har emellertid utvecklingen i dessa landsdelar så fortgått att, år 1868, jemlikt då upprättade sammandrag, de skattskyldige hemmanen utgjorde: i Norrbottens läns lappmarker något öfver 120 mantal, och i Westerbottens läns lappmarker något öfver 220 mantal, eller tillsammans mer än 340 hela mantal, förutom nära 700 nybyggen och kronotorp med en befolkning, som, efter samma års officiela befolkningsstatistik, uppgick till 29,428 personer, deraf omkring 5,500 lappar". Med denna uppgift för ögonen, må jag väl fråga, om ej dessa lappmarksförsamlingar redligen sträfvat för att uppfylla sina ingångna förbindelser, att genom uppodling göra denna del af landet beboeligt och fruktbärande? För min del tror jag att frågan måste jakande besvaras.

Tron I väl, mine Herrar, att, om vi nu skulle beröfva dessa lappmarksboar deras 200-åriga rättigheter och förmåner, hädanefter några personer från det så kallade nedre landet eller kuststräcken vid hafvet skulle vilja inflytta i dessa trakter och utsätta sig för köld, svält och alla möjliga umbäranden eller försakelser, innan de genom sina händers arbete kunna skaffa sig en torfva att lefva af? Är väl detta rätta sättet

*) Kursiveringen af talaren.

att gå till väga för att uppmuntra uppodlingen af dessa bygder? Snarare synes man genom ett dylikt handlingssätt skola komplett lyckas att hindra all vidare odling derstädes, så framt nemligen man kunde antaga att detta vore meningen. Underligt måste det väl synas, att odlingsarbetet i lappmarkerna hittills kunnat gå så pass framåt som det gjort; men detta lyckliga resultat torde i väsendtlig mån få tillskrifvas de norrländska nybyggarnes okuffiga energi och sega ihärdighet. Då staten skattlagt de uppodlade hemmanen och åt åboarne utfärdat skatteköpebref, så har den med detsamma iklädt sig en ny förbindelse till desse åboar, hvilken ännu icke på långt när blifvit infriad.

Åfvittringen är visserligen påbörjad, men det torde åtgå flera årtionden innan den kan afslutas i Lappmarken. Det är gifvet, att staten först och främst bör uppfylla sina ingångna förbindelser, och först sedan kan det blifva tid att tänka på förändringar i den riktning motionären nu föreslagit.

Huruledes pluraliteten inom den af Kongl. Maj:t tillsatta, så kallade skogskomitén, i hvilken den ärade motionären satt som ordförande, tänkt sig den ifrågasatta likställigheten mellan kronoskattehemmansegarne i lappmarken och i Sveriges öfriga landsdelar framgår af 10 kap. 55 § i bemälda komités lagförslag. Jag trodde kwappt mina ögon, då jag i 3 mom. af nyssnämnda § läste följande: "*Åstundar hemmansegare att, för verkställande af odling till åker och äng å någon viss del af hemmanets område afverka skog utöfver hvad han, såsom ofvan sagdt är, eger fritt taga, bör utsyning derstädes honom lemnas, dock icke till större belopp hvarje gång, än hvartill han, i mån af skogens beskaffenhet i dess helhet kan vara berättigad.*" En hemmansegare i lappmarken skulle sålunda, enligt detta förslag, ej hafva rätt att odla på sitt eget område eller bryta upp den mark han finner till odling tjenlig! Emellertid vill jag just med anledning af den citerade lapp-paragrafen taga fasta på följande ord af motionären: "Tiden synes nu vara inne att bereda befolkningen i dessa trakter enahanda medborgerliga ställning inom stat och hemman som det svenska folket i öfrigt." Man finner häraf, att den ärade motionären i detta afseende är af helt annan tanke nu än då han satt i skogskomitén; ty jag måste tro att motionären vill att denna likställighet ej blott skall sträcka sig till skyldigheter utan äfven till rättigheter.

Frågan är dessutom, enligt min föreställning, icke blott för tidigt väckt, utan den har äfven framkommit på obehörigt sätt, ty det kan icke utom de begge kontrahenterna regeringen eller skattehemmans-innehafvarne finnas någon tredje part, som är behörig att framställa ett dylikt förslag. Så snart denna befolkning kommit underfund med, att full rättvisa blifvit dem bevisad i afseende å afvittringen m. m., så är jag äfven säker om, att samma befolkning skall sjelfmant inkomma med förslag att få representationsrätt och underkastas skyldighet att erlægga bevilling. Jag tror ock, att lappmarksbefolkningen ej bör råka i förligenhet angående sättet att få fram sina önskningsar.

Antingen kunna dessa, genom beslut fattade å deras sockenstämmor, inkomma till Konungens befallningshafvande, som derpå överlemnar dem till regeringen, eller ock kan genom landstinget, der samma befolkning har säte och stämma, deras åsigter och önskningsar i de

komma till vederbörande. Sjelf har jag haft och har årligen ganska mycken beröring med allmogen i Lycksele socken, hvilket motionären har sig väl bekant, men jag får säga, att jag knappast hört någon enda uttrycka en önskan om eller längtan efter representationsrätt, mot skyldighet att erlægga bevilning.

Den ärade motionären har ibland annat som stöd för sitt förslag åberopat, att inom Westerbottens läns landsting *motioner* (således två eller flera) i detta syfte skulle hafva blifvit framställda. För min del känner jag blott *en enda* motion, som i detta afseende blifvit väckt; men för den händelse jag härutinnan skulle missminna mig, så får jag derföre på förhand anhålla om öfverseende. Vid 1865 års landsting afgafs denna motion, som dock sedan återtogs af motionären. Jag har här i min hand samma motion och ber att, som prof på den kännedom om och förtrogenhet med ämnet, som ifrågavarande motionär verkligen hade, få uppläsa följande strof:

Sedan han påpekat att lappmarken saknade kommunalförfattning och representationsrätt i Riksdagens Andra Kammare, yttrar han bland annat: "öfverheten är dock helt och hållet oskyldig till denna styfmoderliga behandling; *ty några fordom inflytelserika personer hafva dels af enskilda egennyttiga bevekelsegrunder, dels af inskränkta åsigtter och enfaldig uppfattning af nyttan och nödvändigheten att hafva representanter, som med full kännedom om lokala förhållanden kunna framföra deras önskingar och behof, som de representera, utverkat dessa undantagsfall till oändlig skada för dess kommuner.*" Motionen återtogs af motionären, hvarvid landstinget lät bero. Att åberopa en återtagen motion, som måste betraktas såsom alls icke tillkommen, synes något ovanligt.

Jag anser mig nu i det hufvudsakligaste hafva genmält motionärens skäl för den ifrågakända förändringen; och enär Utskottet ej framkommit med några nya skäl i saken utan endast upprepat motionärens motivering, anser jag det vara alldeles öfverflödigt att upptaga tiden med att vidare bemöta Utskottets framställning i detta ämne.

Vill man åter se, hvilken effekten skulle blifva af den ifrågasatta beskattningen, eller huru densamma skulle komma att utfalla, så finner man att de skattskyldige hemmanens antal i dessa trakter uppgår till cirka 340 med en befolkning af omkring 25,000 innevånare. Det årliga skattebidraget till staten skulle, om förslaget bifölles, endast komma att uppgå till omkring 4,550 R:dr, oaktadt en mycket hög beräkning. Kalkylen är ganska enkel. Låtom oss antaga att hvarje mantal eller helt hemman skulle taxeras till ett värde af 25,000 R:dr, hvilket motionären torde medgifva vara ganska högt, så blefve statens inkomst af 340 mantal efter nu gällande bevilning 2,550 R:dr. Antages den beskattningsbara inkomsten af kapital och arbete från befolkningen (25,000 personer) kunna upptaxeras till 200,000 R:dr, äfven en för hög beräkning, så blefve bevilningen deraf, å 1 procent, 2,000 R:dr eller tillsammans för angifna totalbelopp af 4,550 R:dr.

Men härvid må dock icke förbises att, om, tvärtemot ofvan åberopade fri- och rättigheter för lappmarksbefolkningen, bevilning pålades densamma, det då blefve nödvändigt att i dessa trakter auställas, om ej flera, dock några, härads-skrifvare och kronofogdar för uppbördens skull. Hela

den bevilling, som, enligt hvad jag nyss visat, skulle kunna påläggas och indrivas, förslög näppeligen till att aflöna *en* häradsskrifvare och *en* kronofogde. Vare dock härmed luru som helst — ty den saken anser jag af mindre vikt — emedan, om statens väl och de enskildes berättigade intressen det fordra, staten bör och måste göra tillfälliga uppoffringar, hvilka då också snart nog öfvergå till behållningar. Hvad jag deremot strängt håller på är, att det måste vara öfverensstämmande med statens värdighet att fortfarande låta dessa hemmansegare och åboar bibehållas vid de fri- och rättigheter, som de redan i 200 år oförkränt åtnjutit, desto heldre som de å sin sida fullgjort sina skyldigheter att uppodla dessa fordom oobeygda trakter. Jag hoppas och tror äfven att man inom denna Kammare skall vara fullkomligt ense derom, att statens ära och fördel bäst befrämjas genom att strängt och redligt hålla kontrakt, de må nu hafva blifvit ingångna med världens största makt eller med den obetydligaste medborgare i vårt eget land; och det är under denna förhoppning och på de skäl jag anfört som jag yrkar afslag såväl å Utskottets förslag som motionärens framställning.

Herr Almquist: Det är icke utan stor förvåning jag hört den siste talarens anförande, synnerligen hans beskrifning af tillståndet i Lappmarkerna såsom varande högst sorgligt och beklagligt, i det att folket skulle lida nöd af köld, hunger samt allsköns brist och elände. Jag trodde, att den ärade talaren, hvilken antagligen måste ega mycken kännedom om förhållandena i Lappmarkerna, icke skulle kunna förneka, att bergning och välstånd derstädes i allmänhet alls icke är sällsyntare än på många sydligare orter.

Hvad sjelfva den föreliggande frågan beträffar, så utgå vi från helt olika synpunkter. Den ärade talaren betraktar saken så, som skulle syftet med min motion varit att få en ny beskattning pålagd lappmarkernas befolkning för att derigenom bereda staten ökade inkomster. Min utgångspunkt är deremot den tanke, att det är statens pligt att tillse, det landets samtliga innevägnare måtte komma i åtnjutande af samma medborgerliga rättigheter och förmåner i den ena orten som i den andra. Men, med detta syfte för ögonen, har jag icke kunnat tänka mig möjligheten deraf, att lappmarkernas befolkning skulle komma i åtnjutande af en sådan likställighet med svenska folket i öfrigt utan att underkasta sig de skyldigheter och förpligtelser, som våra grundlagar uppställa såsom vilkor för de allmänna medborgerliga rättigheterna.

Mine Herrar! Det finnes i dessa orter — såsom den siste talaren äfven uppgaf — mer än 340 hela mantal förutom nära 700 nybyggen och kronotorp samt en befolkning, uppgående — lapparne oberäknadt — till vid pass 24,000 personer, hvilka sakna ej mindre den svenska folket tillerkända förmån att, på sätt kommunalförfattningarne stadga, sköta och vårda kommunernas gemensamma angelägenheter än äfven den ännu vidsträcktare och dyrbarare rättigheten att utöfva valrätt och åtnjuta valbarhet vid utseende af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare. Det måste vara statsmakternas pligt att tillse, att sådana undantagsförhållanden, så fort ske kan, upphöra. Den siste ärade talaren har sagt, att han i dessa orter icke hört uttalas någon allmänare önskan om vinnande af

nyssberörda förmåner. Jag sätter icke i fråga annat, än att han härutinnan talat fullkomligt sannt, men jag föreställer mig, att den ärade talaren haft beröring med ifrågavarande orters befolkning hufvudsakligen i och för affärsuppställningar och industriförbindelser, och då man för sådana ändamål sammanträffar med personer, torde samtalet sällan komma att sträcka sig till frågor om allmänna medborgerliga angelägenheter. Häruti söker jag en naturlig förklaring af nämnda yttrande. Men såsom ledamot af Westerbottens läns landsting torde den ärade talaren hafva sig bekant, att inom landstinget väckts förslag till framställning om berättigande för lappmarkernas befolkning att deltaga i riksdagsmannaval till Andra Kam-maren. Detta förslag kunde emellertid, såsom afseende en fråga, hvilken icke låg inom landstingets befogenhet att behandla, ej till landstingets pröfning upptagas; och det var af denna orsak, som den landstingsman, hvilken väckt förslaget, återtog detsamma, sedan hans uppmärksamhet å förhållandet blifvit fästad. Hvad åter beträffar frågan om kommunalför-fattningarnes tillämpning, är jag öfvertygad, att den ärade talaren vet att Westerbottens läns landsting, med anledning af förslag väckt af en ledamot från lappmarken, år 1863 genom skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 måtte få med förändring af vissa paragrafer i lappmarkerna tillämpas. Förslag i enahanda syfte väcktes ånyo inom landstinget år 1865 eller 1866, men enär frågan då var, på grund af framställningar från länsstyrelserna i såväl Norrbottens som Westerbottens län, underka-stas Kongl. Maj:ts pröfning, föranledde förslaget icke någon åtgärd af landstinget. I fyra af de största lappmarksförsamlingarne har menighe-ten å talrikt besökta sammanträden på det bestämdaste till mig uttalat sin önskan, att jag måtte söka så snart som möjligt bereda kommunal-författningarnes införande i lappmarken. Vid dessa sammanträden utta-lades äfven, ehuru med mindre eftertyck, önskan om representationsrätt i Andra Kam-maren. De sålunda framställda önskningarne och anspråken synas, särdeles i fråga om kommunalförfattningarnes tillämpning, vara lika mycket af behovet påkallade som med rättvisa och billighet öf-verensstämmande. För närvarande finnes i lappmarkerna ingen bestämd grund för kommunalskatters uttaxerande, då bevillingstaxering icke är införd. Det är den jordbrukande befolkningen, som hufvudsakligen får vidkännas berörda skattebidrag, hvaremot industriidkare, tjenstemän, hand-lande m. fl. i det aldri närmaste äro befriade från att utgöra kommunalskatter. Detta förhållande är den väsendtligaste grunden för önskan om kommunallagarnes tillämpning, hvartill kommer behovet af större ordning och reda vid de allmänna angelägenheternas behandling än hvad nu kan vara fallet. Om jag kunnat finna något annat sätt att nå de nu påpekade ändamålen än genom införande af bevillingstaxering, skulle jag föreslagit detsamma, ty det är endast för att bereda lappmarkens befolkning enahanda rättigheter med svenska folket i öfrigt, som jag afgifvit ifrågavarande motion.

Några särskilda punkter i den siste talarens anförande anser jag mig böra bemöta. Han sade, att, om bevillingstaxering infördes i lappmar-ken, skulle jordbrukets utveckling hänmas och vidare nybygges anläggningar derstädes icke frågasättas. Jag kan icke fatta, huru han kan tro,

att bevillnings påförande för fast egendom i dessa orter skulle hafva ett sådant inflytande. Enligt nu gällande bevillningsstadga erläggas 30 öre om året för hvarje fulla 1,000 R:dr af jordbruksfastighets uppskattningsvärde, och den ärade talaren vet väl, att få jordbrukare i lappmarkerna hafva egendomar, som kunna upptagas till så högt taxeringsvärde som 5,000 R:dr. De största jordbrukarne skulle således komma att i årlig bevillning erlägga 1 R:dr 50 öre; tror den värde talaren verkligen, att en sådan afgift skulle hafva ett så menligt inflytande på jordbruket? Om sådant är att befara, så misstager jag mig helt och hållet om beskaffenheten af dessa orter och deras befolkning. Vidare har den ärade talaren sagt, att det vore orätt att ålägga denna befolkning bevillningsavgift för fast egendom, emedan derigenom skulle kränkas de friheter och förmåner, som från äldre tider blifvit dem medgifna, hvilka i Lappland nedsatt sig och upparbetat nybyggen. Jag önskar alldeles icke att beröfva lappmarkens befolkning några fördelar; men, mine Herrar, måste icke, i den mån odling och kultur i dessa trakter utvecklas och folkmängden ökas, det blifva nödvändigt att der införa likställighet med det öfriga Sverige, det afseende på kommunala och statsmedborgerliga rättigheter? Och äfven med fara att framkalla klander måste jag säga, att de af den ärade talaren åsyftade friheter långt före detta lidit intrång. Det står i privilegierna för dessa orter, att deras innevånare skola vara fria från väghållning; men det oaktadt har Riksdagen vid beviljande af anslag till väganläggningar i lappmarken fäst de vanliga vilkoren, att orternas innevånare skola dels sjelfva bidraga till vägbyggnaden, dels och åtaga sig att för all framtid underhålla vägarne. På så sätt har lappmarksbefolkningen fått sig ålagd en skyldighet, hvarifrån den enligt privilegierna varit fritagen. Men detta ligger i sakens natur och är alldeles oundvikligt. Då lappmarken icke längre kan vara utan vägar, måste dess innevånare ikläda sig väghållningsskyldighet. På samma sätt förhåller det sig med skjutsväsendet. Äfven från skjutsskyldighet skulle lappmarken enligt de gamla privilegierna vara befriad. Men huru kan man tänka sig, att kultur och industriell verksamhet der skulle kunna utvecklas, utan att sådana kommunikationer, som genom skjutsskyldighetens införande beredes, der infördes. Innevånarne i dessa trakter hafva också insett, att de måste åtaga sig skjutsningsbesväret för att icke blifva beröfvade de förmåner, som beröringen med andra orters befolkning och en lättare samfärdsel i allmänhet bereder. Äfvenså erlägges i Westerbottens lappmarker både landstingsskatt och kurhusavgift, för att lappmarksbefolkningen må komma i åtnjutande af de förmåner, som beredas af de institutioner och de anordningar, till hvars befrämjande berörda bidrag utgå.

Det är således uppenbart, att man redan, allt eftersom kulturen gått framåt, nödsakats att gå ifrån de äldre undantagsförhållandena, i hvilken riktning man ock måste vidare fortgå, i samma mån lappmarkerna utvecklas så till odling som industri och kultur i allmänhet; och så vidt man vill att lappmarkerna skola, på samma sätt som andra orter, vinna utveckling och förkofran, bör man tillse att enahanda lagar vinna tillämpning der som inom landets öfriga delar, hvarvid i första hand befolkningen måste beredas samma medborgerliga rättigheter som Sveriges öfriga innebyggare; och härtill finnes, efter min öfvertygelse, intet annat medel än

att bevillingstaxering i lappmarkerna införes. Jag vill fråga, om man gör sig reda för hvarthän det leder, att låta det nuvarande förhållandet bestå. Tro Herrarne väl, att det uppe i lappmarkerna finnes endast jordbrukare och nybyggare? Nej, så är det ingalunda! I Westerbottens lappmarksfögderi finnas t. ex. 42 handlande eller flere än som finnas inom provinsens sydligaste fögderi.

Böra väl dessa handlande i alla tider få drifva sin rörelse och deraf draga fördel, utan att betala skattebidrag till staten och kommunen? Vidare finnas i lappmarkerna läkare, prester, kronobetjening, skogstjenstemän, sågverksbetjening m. fl. Skola äfven de förblifva skattefria, och jordbrukarne ensamma öfvervägande draga skattebördorna? Eller skola vi ställa så till, att i lappmarkerna bevillning kommer att erläggas för inkomst af kapital och arbete men icke för fast egendom? Skola vi för sådant ändamål införa två olika slag af lagstiftning för särskilda kategorier af lappmarkernas befolkning? Svaret på dessa frågor synes mig icke kunna blifva annat, än att för befolkningens egen fördel, äfvensom för åstadkommande af ordning och reda i dess allmänna angelägenheter, det är oundvikligen nödvändigt att lappmarksbefolkningen underkastar sig ifrågavarande för svenska folket i öfrigt gällande allmänna vilkor för åtnjutande af medborgerliga rättigheter.

Än ytterligare har den ärade talaren sagt, att bevillingstaxering åtminstone icke borde införas i lappmarkerna förr än afvitningen blifvit slutad, hvilket — såsom jag äfven tror, att han uppgaf — icke kan medhinnas förr än om 20 till 30 år. Hela denna tid skulle alltså det nuvarande oeffter rättighetstillståndet fortfara. Jag kan icke fatta, hvartill detta skall tjena, eller huru någon kunde blifva lidande på, att bevillingstaxering infördes, innan afvittring skett. Ty ju mindre mark brukades under ett hemman, dess lägre blefve det taxerad och tvärtom. I allt fall synes under sådant förhållande något skäl icke förefinnas att dröja med all bevillingstaxering, till dess hela afvittringsverket blefve afslutadt, utan taxeringen borde då åtminstone införas socken för socken allt efter som afvittringen fortginge, men hvilket åter skulle i många afseenden blifva olägligt och medföra flera oegentligheter. Icke heller skulle taxeringsvärdena särdeles behöfva förändras på grund af en blifvande afvittring. Ty numera är stadgadt genom Kongl. förordningen den 21 December 1865, att såväl kronohemmans- och nybyggesåboar som skatte- och frälsehemmansegare, hvilka icke hafva afvittrade eller provisionelt utstakade områden, ega uteslutande rätt till utsyning inom en viss periferi af angränsande kronomark, motsvarande det område, som antagligen kommer att tilldelas hemmanet genom afvittringen. Följaktligen är hemmanets afkastning före och efter afvittringen ungefär densamma.

Den ärade talaren framställde slutligen den anmärkning, att bevillingen för fast egendom i lappmarkerna sannolikt icke komme att uppgå till högre belopp än 2,200 R:dr. Då man nu vet att i lappmarkerna finnas mer än 340 mantal och nära 700 nybyggen, torde man, genom fördelning af nämnda summa på dessa hemman och de i skattskyldighet ingångna nybyggena, finna, att den ärade talaren med denna anmärkning själf vederlagt sitt påstående, att införande af fastighetsbevillning i dessa trakter skulle utöfva en så förskräckligt tryckande verkan på jordbruket.

Härjemte anmärkte samme talare, att den bevilling, som komme att erläggas för inkomst af kapital och arbete af de i lappmarkerna boende industriidkare och tjenstemän med flere, antagligen skulle uppgå till omkring 2,300 R:dr. Jag förmodar, att han anförde detta endast för att visa, det staten icke skulle vinna mycket på ifrågavarande åtgärd, hvilket den ärade talaren än ytterligare betonade, i det han sade, att den ökade inkomst af 4,500 R:dr, staten kunde erhålla genom bevillningsafgiftens erläggande i lappmarkerna, skulle mera än motvägas af utgiften till aflöande af en mängd nya för taxering och uppörd behöfliga tjenstemän. Efter mitt förmenande skulle blott en enda ny tjensteman blifva behöflig, nemligen en häradsskrifvare i Westerbottens lappmarksfögderi, ty der finnes för närvarande icke någon sådan. Hvad åter Norrbottens län beträffar, så finnes der i hvarje fögderi både kronofogde och häradsskrifvare, hvilka för närvarande, åtminstone inom ett eller annat fögderi, icke lära hafva så särdeles ansträngande tjenstgöring. Möjligen skulle i Torneå fögderi ännu en häradsskrifvare blifva behöflig. Och skulle äfven de erforderliga nya tjenstemännens aflöning uppgå till något mer än tillökningen i bevillingen, så anser jag, att staten äfven med en uppoffring bor bereda lappmarkernas befolkning samma medborgerliga rättigheter och förmåner, som svenska folket i öfrigt åtnjuter.

Hvad beträffar den uttalade fruktan för de ökade skattebördor som skulle påläggas lappmarksbefolkningen, så tror jag, att, om Bevillnings-Utskottets förslag antages, vare sig i dess föreliggande form eller i en något förändrad, och Kongl. Maj:t kommer att taga ärendet i ompröfning, Kongl. Maj:t kan för Riksdagen framlägga förslag att, på samma gång bevillningsafgiften infördes i lappmarkerna, den jordbrukande befolkningen derstädes måtte tillförsäkras motsvarande fördelar i annat afseende. Den föregående ärade talaren bestrider säkerligen icke, att jorden i lappmarkerna är underkastad skattläggning. Genom ett särskildt Kongl. bref är stadgadt, att vid den provisionela skattläggning som i dessa trakter eger rum, grundräntan skall sättas till endast 10 R:dr för helt mantal, men hvilken grundränta kan vid den definitiva skattläggningen, efter afslutad afvittring, till vida betydligare belopp förhöjas, och lärer Kammar-kollegium i förslaget till afvittringsstadga för lappmarken hemställt att grundräntan borde höjas till $\frac{2}{3}$ af hvad den utgör i nedra landet eller till omkring 30 R:dr på mantalet, hvarigenom denna skatt komme att tredubblas. Jag är af den åsigt, att grundräntan i lappmarkerna icke bör höjas, och kommer fortfarande att påyrka, det så ej måtte ske, just emedan den jordbrukande befolkningen upptagit sina hemman, i medvetande att grundräntan skulle sättas till 10 R:dr, och i tanke, att den icke skulle höjas derutöfver. Jag tror också, att grundräntans tredubblande skulle lända till betydlig skada. Om, säger jag, Kongl. Maj:t kommer att taga föreliggande fråga i ompröfning, kan Kongl. Maj:t, vid afgifvande af förslag till nästa Riksdag om bevillingstaxerings införande i lappmarkerna, tillika göra framställning derom, att den ökade tunga, som genom fastighetsbevillingen komme att påläggas den jordbrukande befolkningen i dessa orter, måtte godtgöras på det sätt, att grundräntan fastställdes till dess hittillsvarande låga belopp eller i allt fall till det lägsta möjliga; och jag hoppas, att Riksdagen skulle dertill lemna bifall.

På så sätt skulle beredas fördelar åt staten genom allmän bevillningsinförande i lappmarken, på samma gång den jordbrukande befolkningen bibehölle en lika förmånlig ställning som för närvarande och derjemte erhöle nya fördelar. Alla samhällsmedlemmar inom dessa orter blefve med hvarandra likställda och ordning och reda skulle vimmas i dessa orters allmänna angelägenheter.

Jag kunde ännu hafva mycket att tillägga, men vill ej längre upptaga Kammarens tid. Med stöd af hvad jag haft äran anföra, kunde jag yrka bifall till Utskottets förslag, men då jag hört Herr Chefen för Civildepartementet under frågans behandling i Första Kammaren uttala den åsigt, att den skrifvelse, som i ämnet kunde till Kongl. Maj:t komma att aflätas, borde affattas i sådana ordalag, att Kongl. Maj:t lemnades fria händer att låta undersöka och väcka förslag, om och på hvad sätt lappmarkens befolkning bäst kunde beredas likställighet med svenska folket i öfrigt, vare sig genom införande af bevillingstaxering eller på annat sätt, tager jag mig friheten att, på det båda Kamrarne måtte komma i tillfälle att öfverlägga om ett och samma skrifvelseförslag i den syftning, Herr Civilministern förordat, yrka ärendets återremitterande till Utskottet, som skulle ega uppsätta ett sådant förslag.

Herr Bäckström: Det är möjligt att Westerbottens läns lappmarker så framskridit i odling och kultur, att de mäktä bära de större utgifter och onera, som med deras förändrade politiska ställning vore förenade, såsom bevilling, mantalspenningar, personlig skyddsafgift, rotering och bevilningsutskrifning m. m. Jag betviflar dock att så i allmänhet är förhållandet, och hvad Norrbottens lappmarker angår, så tror jag att största delen af befolkningen derstädes icke skulle förmå bära denna större beskattning eller vilja utbyta de friheter, den nu eger, emot den högre politiska ställningen och den deraf följande större beskattningen.

Onekligen har odlingen äfven der under tidernas lopp gått framåt, synnerligast i de tvänne nedra socknarne Arvidsjaur och Jockmock, men dock torde tvifvel uppstå, om ens dessa i sin helhet skulle kunna draga denna större beskattning.

Efter vederbörandes föreskrift, skall nu kulturgränsen emellan den till odling tjenliga delen af lappmarkerna och fjellbygden vara uppdragen, hvilken gränslinie skall, efter hvad mig är sagdt, skära Arvidsjaur's kyrkoplats, gå en och annan mil nerom Jockmock's kyrka och lägga till odlingslandet endast några få byar af den omkring 200 kvadratmil stora Gellivara socken. Arjeploug, Jukkasjervi och Enontekis socknar falla helt och hållet inom fjellandet. Den sistnämnda socknen är belägen omkring 40 mil norr om Haparanda i en trakt, der byggnadstimmer måste skaffas 4 å 5 mil utifrån socknen.

Under sådana förhållanden och då redan ifrågasatt är, att endast för den del af lappmarkerna som faller nerom berörda gräns eller kulturlinie, de så kallade lappmarksfriheterna skulle upphöra och dessa orter till likställighet införlifvas med kustlandet, så anser jag för min del synnerligen olämpligt, att Riksdagen *nu* åtminstone indirekt genom den föreslagna skrifvelsen beslutar införande af bevillingstaxering i alla Norrbottens

bottens och Westerbottens läns lappmarker, som, åtminstone hvad Norrbotten angår, ligga till största delen inom fjellandet, der det icke finnes andra vägar och kommunikationer än dem naturen danat uti floder och sjöar, och der *ännu* missväxtår höra till regel och goda år till undantagen.

Jag kan icke heller inse och medgifva, att Regering och Riksdag, utan att begå kontraktsbrott, kan ålägga dessa bebyggare, utan deras hörande, andra utgifter än hvad de enligt Kongl. Maj:ts plakater af 1673 och 1695 samt lappmarks-reglementet af år 1749 vid upptagande af hemman blifvit ålagda; och då de lappmarkskommuner, som önska komma i politisk likställighet med kustlandet genom införande af bevillning m. m., kunna genom landstingen och länsstyrelserna gifva sin önskan tillkänna hos Kongl. Maj:t, som då antagligen ej lärer underlåta att genom nådig proposition framlägga frågan till Riksdagens afgörande, samt härtill kommer, att af den nya beskattningen, som nu är i fråga, man ej må inbilla sig att få någon statsinkomst, som ej åtgår till de med åtgärdens genomförande behöflige nya tjänstemäns aflönande, så föranlåtes jag yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Östman: Om jag kunde inse att genom antagandet af föreliggande betänkande det skulle beredas lappmarkens inneväanare några fördelar, skulle jag vara den förste som bifölle detsamma, men såvida bevillningens införande i dessa aflägsna trakter skall utgöra vilkoret för erhållandet af några politiska rättigheter, tror jag att dessa rättigheter blefve dem för dyrköpta, ty icke nog dermed, att de blefve underkastade bevillning, utan följderna skulle ock efter mitt förmenande blifva att lappmarkerna blefve äfven underkastade krigstjenst, det vill säga allmän värnepligt och rotering, och då, hvad värnepligten angår, man vet deras långa afstånd till mötesplatserna, är lätt att inse, att en sådan skyldighet för lappmarkernas inneväanare skulle blifva dem dubbelt känbar mot andra orters inneväanare, synes det mig som om de politiska rättigheter de vinna icke på långt när uppvägas af de bördor som dermed blefve förknippade. Icke heller tror jag att staten skulle derpå något vinna, emedan den bevillning, som derifrån skulle erhållas, icke blefve tillräcklig att aflöna de tjänstemän som erfordras för debitering, uppbörd och redovisning i dessa vidsträckta trakter, utan det skulle komma att gå likasom med ön Barthelemy, man finge göra årliga tillskott för administrationens underhåll, och är det min åsigt att man bör spara ännu en följd af år, innan man ålägger inneväanarna i lappmarkerna bevillning, till dess odling och kultur så utvidgat sig, att man utan skada för innebyggarna sjelfva och äfven för staten kan ålägga dem bevillning. Af denna anledning yrkar jag afslag å det föreliggande betänkandet.

Herr Bexelius: Genomförandet af Bevillnings-Utskottets föreliggande förslag ingriper djupt uti förhållandena i dessa lappmarker och torde åstadkomma större förändringar samt vara förknippadt med flera svårigheter, än man på förhand kan föreställa sig; och då dessutom dessa lappmarkers innebyggare genom flera särskilda konungabref hafva sig

vissa privilegier tillförsäkrade, för det de skola bo och bygga i dessa af naturen icke särdeles gynnade trakter, så tror jag det icke tillkomma Riksdagen att sjelfnant besluta om upphäfvandet af desamma.

En gifven följd af Lappmarkens innevänares likställighet i politiskt afseende med Sveriges öfriga innebyggare blifver väl äfven den, att ynglingarne derifrån skola vapenöfvas, och detta synes mig blifva en af deras mest tyngande bördor, när afstånden från mötesplatserna utgöra 30 à 40 mil och derutöfver.

Då emellertid afvittringen i dessa Lappmarker nu först är endast delvis påbörjad, och man således ännu är i okunnighet om de utmål, de för sina hemman komma att erhålla, så torde en uppskattning af hemmansvärdena derstädes i närvarande tid icke blifva särdeles tillförlitlig.

För öfrigt och med den kannedom jag eger om den högt ärade motionärens nit om och osparda möda för Norrland och dess framtids bästa samt med de resurser härtill, som han, i egenskap af högste embetsman i ett af dess län, eger till sitt förfogande, gör jag mig förvissad derom, att han skall ombesörja, att denna fråga blifver föremål för öfverläggning uti ifrågavarande lappmarkers särskilda församlingar; och komma dessa att tillstyrka förändringens genomförande, så torde de dervid förda protokollen blifva till stor nytta vid förslagets utarbetande och Riksdagen hafva vunnit den dubbla fördelen att fullkomligt känna dessa härstädes icke representerade provinserns önsknings i denna fråga och undgå obehaget att nödgas afslå ett Kongl. Maj:ts förslag, som blifvit af en föregående Riksdag begärdt, hvilket torde måhända blifva fallet, om Riksdagen nu besluter sig för en skrifvelse i öfverensstämmelse med det föreliggande förslaget. Jag yrkar således afslag å Utskottets hemställan.

Herr Hörnfeldt: Då statsverkets finansiella ställning är så god, att innevänarne i Sveriges öfriga provinser kunna emotse en skattelindring, vore det, enligt min tanke, ej fullt konsekvent, om Riksdagen nu skulle vidtaga åtgärder, ledande derhän att befolkningen i Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker påföres bevilling. Jag tror för min del, att innebyggarna i denna landsdel, som lider af ett hårdt klimat och der missväxt inträffar hvar annat år, icke skulle med välbehag emottaga ett beslut om införande af bevillingstaxering derstädes. Det är visserligen af den ärade motionären anfördt, att lappmarkernas befolkning sjelf uttryckt önskan om kommunalförfattningarnes snara tillämpning derstädes och att få deltaga i riksdagsmannaval. Jag vill visst icke bestrida riktigheten af denna uppgift, men jag är öfvertygad derom, att, om man ställde den frågan till befolkningen i lappmarkerna, huruvida den ville komma i åtnjutande af enahanda kommunala och statsmedborgerliga rättigheter som svenska folket i öfrigt, dock med det vilkor att lappmarksbefolkningen äfven i afseende på skyldigheter ställdes i samma kategori som det öfriga landets innevänares, svaret härpå helt visst skulle blifva nekande.

Den ärade motionären har vidare uppgifvit, att, ehuru befolkningen i lappmarken förr varit befriad från våghållningsskyldighet och kurhusafgift, den likväl sedermera åtagit sig desamma. Detta är väl möjligt, men säkert är, att ingen annan skyldighet blifvit denna befolkning ålagd, än den hon frivilligt *åtagit sig*. Här är dock fråga om att påföra

en beskattning, utan att lemna befolkningen tillfälle att yttra sig öfver densamma, och då man vet, att lappmarkens innebyggare äro genom vissa privilegier befriade från alla utskylder, synes det mig vara att träda deras fri- och rättigheter för nära genom att påföra dem en skatt, innan de fått yttra sig, om de vilja emottaga de rättigheter, vid hvilka denna skatt är fästad såsom ett vilkor.

Endast detta utgör för mig ett tillräckligt skäl att instämma med dem, som yrka afslag på Utskottets hemställan.

Häruti förenade sig Herr *Tjernlund*.

Herr Hæggström: Den ärade motionären har vidgått, att befolkningen inom lappmarken sedan äldre tider eger vissa fri- och rättigheter. Detta är ett viktigt erkännande, och jag ber att få taga fasta derpå.

Han har vidare omtalat, att flera försök gjorts att få kommunalförfattningarne tillämpade inom lappmarken. Detta visar, att behovet deraf är trängande, och att då behovet blifvit kämbart, befolkningen derstädes äfven låtit höra af sig, för att få behovet afhjelpat. Enligt hvad motionären uppgifver, hafva vid enskilda samtal framställningar så väl i detta syfte som om representationsrätt i Andra Kammaren afgifvits till motionären af menigheten inom flera lappmarksförsamlingar. Men är den vida dyrbarare förmånen att välja representanter i Riksdagens Andra Kammare ett så trängande och oafvisligt behof för denna befolkning, som motionären söker göra troligt, så förvånar det mig, att samma befolkning, som i afseende på kommunallagarnes införande gjort flera framställningar till vederbörande, icke, då det rör den vida viktigare förmånen af representationsrätt i denna Kammare, gjort någon framställning i detta syfte. Jag biträder hans åsigt om rättvisan i att lappmarkens befolkning i afseende å kommunallagarnes tillämpning göres likställig med svenska folket i öfrigt, men jag föreställer mig, att man utan svårighet skulle kunna finna en annan utväg för möjligheten att göra kommunalförfattningarne gällande äfven inom lappmarken, utan att uppställa införandet af bevillningstaxering derstädes såsom ett vilkor dervid.

I anledning af Herr Almqvists nyss afgifna anförande tillåter jag mig påpeka, det äfven jag begriper att, då bevillningen å jordbruksfastighet i lappmarken icke skulle uppgå till högre summa än 2,550 R:dr, detta belopp, fördeladt på de 340 skattskyldiga hemman som nu finnas inom Norrbottens och Westerbottens läns lappmarker, blir en bagatell; men det är icke denna bagatell, som jag finner betänklig. Betänkligheten ligger deri, att bagatellen komme att växa undan för undan. Jag finner det vidare vara betänkligt, att, då man redan, oaktadt privilegierna, pålagt lappmarksbefolkningen kurhusavgift, landstingsskatt m. m., motionären åberopar en redan begången olaglighet såsom stöd för att begå en ytterligare. Man säger: då vi redan pålagt ifrågavarande befolkning nämnda afgifter, hvarföre kunna vi icke pålägga den bevillning? Konklusionen häraf blifver då den, att, då man pålagt en skatt eller afgift, kan man pålägga en annan, t. ex. efter införandet af bevillningstaxering, beväringsskyldighet o. s. v. i samma stil.

Den ärade motionären yttrade jenväl, att kostnaderna för bevillningstaxeringens införande skulle blifva högst obetydliga, att på sin höjd erfordrades lön till en ny tjänsteman, nemligen en häradsskrifvare. Beträffande Norrbottens läns lappmark tror jag dock ej, att hans beräkning håller streck. Jag vill taga för god hans uppgift, att fögderierna i sistnämnda län sträcka sig från kusten ända upp till norska fjellen och således innesluta delarne af lappmarken, men deraf följer icke, att kronofogden i dessa fögderier lagligen kan utan vidare åläggas de ökade göromål, som bevillningstaxeringen komme att medföra. Denne tjänsteman kan nemligen åberopa sig på sin fullnakt och fordra förhöjning i sin lön i samma mån hans göromål ökas. Jag frågar om ej denna förutsättning åtminstone kan anses ligga nära till hands?

Ehuru jag antecknat åtskilligt annat af hvad motionären anför, för att bemöta det, vill jag dock icke, då diskussionen i dag blifvit alltför vidlyftig, trötta Kammaren med att upptaga det till besvarande, huru frestande det än kunde vara. Jag inskränker mig alltså till att nu, likasom förra gången jag hade ordet, yrka afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Almquist: Herr Talman! mine Herrar! Jag ber Kammaren icke illa upptaga, att jag ännu en gång begärt ordet i denna fråga för att lemna några upplysningar. Det förefaller mig nemligen, som om de talare, hvilka uppträdt såsom motståndare till Utskottets förslag, icke tagit full kännedom om samma förslag eller fäst tillräcklig uppmärksamhet vid den af mig nyss omnämnda modifikation deraf, som man i Första Kammaren velat erhålla genom ärendets återremitterande till Utskottet. Jag ber derföre att få uppläsa Utskottets förslag. Detta förslag äsyftar intet annat, än att Kongl. Maj:t måtte låta vidtaga den utredning och de förberedande åtgärder, som erfordras för att bevillningstaxering i lappmarkerna "*må kunna införas*". Af dessa ord framgår eller åtminstone borde tydligt framgå för en hvar, att Utskottet äsyftar att Kongl. Maj:t skall låta *höra befolkningen i lappmarken*, innan nådig proposition i saken afläses. Härigenom lemnas denna befolkning tillfälle att yttra sig, huruvida den emot erhållande af likställighet med svenska folket i öfrigt i afseende på kommunala och statsmedborgerliga rättigheter vill underkasta sig vilkoret af bevillningstaxerings införande i lappmarken. Af detta yttrandes beskaffenhet kommer att bero, huruvida Kongl. Maj:t må finna nödigt att framlägga förslag om sättet för bevillningstaxeringens införande eller icke. Det är således icke, på sätt en föregående talare förmenat, meningen att pålägga befolkningen en skatt utan dess vidare hörande. Detta är Utskottets förslag. I Första Kammaren framkom, såsom jag nyss nämnde, en talare med förslag äsyftande en redaktionsförändring i Utskottets förslag, hvarigenom ännu skarpere skulle framhållas, att förslaget syfte vore att endast anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga *förberedande* åtgärder och undersökningar till sakens befrämjande.

Nämnde ärade talare yttrade nemligen:

Jag skulle derföre tro att Riksdagens skrifvelse borde innehålla, att Riksdagen anser önskligt, att kommunalförfattningarne vinna tillämpning

inom Lappmarkerna, och att deras innevånare måtte komma i åtnjutande af statsborgerliga rättigheter, men tillika ett förklarande, att detta icke kan vinnas utan införande af bevillingstaxering, samt att Riksdagen, under åberopande af dessa åsikter, skulle anhålla att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida så kallade lappmarksfriheterna lägga hinder i vägen för detta önskningsmål, samt att, i händelse så icke är, Kongl. Maj:t måtte framlägga förslag till målets vinnande. Härigenom uttryckes således bestämdt, att, endast för den händelse att något hinder af de befolkningen i Lappmarken gifna fri- och rättigheter icke möter, bevillingstaxering bör der införas. Detta yrkande har Första Kammaren bifallit, och det är endast för att få ordalagen i Utskottets förslag ändrade i öfverensstämmelse dermed som jag har anhållit om återremiss. Jag tillåter mig fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att man icke afser något annat än en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga en utredning, så att dessa arma menniskor må blifva satte i tillfälle att förklara, huruvida de vilja underkasta sig bevilling mot förmånen att erhålla samma kommunala och statsmedborgerliga rättigheter som svenska folket i öfrigt. Det förvånar mig högeligen, att just personer från dessa orter satt sig emot ett förslag, som endast afser befolkningens eget bästa. Man har yttrat, att följden af bevillingstaxerings införande i Lappmarken skulle blifva den, att befolkningen derstädes skulle på samma grund åläggas roteringsskyldighet och värnepligt. Detta är likväl alldeles skiljda saker. Här är blott fråga om bevillingstaxering. I afseende på roteringsskyldighet och värnepligt tillåter jag mig påpeka, att 15:de punkten af 1749 års lappmarksreglemente uttryckligen befriar lappmarkernas innebyggare från sådana onera, enär denna punkt bland deras fri- och rättigheter uppräknar frihet från "utskrifning och soldatunderhåll." Om således bevillingstaxering införes i Lappmarken, står dock denna rättighet kvar, och jag föreställer mig att statsmakterna icke skulle vilja rubba densamma.

Sedan jag nu haft äran redogöra för Utskottets syfte med detta förslag och den åsigt, som inom Första Kammaren gjort sig gällande, anhåller jag ännu en gång att Kammaren måtte behjerta den af mig gjorda framställningen, på det att befolkningen i Lappmarken måtte sättas i tillfälle att sjelf uttala sin mening, huruvida den vill komma i likställighet med landets öfriga innebyggare och för åtnjutandet af denna förmån underkasta sig det dervid fästade vilkor. Jag yrkar fortfarande återremiss.

Herr Åstrand: Det är med stigande öfverraskning jag hört alla representanterne från de norrländska länen, med undantag blott af den ärade motionären, tala för afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan. Man kunde nästan tro, att den befolkning, hvilkens framtida ställning i politiskt afseende vi nu äro på väg att afgöra, hade, om den åhört diskussionen i denna fråga, med fullt skäl kunnat utropa: "Gud bevara oss för våra vänner." Då jag genomrest lappmarkerna, åtminstone inom Westerbottens län, och således tror mig känna förhållandena der, tillåter jag mig att nämna, det befolkningen der är ganska intelligent och fullt jemförlig med den jordbruksidkande klassen i de öfriga delarne af riket. Att denna befolkning sjelf inser de fördelar kommunallagarnes tillämpning

derstädes skulle medföra och som med värma framhållits af den ärade motionären, kan jag vitsorda, och jag kan äfven intyga, att befolkningen bittert saknar likställighet med det svenska folket i öfrigt i afseende på rättighet att välja ledamöter af Riksdagens Andra Kammare och derigenom vinna möjligheten af att få sin orts behof bättre kända. Att behöfvet deraf är trängande, har jag lärt mig inse af just den diskussion som nu i afton förts.

Det må tillåtas mig att anföra ett exempel till bevis om, i hvilket förhållande kommunalutskylderna inom Lappmarken stå till den obetydliga ränta, till belopp af blott 10 R:dr, som är ett hemman åsatt. Under mina vandringar kom jag en dag till innehafvaren af ett skattlagdt nybygge och frågade honom huru mycket han erlade i skatt för detta hemman, som utgjorde $\frac{3}{8}$ mantal. Han upplyste mig då, att skatten till staten uppgick till allenast 3 R:dr 75 öre. På detta hemman vinterfödde han dock 11 kor, 30 får och några hästar. Han skördade vanligen 60 tunnor spanmål årligen. Det hårda året 1867 blef skörden mindre, men uppgick ändock till omkring 40 tunnor. Oaktadt hans skatter till staten icke uppgingo till högre belopp, än det jag nyss nämnde, stego hans kommunalutskylder till nära 70 R:dr. Tron I, mine Herrar, att denne hemmansegare skulle vilja undandraga sig denna ringa bevillningsafgift, som blefve en följd af bevillningstaxerings införande i lappmarken, och hvilken afgift skulle, efter den beräkning som i dag gjorts, belöpa sig på ett helt hemman till 6 R:dr. Nu förhåller det sig så, att hemmanen vanligen äro fördelade i $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ eller $\frac{1}{32}$ mantal, och för en sådan hemmansdel skulle bevillningen blott uppgå till omkring 1 R:dr. Kunnen I tro, att en hemmansegare i Lappmarken skulle vilja vägra att betala detta obetydliga belopp mot förmånen att åtnjuta likställighet med det öfriga landets innebyggare i afseende på politiska rättigheter?

Då ifrågavarande förslag blott åsyftar att erhålla en utredning huruvida något hinder för bevillningstaxerings införande i Lappmarken icke möter, och afser att bereda befolkningen derstädes tillfälle att yttra sig, huruvida de vilja underkasta sig detta vilkor, vore det, efter mitt förmenande, högst obilligt, om Andra Kammaren skulle genom ett afslag neka befolkningen att uttala sin önskan i detta fall.

På de skäl Herr Almquist redan anfört och hvilka jag således icke behöfver upprepa, yrkar jag återremiss, på det att sjelfva den s. k. klämman i Utskottets förslag måtte erhålla den redaktionsförändring, som i Första Kammaren vunnit sympatier för sig, nemligen att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga en utredning, huruvida utan förnärmande af Lappmarkens innebyggares fri- och rättigheter bevillningstaxering må kunna der införas, på det att befolkningen må komma i åtnjutande af de rättigheter, som blifva en följd af kommunallagarnes tillämpande inom Lappmarken.

Herr Lithner: De Herrar som varmast talat för bifall till nu föreliggande förslag, hafva uteslutande utgått från synpunkten att tillskynda lappmarkens innebyggare de politiska rättigheter, som de nu sakna, och en ärad talare har med lif och värme sökt visa, huru illa lottade lappmarkens innevånare i detta afseende äro. Jag kan detta oaktadt icke

förneka, att jag under diskussionen i frågan gjort den reflexion, att Riksdagen blott på dessa af motionären uttalade försäkringar derom att befolkningen sjelf vill ingå i en annan ställning icke är fullt berättigad att vidtaga så beskaffade åtgärder. Jag ber att få påminna derom, att en sådan fråga redan en gång förut efter det nya representationsskicket införande varit å bane, ehuru den då gick i en med nu ifrågavarande förslag motsatt riktning. En motionär inom denna Kammare väckte nemligen ett förslag, som gick ut på att förskona en mängd af våra småstäder från skyldigheten att underhålla egen magistrat. Emot förslaget gjordes den invändning, att man icke borde bifalla detsamma, innan man hört, huruvida dessa småstäder sjelfve ville ingå derpå, och på grund af denna invändning afslog Kammaren den, om jag minnes rätt, två gånger återkommande motionen. Ett likartadt förhållande är tydligen nu för handen. Det synes mig, att man nu borde, innan något vidare i saken åtgöres, vänta till dess att från lappmarksbefolkningen sjelf höres ett högljudt kraf på dess insättande i det öfriga landets politiska rättigheter; men, intill dess detta skett, anser jag mig fullt befogad att hysa tvifvel om, att innevånarne i dessa fattiga och af ett ogynnsamt klimat hårdt tryckta bygder äro villiga att under alla vilkor ingå i dessa så högt skattade politiska rättigheter. Man må säga hvad man vill om Utskottets förslag eller den modifikation deraf, som inom Första Kammaren påyrkats, så torde man dock ej kunna förneka, att båda förslagen hafva samma syfte, nemligen att från Riksdagens sida göra ett påtryck på regeringen att söka lägga dessa landsdelar under skatt, för att, såsom det heter, sätta dem i åtnjutande af politiska rättigheter. Förslaget är således icke så oskyldigt, som man vill låta påskina, ty det är icke blott en begäran om en undersökning utan en undersökning i ett visst syfte och ett ganska starkt betonadt syfte, nemligen att söka införa bevillningstaxering i lappmarken. Af princip har jag alltid under min riksdagsmannaverksamhet varit af den åsigt, att Riksdagen icke bör på en enskild motionärs framställning för landet i allmänhet eller för vissa klasser af samhällsmedlemmar eller för särskilda orter öka beskattningen. Ett förslag härom bör, efter mitt förmenande, komma från regeringen, och Riksdagen må sedan taga detsamma i skärskådande, men att på en enskild motionärs framställning vidtaga åtgärder i ett syfte, sådant som detta, eller att i allmänhet under skatt lägga en ort, som sjelf icke begärt att komma i åtnjutande af dermed förknippade dyrbara förmåner, synes mig vara att missförstå representationens uppgift. Då likväl en möjlighet här kan förefinnas, att lappmarkens befolkning sjelf önskar att insättas i de statsmedborgerliga rättigheter, svenska folket i öfrigt eger, borde man måhända icke alldeles afklippa frågan i dess nuvarande ställning, och jag vill därför icke emotsätta mig en återremiss, men jag anhåller, att Kammaren behagar fästa uppmärksamhet vid de af mig nu anförda skäl för min åsigt, att Riksdagen icke bör genom en skrifvelse i en viss syftning gifva regeringen en fingervisning, utan att det är klokast att lemna åt regeringen att, då den finner tiden vara inne och giltiga skäl därför finnas, framkomma med en proposition i ämnet.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels afslag

å Utskottets hemställan och dels ärendets återförvisning. Propositioner framställdes såväl på bifall till Utskottets hemställan som jemväl på hvar och ett af nyssberörda tvänne yrkanden. Röstöfvervigt ansågs förefinnas för yrkandet om återförvisning, men då omröstning begärdes blef, efter fattadt beslut, att yrkandet om afslag skulle uppställas såsom kontraproposition, en så lydande voteringsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den som vill, att Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 7 skall till Utskottet återförvisas,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarerna afslagit hvad Utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Omröstningen utföll med 92 ja mot 49 nej; och hade alltså betänkandet blifvit till Utskottet återförvisadt.

§ 11.

Föredrogs och lades till handlingarne Lag-Utskottets memorial N:o 18, i anledning af Första Kammarernas återremiss af första punkten i Utskottets utlåtande N:o 11, rörande förvaltningen af omyndigs egendom.

§ 12.

Vid föredragning af Andra Kammarernas Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 10 (i samlingen N:o 25), i fråga om föreslagen ändring i Kongl. kungörelsen den 30 December 1863, angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar, anfördes af:

Herr Johannes Andersson: Det Tillfälliga Utskott, som behandlat min ifrågavarande motion, synes anse att nämndemäns biträde vid vägsyner närmast är att hänföra till kommunalbestyr. För min del kan jag icke biträda denna åsigt, ty det åligger väl en kommuns hemmangegare att bygga och underhålla de allmänna vägarne, men att öfverlemnna åt dem sjelfva att kontrollera att underhållsskyldigheten fullgöres ordentligt och i laga tid, låter sig dock icke göra. Då länsmanen beordrar nämndemännen att biträda vid vägsyner, så är just detta förhållande ett stöd för min åsigt, att bestyret härmed icke är jemförligt med ett kommunalt uppdrag, utan är att anse såsom en förrättning i statens tjenst. Det synes mig ligga en stor orättvisa deri, att just denna förrättning, som orsakar nämndemännen så stort besvär och så mycken tidsförlust och som icke är behaglig, enär man löper fara att genom sina anmärkningar på grannarnes vägstycken störa grannsämjan, skall vara alldeles lönlös. Utskottet anser, att, då nämndemän ega rätt till ersättning af allmänna stats-

medel för biträde vid syner och besigtningar å kronans egendomar och boställen äfvensom vid vissa andra extra förrättningar, nämndemännen af denna anledning kunna utan ersättning biträda vid vägsyner, men detta sätt att undandraga sig betalningsskyldighet förefaller mig högst besynnerligt. Det må tillåtas mig anmärka, att någon egennyttia icke legat till grund för min motion, enär jag numera icke innehar någon nämndemansbefattning. För femton år sedan var jag dock nämndeman, och det är med stöd af den erfarenhet om ifrågavarande bestyrs beskaffenhet, jag då var i tillfälle förskaffa mig, jag nu framkommit med min motion i ämnet.

På grund af de skäl jag i motionen anført och hvad jag nu haft äran yttra, yrkar jag, att Kammaren måtte med afslag å Utskottets hemställan bifalla min motion.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs Stats-Utskottets nedannämnda memorial och utlåtande:

N:o 40, rörande erhållen återremiss å Utskottets utlåtande N:o 22, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar, som utan bidrag af allmänna medel utföras;

Lades till handlingarne;

och N:o 41, rörande Kamrarnes skiljaktiga beslut angående Utskottets utlåtande N:o 27, i anledning af väckt motion om beviljande af anslag för upprensning af åtskilliga vattendrag i Norrbottens län.

Sedan underrättelse ingått att Första Kammaren bifallit Utskottets förra hemställan i detta memorial och alltså, i afseende å utlåtandet N:o 27, numera biträdt Andra Kammarens beslut, förklarades, till följd häraf, den i memorialets sednare del föreslagna voteringsproposition hafva förfallit.

§ 14.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 42, i anledning af väckt motion om restitution af stämpelpappersmedel, erlagda för en stadsmäklarefullmakt.

Härvid afgåfvos yttranden af:

Herr Sjöberg: Oaktadt tiden är långt framskriden och ehuru jag alltför väl inser, att något egentligt resultat ej torde kunna vinnas, anhåller jag ändock att i det föregående ämnet få yttra några ord. Ty jag anser det vara för mig en ren samvetssak att, då jag nu för första och

måhända enda gången har tillfälle att uti denna församling uttala min mening rörande denna fråga, öppet förklara, att här föreligger en ganska stor orättvisa.

Af den korta framställning beträffande sjelfva saken, som Stats-Utskottets betänkande innehåller, visar sig nemligen, att frågan gäller en fullmaktslösen, hvilken är en af de större, om ej den aldra största, som i Sverige någonsin förekommit. Förhållandet är, att en af Stockholms stadsmäklare, hvilken under flera år utvecklade en storartad affärsverksamhet och derjemte egde betydande enskilda tillgångar, efterträddes af en annan mäklare, som hvarken åtnjöt förmånen af en så omfattande klientel eller kunde glädja sig åt besittningen af någon egen förmögenhet.

Hans företrädare, hvars namn var Behrling, var emellertid till följd af de personliga förhållanden jag antydt, taxerad för en inkomst af omkring 72,000 R:dr. Enligt den stämpelpappersförordning, som var gällande år 1870, då den ifrågavarande fullmakten utfärdades, skulle, enär bestämd lön ej var med tjensten förenad, stämpeln beräknas till 5 proc. af medeltalet af den tjensten åtföljande årsinkomst, för hvilken under de fem sista åren bevillning efter 2 art. blifvit erlagd, och denna inkomst var, såsom jag nyss nämnde, för Behrling upptagen ungefärligen till 72,000 R:dr.

Den person, hvilken under en längre tid tjenstgjort såsom Behrlings förste medhjelpare, var visserligen också afsedd att öfvertaga hans befattning, men då oförmodadt uppstod annan ledighet, innan Behrling lemnade tjensten, kom han att efterträda en annan stadsmäklare, som hade mindre betydliga affärer och följaktligen var uppskattad för en mycket låg inkomst. Den, som var Behrlings förste medhjelpare och till hvilken Behrling, som under de sista åren af sin lifstid åtnjöt tjenstledighet, redan öfverlemnat sina affärsvännor och kunder, fick sålunda sitt förordnande belagt med en stämpel, som motsvarade ett ganska ringa belopp, eller 150 R:dr, hvilket var minimum af då stadgad stämpelpappersafgift, under det att deremot den person, som vid Behrlings afgang inträdde såsom ordinarie stadsmäklare, nödgades vidkännas en mångdubbelt större utgift i fullmaktslösen, hvilket var så mycket mera orättvist, som, enligt hvad intygadt och antydt blifvit, hans affärsverksamhet så väl med hänsyn till företrädaren som jemväl till den nyssnämnde mäklaren, var af en jembförelsevis ringa omfattning.

Härvid förekommer för öfrigt att, såsom herrarne veta, vid förlidna årets riksdag, hufvudsakligen på grund just af det nu angifna anmärkningsvärda fallet, beslut blef fattadt om en annan grund rörande stämpelpappersafgiftens beräkning för stadsmäklareförordnanden, så att dessa numera åsättas en stämpel af 400 R:dr i Stockholm och Göteborg samt i öfriga städer 100 R:dr. Nu har motionären ingenting annat begärt än att — hvad som synes mig åtminstone vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande — det belopp, som utgör skillnaden emellan den erlagda stämpelpappersafgiften och den enahanda afgift, hvilken af sistlidet års riksdag blifvit för dylik fyllmakt bestämd, skulle restitueras.

Jag vill visserligen å ena sidan ej förneka, att Utskottet må hafva haft skäl för sin framställning, då den person, som saken rör, hvarken genom besvär eller på annat sätt underställt frågan Kongl. Maj:ts pröfning och dymedelst möjliggjort aflåtandet af en nådig proposition i ämnet.

Men å andra sidan kan deremot erinras, att Stats-Utskottet förut afgifvit tillstyrkanden i saker, hvilka varit vida mindre utredda, än hvad denna är.

Emellertid har jag, till den kraft och verkan det för framtiden kan medföra, velat framhålla, att här egt rum en orättvisa, som ju förr desto heldre torde böra rättas, men då Första Kammaren redan lärer hafva godkänt Stats-Utskottets utlåtande och med afseende å sakens närvarande skick, anser jag mig icke böra framställa något yrkande.

Herr Dufwa: Jag ber få nämna, att hos Stats-Utskottet styrktes så väl de förhållanden, hvilka af den siste talaren omförmäls, som äfven att den ifrågavarande stadsmäklaren är taxerad endast till 3,000 R:dr och följaktligen af sin befattning åtnjuter en mindre årsinkomst än hvad fullmakten kostat honom i lösen. Denna fullmaktsfråga har och redan förut utgjort föremål för Riksdagens uppmärksamhet, enär densamma vid förra Riksdagen föranledde en förändring uti stämpelpappersförordningens bestämmelser i detta fall.

Jag beklagar, att den stadsmäklare, som måst underkasta sig en sådan beskattning, icke i besvärsväg eller annorledes underställt saken Kongl. Maj:ts bedömande, i hvilket fall framställning antagligen blifvit af Kongl. Maj:t gjord till Riksdagen derom, att denna öfverdrifna stämpelpappersafgift måtte blifva restituerad, i hvad densamma öfverstiger det belopp af 400 R:dr, som Riksdagen förklarar utgöra en lämplig afgift för stadsmäklareförordnanden i Stockholm.

Emellertid är det gifvet att Riksdagen icke gerna i första hand befattar sig med pröfning af dylika enskilda frågor utan att de förut gjorts till föremål för behörig myndighets bedömande, och detta förhållande har ensamt föranledt dertill, att Stats-Utskottet icke ansett sig kunna i sakens nuvarande skick förorda motionen till ett eljest förtjent afseende. Jag hemställer ock på sådan grund om bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Herr Hæggström, som härefter erhöll ordet, afgaf motion, innehållande förslag till förändrad lydelse för 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen.

Denna motion, som erhöll numret 205 bland de hos Kammaren under denna riksdag väckta motioner, blef på begäran bordlagd.

§ 16.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 6, angående stämpelpappersafgiften.

§ 17.

Anmäldes hafva inkommit och bordlades Lag-Utskottets utlåtanden och memorial:

N:o 23, i anledning af väckt motion angående sättet för stämmings delgifvande åt köping, byalag eller annan samfällighet;

N:o 24, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af 8:de punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, rörande väckta motioner om upphörande af kyrkoherdes sjelfskrifvenhet till ordförandeskap i skolråd; och

N:o 25, i anledning af väckt motion om ett tillägg till 11 kap. 4 § Byggnings-balken.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 11 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Fredagen den 5 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag för gårdagens sammanträde.

§ 2.

Sedan Riksdagens båda Kamrar förehaft och godkänt de uti Stats-Utskottets memorial N:is 18, 20, 21, 33 och 38, Bevillnings-Utskottets memorial N:o 6 samt Stats-Utskottets memorial N:o 39 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri Kamrarne fattat stridiga beslut, samt vidare denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så anställdes nu dessa omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

Första omröstningen:

(enligt Stats-Utskottets mem. N:o 18 punkten 1).

Den, som vill, att Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts nådiga framställning derom, att det till biträden åt Svea Hofrätts tjenstemän i gällande stat uppförda anslag, utgörande 2,700 R:dr, måtte förhöjas med 900 R:dr, eller till 3,600 R:dr,

röstar ja;